

**T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNİN İNANÇLI İŞLEMLER
BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İrem SİLAY

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Eylül 2020**

MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNİN İNANÇLI İŞLEMLER
BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İrem SİLAY

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KİZİR

Konya
Eylül 2020

KABUL VE ONAY

Öğrenci İrem SİLAY tarafından hazırlanan “Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrinin İnançlı İşlemler Bakımından Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma, 08 Eylül 2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KİZİR** _____
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Aytekin ÇELİK** _____
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Banu Bilge SARIHAN** _____
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

08 Eylül 2020

İrem SİLAY

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KIZIR danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez/proje çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

08 Eylül 2020

İrem SİLAY

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden çalışmanın tamamlanmasına kadar geçen süre boyunca değerlendirmeleri ve yönlendirmeleriyle kıymetli yardımlarını aldığım tez danıŐmanım Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KİZİR'e, değerli jüri yeleri hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Banu Bilge SARIHAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Aytekin ÇELİK'e, kaynak temini hususunda yardımcı olan ArŐ. Gör. Betül KORKMAZ'a, bu süreçte manevi desteklerini ve zamanlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım ArŐ. Gör. Nilüfer AYHAN'a ve Av. Zeynep Zehra ERGÜN'e teŐekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her döneminde, aldığım her kararda yanımda ve arkamda olan, sevgileri ve destekleri sayesinde bugünlere gelebildiğim annem Alev SİLAY'a, babam Evren SİLAY'a, biricik kardeŐim Ceren SİLAY'a ve bütün dostlarıma sonsuz teŐekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Eylül, 2020

İrem SİLAY

ÖZET

İrem SİLAY

Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrinin İnançlı İşlemler Bakımından Değerlendirilmesi

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2020

Türk hukuk sisteminde kanuni bir düzenlemesi bulunmayan inanca işlem; sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir yansıması olarak ve iktisadi hayatın gereklilikleri nedeniyle, hem doktrin hem de Yargıtay içtihatları ile benimsenmiş, sözleşmeye dayanan geçerli bir hukuki işlem türüdür. İnanca işlemlerin Türk hukuk sistemindeki görünümü, kaynağını Roma hukukundaki “fiducia” işleminden almaktadır. Sui generis nitelikteki inanca sözleşmelerinin pozitif hukuktaki yerinin belirlenebilmesi için, kanuni düzenlemesi mevcut hukuki kavramlarla benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Çalışmanın konusunu oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemler; temel bir borç ilişkisinin taraflarınca, aralarındaki karşılıklı güvene dayanan inanca sözleşmesi aracılığıyla kurulmaktadır. İnanca sözleşmesiyle; inanan konumundaki borçlu, inanılan konumundaki alacaklıya bir taşınır veya taşınmazın mülkiyetini, borcunun teminatı olarak devretme yükümlülüğü altına girmektedir. İnanılanın yükümlülüğü ise taşınır veya taşınmazı inanca sözleşmesine uygun olarak kullanmak ve taraflar arasındaki borç ilişkisinin sona ermesiyle mülkiyeti inananana iade etmektir. Borç ilişkisinin taraflarınca inanca işlemlerin tercih edilmesinin sebebi; bu işlemlerin, kanunlarla düzenlenen teminat işlemlerinden daha pratik ve alacaklı bakımından daha güvenilir bir yol sağlamasıdır.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemler, genel anlamda inanca işlemlerin diğer görünümleri için de kabul edilen nitelikleri taşımakla birlikte; özellikle teminat amacıyla yapılması ve mülkiyetin devrine yönelik tâbi olduğu birtakım şekli kurallar bakımından önemli farklılıklar arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Taşınır mülkiyeti, taşınmaz mülkiyeti, teminat, mülkiyetin devri, inanca işlem, inanca sözleşmesi

ABSTRACT

İrem SİLAY

The Transfer of Ownership for Collateral Purposes Regarding The Fiduciary Agreement

Master's Thesis

Konya, 2020

Fiduciary Agreements, that do not have a legal regulation in the Turkish Legal System; is a valid form of legal action based on a contract which is adopted by both the doctrine and the case law of the supreme court as a reflection of the principle of freedom of contract and due to the necessities of the business life. Notion of Fiduciary Agreement in Turkish Law derives from the “fiducia” transaction in Roman Law. In order to determine the standing of the sui generis Fiduciary Agreement in positive law, similar and different aspects of legal regulations with existing legal concepts should be presented.

The subject of this study, fiduciary agreements concerning the transfer of property for collateral purposes, is established by the parties of a debtor-creditor relationship through a fiduciary agreement that is based on mutual trust. By the fiduciary agreement; beneficiary is under the obligation of transferring the ownership of a property or custody of the goods as a guarantee of their debt to the fiduciary. Responsibility of the fiduciary is to use the property or the goods in accordance with the fiduciary agreement and to re-transfer the property or the goods to the beneficiary once the debtor-creditor relationship between them ends. Reason parties of the debtor-creditor relationship chose the fiduciary agreement is that this procedure provides a more practical approach and is safer for the creditor in comparison to secured transactions regulated by the law.

Fiduciary Agreements concerning the transfer of property as collateral purposes have the general qualifications of the other fiduciary transactions; however present significant differences especially as a result of being executed for collateral purposes and being subject to several requirements as to form since they are about transferring the property.

Keywords

Property ownership, personal property, collateral, transfer of the property ownership, fiduciary transaction, fiduciary agreement

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
2. İNANÇLI İŞLEMLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER, İŞLEMİN TARİHÇESİ, DİĞER HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE DÜZENLENİŞ ŞEKLİ.....	5
2.1. İnançlı İşleme İlgili Genel Bilgiler	5
2.1.1. İnançlı İşlemin Tanımı	5
2.1.2. İnançlı İşlemin Konusu	6
2.1.3. İnançlı İşlemin İşlevleri.....	10
2.2. İnançlı İşlemin Tarihçesi.....	16
2.2.1. Roma Hukukundaki Görünüm: Fiducia	16
2.2.2. Cermen Hukukundaki Görünüm: Treuhand.....	23
2.3. İnançlı İşlemin Diğer Hukuk Sistemlerindeki Görünümü ve Düzenleniş Şekli ..	25
2.3.1. Anglo-Sakson Hukukundaki Görünüm: Trust	25
2.3.2. Uluslararası Hukuk.....	28
2.3.3. Avrupa Birliği Hukuku	29
2.3.4. İnançlı İşlemlerin Bazı Ülkelerdeki Görünümü.....	29
3. MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNE YÖNELİK İNANÇLI İŞLEMLERİN SINIFLANDIRILMASI, UNSURLARI VE BENZER HUKUKİ KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	34
3.1. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Sınıflandırılması.....	34
3.1.1. Amaç Bakımından Sınıflandırma.....	34
3.1.2. Taraf Menfaatleri Bakımından Sınıflandırma.....	37
3.1.3. İşlemin Üçüncü Kişiler Karşısındaki Durumu Bakımından Sınıflandırma ..	37
3.1.4. Kaynak Bakımından Sınıflandırma.....	38
3.2. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Unsurları....	38

3.2.1. İnanç Sözleşmesi.....	39
3.2.2. Mülkiyetin Devri.....	45
3.3. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Benzer Hukuki Kavramlarla Karşılaştırılması	51
3.3.1. Muvazaa	51
3.3.2. Kanuna Karşı Hile.....	54
3.3.3. Rehin	56
3.3.4. Temsil.....	60
3.3.5. Nam-ı Müstear	66
4. MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNE YÖNELİK İNANÇLI İŞLEMLERİN GEÇERLİLİĞİ, İNANÇLI İŞLEMLERE UYGULANACAK HÜKÜMLERİN BELİRLENMESİ, TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE İNANÇLI İŞLEMLERİN SONA ERMESİ.....	70
4.1. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Geçerliliği ..	70
4.1.1. Hukuki Sebep Bakımından Geçerlilik	71
4.1.2. Şekil Bakımından Geçerlilik	74
4.2. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlere Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesi, Tarafların Yükümlülükleri ve Yükümlülüklerle Aykırılık Halinde Tarafların Korunması	80
4.2.1. İnançlı İşlemlere Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesi.....	81
4.2.2. Tarafların Yükümlülükleri	82
4.2.3. Yükümlülüklerle Aykırılık Halinde Tarafların Korunması	90
4.3. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Sona Ermesi	103
4.3.1. Sona Erme Sebepleri	103
4.3.2. Sona Ermenin Sonuçları.....	108
5. SONUÇ	110
KAYNAKLAR	114
ÖZGEÇMİŞ	121

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AD	Adliye Dergisi
Art.	Artikel (Madde)
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
BGE	Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Yüksek Mahkemesi Kararları)
BK	818 sayılı Borçlar Kanunu
Bkz.	Bakınız
CC	Code Civil (Fransa Medeni Kanunu)
Çev.	Çeviren
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	Dipnot
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
EBYÜHFD	Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Ed.	Editör
EÜHFD	Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	Fıkra
FKFFŞK	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FKK	Finansal Kiralama Kanunu
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GSÜHFD	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
hk.	Hakkında
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	İcra ve İflas Kanunu

İMÜHFD	İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
KBÇHD	Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi
KBD	Konya Barosu Dergisi
KHÜHFD	Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KTK	Karayolları Trafik Kanunu
KTO KÜHFD	Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KÜSBD	Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
m.	Madde
M.Ö.	Milattan Önce
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÜHFHAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NEÜHFD	Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
OJ	Official Journal of the European Union (Avrupa Birliği Resmi Gazetesi)
OR	Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
s.	Sayfa
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	Tarih
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	Türk Borçlar Kanunu
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TİTRK	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TK	Tapu Kanunu
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	Türk Medeni Kanunu
TST	Tapu Sicil Tüzüğü
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	Ve Devamı
Yarg.	Yargıtay
YD	Yargıtay Dergisi

YHGK

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

yy

Yüzyıl

ZGB

Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)

1. GİRİŞ

Pozitif hukuk düzenlemeleri, sürekli gelişmekte olan iktisadi hayatın ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilmektedir. Türk borçlar hukuku sisteminde benimsenen sözleşme özgürlüğü ilkesinden hareketle; pozitif hukuk düzenlemelerine ilaveten, taraflarca yeni hukuki kavram ve sözleşme tiplerinin kullanıldığı görülmektedir. Sıklıkla karşılaşılan bu kavramlardan biri de inançlı işlemlerdir. İnançlı işlemler, özellikle taraflar arasındaki güven ilişkisine dayanması ve alacaklının kanuni düzenlemelerle öngörülen yollardan daha hızlı ve güvenli bir şekilde alacağına kavuşmasını sağlaması bakımından iktisadi hayatta önem arz etmektedir.

İnançlı işlemler Türk hukukunda kanuni düzenlemeye sahip olmadığından, gelişimini doktrin ve içtihatlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. İnanan olarak adlandırılan tarafın sözleşme ilişkisi ile inanılan olarak adlandırılan diğer tarafa, bir hakkı yönetim veya teminat amacıyla devrettiği, diğer tarafın da bu hakkı sözleşme sınırlarına uygun olarak kullandığı ve gerekli şartlar gerçekleştiğinde hakkı karşı tarafa iade edeceğinin kararlaştırıldığı sözleşmeler inanç sözleşmeleri olarak adlandırılmaktadır. Doktrinde hâkim olan görüş, inanılanın inanç sözleşmesi uyarınca devraldığı inanç konusu üzerinde tam mülkiyet hakkına sahip olacağı yönündedir. İnanılanın sahip olduğu bu hak, inanç sözleşmesi ile sınırlandırılmıştır. Hukuk sistemimizde, Roma hukukunda yer alan “fiducia” kavramı temel alınarak gelişen inançlı işlemlerin Anglo-Sakson hukuk sistemlerindeki görünümü “trust” olarak adlandırılmaktadır.

Doktrinde inançlı işlemler farklı sınıflandırmalara tâbi tutulmakla birlikte, yaygın olarak kabul edilen sınıflandırmada inançlı işlemlerin amacı dikkate alınmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, Roma hukukunda fiducia cum creditore contracta olarak karşımıza çıkan karma inançlı işlemler sınıfında yer almaktadır.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde; inanç sözleşmesinin tarafları arasındaki temel borç ilişkisine istinaden, inanılan konumundaki alacaklıya teminat sağlanmaktadır. Bu işlemlerde inanılan konumundaki alacaklı, TMK ile düzenlenen rehin hakkına kıyasen daha güçlü bir konumda bulunmaktadır. Zira inançlı işlemlerle alacaklıya, bir sınırlı aynı hak değil tam bir mülkiyet hakkının devri gerçekleştirilmektedir.

Hukuk sistemimizde, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin genellikle taşınmazlar aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Tarafların inanç konusu olarak bir taşınırı tercih etmesinde ise herhangi bir kanuni engel bulunmamaktadır.

İnançlı işlemler, uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve bu sebeple birçok hukuki sorunu da beraberinde getiren işlemlerdir. Hukuk sistemimizde kanuni bir düzenlemesi bulunmayan inançlı işlemlerin hukuki sınırlarının çizilmesi, taraflar arasında doğabilecek sorunların çözümü bakımından önem arz etmektedir. İnançlı işlemlerden doğan sorunlara yönelik olarak; somut olayın mahiyetine uygun düştüğü ölçüde, TMK, TBK ve sair mevzuat hükümlerine başvurulmaktadır. Buna rağmen, inançlı işlemin tarafları arasında meydana gelen bir uyuşmazlıkta, mevcut kanuni düzenlemeler yetersiz kalabilmektedir.

Bir borç ilişkisinin taraflarının teminat ihtiyacından doğan bu işlemin gelişmesinde hem doktrinde yer alan çalışmaların hem de Yargıtay kararlarının katkıları büyüktür. Buna rağmen; inanç sözleşmelerinin hukuki niteliği, bu sözleşmelere uygulanacak hükümler, tarafların hak ve yükümlülükleri ile korunmaları gibi kavrama dair önem arz eden konulara ilişkin doktrinde birtakım görüş ayrılıkları mevcuttur. Çalışmanın devamında; gerek doktrindeki görüşlere ve kanaatlerimize, gerekse Yargıtay'ın güncel ve yerleşik içtihatlarına değinilmiştir.

İnançlı işlemlere yönelik doktrinde yer alan çalışmalar incelendiğinde, özellikle inanç konusunun bir taşınmaz olduğu inançlı işlemlerin ele alındığı görülmektedir. Oysaki taşınırın inançlı işlemlere konu edilebilmesinin önünde herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Bu nedenle mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler incelenirken, inanç konusunun taşınmaz mülkiyeti olduğu durumlara değinilmesinin yanı sıra taşınır mülkiyetinin devrine yönelik durumlara da değinilmesi gerekmektedir. Çalışmanın devamında yapılan incelemelerde bu husus göz önünde bulundurulmuştur.

Bahsedilen esaslardan hareketle; inançlı işlem kavramının önemli bir parçasını oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, alacaklar ve diğer haklar kapsam dışında bırakılarak, bu çalışmaya konu teşkil etmektedir.

Çalışmanın konusunu doğrudan inançlı işlem kavramı oluşturmamaktadır. Bununla birlikte kavrama ilişkin verilen bilgiler, çalışmanın asıl konusu olan, bir alt tür niteliğindeki mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından da geçerlilik arz etmektedir. Dolayısıyla kavrama ilişkin genel nitelikteki bilgilere detaylıca yer verilmiştir. Çalışma konusu bakımından farklılık gösteren durumlar ise özellikle ve ayrıca belirtilmiştir.

Birinci bölümde; inançlı işlem kavramına değinilmiş; kavramın tanımına, konusuna ve işlevlerine yer verilmiştir. Bu sayede mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin genel anlamda inançlı işlemler içindeki yeri somutlaştırılarak hukuki çerçevesinin çizilmesi amaçlanmıştır. Buna ilaveten kavramın Roma ve Cermen hukuklarındaki gelişimleri ayrı ayrı ele alınmış, bu hukuk sistemlerindeki görünümünün benzer ve farklı yönlerine değinilmiştir. İnançlı işlemlerin; Anglo-Sakson, Alman, İsviçre ve Fransa hukuk sistemlerindeki uygulamalarının yanı sıra uluslararası hukuk bazında ve Avrupa Birliği hukukunda yer alan düzenlemeler incelenmiştir.

İkinci bölümde; inançlı işlemlerin doktrinde tâbi tutulduğu sınıflandırmalara, unsurlarına ve benzer hukuki kavramlarla karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Bu bölümde yapılan incelemeler, öncelikle bütün inançlı işlemleri kapsayacak nitelikte olup; mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından farklılık ve önem arz eden konular üzerinde ayrıca durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde; mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin geçerliliği ve hükümleri hususuna değinilmiş, inançlı işlemlerin sona erme sebeplerine yer verilmiştir. İnançlı işlemlerin geçerliliğine ilişkin yapılan incelemelerde, mevcut kanuni düzenlemelerden kıyasen yararlanılmıştır. İnançlı işlemler bakımından önem arz eden tarafların yükümlülükleri hususuna geniş bir yer ayrılmış; konuya dair yapılan incelemede doktrinde yer alan farklı görüşlere ve Yargıtay kararlarına değinilmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışma konusuna ilişkin genel değerlendirmelere ve ulaşılan çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Çalışma, inançlı işlemlerin bütün görünümünü inceleme amacı taşımamaktadır. Yapılan açıklamalar ve incelemeler, çalışmanın konusunu oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler ile sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle inançlı

işlemlerin bir diğer alt görünümünü oluşturan ve mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler kadar önemli bir yere sahip saf inançlı işlemlere, önem arz ettiği noktalarda ve çalışma konusuna ilişkin bir kıyas teşkil etmesi bakımından değinilmiştir.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin incelendiği bu çalışmada; konu bütünlüğünü korumak amacıyla, “treuhand” ve “trust” kavramları ile inançlı işlemlerin diğer hukuk sistemlerindeki görünümüne ilişkin olarak yalnızca temel nitelikteki bilgilere yer verilmiştir.

Son olarak belirtmek gerekir ki inançlı işlem kavramının, doktrinde taraflar arasındaki güvene dayanan hukuki ilişkiler bakımından bir üst kavram olarak kullanıldığı görülmektedir. Çalışma kapsamında inançlı işlem kavramı yalnızca Türk hukuk sisteminde kabul gördüğü şekilde kullanılmış; bu kapsama dâhil olmayan diğer işlemler inceleme konusu yapılmamıştır.

2. İNANÇLI İŞLEMLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER, İŞLEMİN TARİHÇESİ, DİĞER HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE DÜZENLENİŞ ŞEKLİ

2.1. İnançlı İşleme İlgili Genel Bilgiler

İktisadi hayat içerisinde kendine yer edinen inançlı işlem kavramının hukuk sistemimizde kanuni bir düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu durum, kavramın somut olarak ortaya konulabilmesi için doktrinde yer alan görüşlere ve Yargıtay kararlarına başvurulmasını gerektirmektedir. Başta TBK hükümleri olmak üzere, mahiyetine uygun düştüğü ölçüde mevzuatta yer alan diğer hükümler de kavramın bir çerçeveye alınmasında önem arz etmektedir.

2.1.1. İnançlı İşlemin Tanımı

İnançlı işlem kavramı; Türk hukuk sisteminde kaynağını Roma Hukuku'ndan alan⁵, TBK ile düzenlenmemişse de doktrin tarafından kabul edilen bir kavramdır. Bu kavram Anglo-Sakson hukukunda “trust”, Cermen hukukunda ise “treuhand” şeklinde ifade edilmektedir⁶.

Doktrinde⁷ farklı tanımlamalara yer verilmiş olmakla birlikte, inançlı işlem kavramını: inanan ve inanılan tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile oluşan, inananın teminat veya yönetim amacıyla sahip olduğu bir hakkı inananı devretmeyi; inanılanın da inanç sözleşmesi hükümleri doğrultusunda inanç konusunu elinde bulundurmaya veya kullanmaya, taraflarca istenilen amacın gerçekleşmesi ve borç ilişkisinin sona ermesiyle de inanç konusunu inananı iade etmeyi taahhüt ettiği, taraflar arasındaki güven ilişkisinin temel niteliğinde olduğu bir hukuki işlem olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca inançlı işlem kavramı, Yargıtay'ın bazı kararlarında⁸:

⁵ EREN, Genel Hükümler, s. 411; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233; PARLAK BÖRÜ, s. 233; ŞAFAK, s. 26, dn. 22.

⁶ ÖZKAYA, s. 37; ŞAFAK, s. 26.

⁷ Tanımlar için bkz. ALTAŞ/KURT, s. 2; ANTALYA, s. 361; AYANOĞLU MORALI, s. 13-16; AYDINCIK, s. 131; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 60; CANSEL/ÖZEL, s. 195; EREN, Genel Hükümler, s. 254; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 146; KILIÇOĞLU, s. 245; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 365-366; NOMER, Lex Commissoria, s. 2009; OĞUZMAN/ÖZ, s. 139; ÖZKAYA, s. 37; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 1; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 99; ÖZTÜRK, s. 21; REİSOĞLU, s. 114-115; TUNCER KAZANCI, s. 2812; UYGUR, s. 172; YAVUZ, 99; YILMAZ/PINAR, s. 962.

⁸ T.C. YHGK, E. 1990/1-202, K. 1990/315, T. 23.5.1990; E. 2009/13-222, K. 2009/299, T. 1.7.2009; E. 2010/14-394, K. 2010/395, T. 14.7.2010; E. 2011/14-688, K. 2012/34, T. 1.2.2012; E. 2013/11-376, K.

“İnananın bir hakkı veya nesneyi inanılana devrettiği; inanılanın da devraldığı hak veya nesneyi kendine ait olarak ve kendi yararına, doğrudan veya dolaylı olarak kullanmasına yarayan, karşılıklı güven ilişkisine dayalı işlemler” olarak tanımlanmıştır. Yapılan tanımlamalardaki ortak husus; inançlı işlemlerin hem borçlandırıcı bir işlem niteliği taşıyan inanç sözleşmelerinden hem de kazandırıcı bir işlem niteliği taşıyan devir işlemlerinden oluştuğunun, ayrıca temelinde güven unsurunun yer aldığı kabulüdür⁹.

TBK m. 1 hükmü gereği; tarafların borç ilişkisi doğuran, karşılıklı ve birbirine uygun iradelerini, açık veya örtülü olarak beyan etmeleriyle sözleşme kurulmuş olur¹⁰. Hukuk sistemimizde, kural olarak sözleşme özgürlüğü ilkesi benimsenmiştir¹¹. TBK m. 26 hükmüne göre: “Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler”. Bu kurala TBK m. 27 hükmüyle sınırlamalar getirilmiş olup, ilgili madde uyarınca: “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.” İnanç sözleşmeleri de, TBK m. 27’deki sınırlamalar kapsamında olmak şartıyla hukuken geçerli sözleşmelerdir¹².

2.1.2. İnançlı İşlemin Konusu

İnanç sözleşmesinin amacını gerçekleştirmek üzere ve sözleşme şartlarına uygun olarak devredilen hak, inançlı işlemin konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle inanç konusu olabilecek haklar, devredilebilen nitelikteki malvarlığı haklarıdır¹³. Kişilik hakları ve

2014/49, T. 29.1.2014; E. 2017/1-2610, K. 2019/12, T. 17.1.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 13.01.2020); LALE, s. 132 vd.

⁹ EREN, Genel Hükümler, s. 411; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 146; GÜVENÇ, s. 26; ÖZTÜRK, s. 25.

¹⁰ EREN, Genel Hükümler, s. 258; KILIÇOĞLU, s. 81; OĞUZMAN/ÖZ, s. 51; RUHİ, s. 15.

¹¹ ERCOŞKUN ŞENOL, s. 710-712; EREN, Genel Hükümler, s. 16-17; KILIÇOĞLU, s. 113 vd.; KORKMAZ, s. 282 vd.; OĞUZMAN/ÖZ, s. 24 vd.; ÖZTÜRK, s. 39; RUHİ, s. 34-35.

¹² ALTAŞ/KURT, s. 9; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 671; ÖZTÜRK, s. 45.

¹³ ALTAŞ/KURT, s. 4; AYANOĞLU MORALI, s. 36; GÜVENÇ, s. 34; ÖZKAYA, s. 47; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 102; ÖZTÜRK, s. 61; ŞAFAK, s. 37.

kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar devredilemediğinden, bu hakların inanç konusu olabilmesi mümkün değıldir¹⁴.

2.1.2.1. Mülkiyet hakkı

Uygulamada aynı hakların, çoğunlukla da taşınır ve taşınmaz mülkiyetinin inanç konusunu oluşturduğu görülmektedir. Bir mülkiyet hakkının inanç konusu niteliğı kazanabilmesi için inanılana devredilmesi gerekmektedir. İnançlı işlemlerin sahip olduğu özellikler dikkate alındığında, inanç konusu mülkiyet hakkının devren değıl tesisen kazanılmasının inançlı işlemlerle bağdaşmayacağı açıktır¹⁵. Zira mülkiyetin aslen kazanılması, inançlı işlemlerin dayanaklarındandır. Tesisen kazanmada mülkiyet hakkı değıl yeni bir hak niteliğindeki sınırlı aynı hak¹⁶ doğacağından, inançlı işlemlerin aslen kazanma unsuru ortadan kalkmaktadır.

2.1.2.2. Sınırlı aynı haklar

Devredilebilir nitelikteki sınırlı aynı haklar, inançlı işleme konu edilebilmektedir¹⁷. İnançlı işlem gereğı inanılan için ilk defa sınırlı aynı hak kurulabileceğı gibi, daha önceden mevcut bir sınırlı aynı hakkın devren kazanılması da mümkündür. Rehin hakkı niteliğı itibariyle bir teminat işlevine sahip olduğundan, bir rehin hakkının inanç konusu olmasının pratikte bir anlamı bulunmamaktadır¹⁸. İntifa hakkının devredilebilir olup olmadığı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Tarafımızca da katılınan görüş; intifa hakkının niteliğı itibariyle devredilemez oluşunun, inanç konusu niteliğı kazanmasına engel teşkil ettiği yönündedir. TMK m. 806/I hükmünden hareketle bu hakkın kullanımının devrinde zilyetlik hak sahipliğinde kalacağından, yine inançlı işleme aykırı

¹⁴ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 146; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 102; **ÖZTÜRK**, s. 61.

¹⁵ **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 102.

¹⁶ **ANTALYA/TOPUZ**, Eşya Hukuku, s. 111 vd.; **DURAL/SARI**, s. 67 vd.; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 25 vd.

¹⁷ **GÜVENÇ**, s. 35; **OĞUZ**, İnançlı İşlem, s. 248; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 669; **ÖZKAYA**, s. 48; **ÖZTÜRK**, s. 61; **ŞAFAK**, s. 42.

¹⁸ **GÜVENÇ**, s. 35, dn. 34.

bir durumla karşılaşılır¹⁹. Aksi yöndeki görüş ise intifa hakkının, inanılan yararına teminat amacıyla tesislenmesinin mümkün olduğu şeklindedir²⁰.

2.1.2.3. Alacak hakkı

İnanç konusu olarak sıklıkla tercih edilen haklardan biri de alacak haklarıdır. Geciktirici şarta tâbi alacaklar, dönemselsel edimli sözleşmelerden doğan alacaklar ya da devir sırasında henüz mevcut olmayan bir hukuki ilişkiden kaynaklanan alacaklar gibi gelecekteki alacaklar inanç konusunu oluşturabilmektedir²¹. İnananın mevcut haklarıyla birlikte gelecekteki haklarının da topyekûn olarak inanılana devri, herhangi bir kişilik hakkı ihlaline neden olmadığı sürece mümkündür. Bunun için hem mevcut hem de gelecekteki hukuki ilişkinin belirli ya da belirlenebilir nitelikte olması şartı aranmaktadır²². Faktoring işlemleri bu tür devrin yaygın kullanımındaki bir örneğini oluşturmaktadır²³.

Bir alacak hakkının kıymetli evraka dayanması halinde, alacak hakkı bu kıymetli evrak aracılığıyla da devredilebilmektedir²⁴. İnançlı temlik cirosu; inanç sözleşmesi gereği, inanan konumundaki borçlu tarafından, inanılan konumundaki alacaklıya teminat sağlama amacıyla kıymetli evrakı devretmek üzere yapılan cirodur²⁵. İnançlı temlik cirosu ile gizli rehin cirosu²⁶, taşıdıkları teminat amacı ve temlik cirosu görünümünde

¹⁹ OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 669; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 104; PARLAK BÖRÜ, s. 260.

²⁰ GÜVENÇ, s. 35; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 104-105.

²¹ ALTUN, s. 165 vd.; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 107, dn. 117.

²² ARAL, s. 95 vd.; DALCI, s. 38 vd.; OKTAY ÖZDEMİR, Alacak Devri, s. 285 vd.

²³ FKKFŞK m. 38/I hükmünde yer alan düzenleme ile: “*Factoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, factoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya factoring garantisi fonksiyonlarından herhangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir.*” şeklinde bir tanımlamaya yer verilmiştir (DEMİR, s. 878 vd.; TIRYAKI, s. 189 vd.).

²⁴ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106.

²⁵ AYTUĞAR, s. 491; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 78; ÖZTÜRK, s. 75, 132; SAYICI, s. 153.

²⁶ Gizli rehin cirosu; taraflarca senet içerisindeki hakkın mülkiyetini devretmeyi değil rehnetmeyi amaçlayarak gerçekleştirilen, görünüşte ise temlik cirosu şeklinde yapılan cirodur (AYTUĞAR, s. 488; ÖZTAN, s. 124; ÖZTÜRK, s. 132; POROY/TEKİNALP, s. 213-214; PULAŞLI, s. 202; SAYICI, s. 154). Doktrinde “*inançlı rehin cirosu*” olarak da adlandırılmaktadır (ÖZTÜRK, s. 132; POROY/TEKİNALP, s. 213-214).

yapılmaları sebebiyle benzerlik teşkil etmektedir²⁷. Kıymetli evrakın bir çek olduğu durumlarda, ciro türünün doğru şekilde tespiti önem arz etmektedir. Zira çeklerde rehin cirosu batıldır²⁸.

Uygulamada, özellikle bankaların rehin cirosu ile devralamadıkları çekler hakkında inançlı temlik yoluna başvurdıkları görülmektedir. Banka tarafından kredi ilişkisine teminat olarak alınan çekin inançlı temlik cirosuyla mı yoksa rehin cirosuyla mı devralındığı hususunda değerlendirme yapılırken, öncelikle çek/senet tevdi bordroları incelenmektedir²⁹. Zira taraflarca özenli davranılmadığından; çek üzerinde veya diğer belgelerde “temlik” veya “rehin” ifadeleri bulunsa dahi, bu ifadeler tek başına hangi cironun yapıldığı ispatlama konusunda yetersiz kalabilmektedir³⁰. Cironun inançlı temlik cirosu olup olmadığının çek/senet tevdi bordrolarından tespit edilemediği durumlarda ticari defterlere başvurulmaktadır³¹. Bankaların kredi ilişkisine istinaden

²⁷ Yargıtay’ın yerleşik içtihatları, rehin cirosunda teminat fonksiyonu olmadığı yönündedir. T.C. Yarg. 12. HD, E. 2000/13669, K. 2000/14946, T. 12.10.2000; T.C. Yarg. 11. HD, E. 1975/4592, K. 1975/848, T. 10.02.1975 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. ÇELİK, s. 403; PULAŞLI, s. 202-203.

²⁸ ÇELİK, s. 433; PULAŞLI, s. 275. Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 11. HD, E. 2012/11833, K. 2014/2980, T. 20.02.2014: “...çekte rehin cirosu caiz olmayıp, rehin veya bunun sonucu elde etmeye yönelik teminat amacıyla çekin ciro edilmesi halinde çeki devir alan kişi çeki dayalı hakları kullanamaz.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

²⁹ SAYICI, s. 161. T.C. Yarg. 11. HD, E. 2018/2514, K. 2019/8030, T. 10.12.2019: “...çek fotokopileri ve tevdi bordrosu içeriklerine göre çeklerin davacı tarafından kullanılan kredilerin ödenmesi için temlik amacıyla verildiği, davalı bankanın kendisine tevdi edilen çekleri tahsil etmesi ve tahsil edilen bedelleri genel kredi sözleşmesi gereğince kredi borçlarından mahsup etmesinin yerinde olduğu...” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). T.C. Yarg. 11. HD, E. 2016/7396, K. 2017/4744, T. 26.09.2017: “...davaya konu çekin dava dışı ... Mühendislik San. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından davalı bankaya teslim edilirken teminat başlığı altında verildiği, banka tarafından çekin bloke edilen çek senet hesabına giriş yapıldığı ve yine tevdi bordrosunun alt kısmında çekin rehin olarak alındığının belirtildiği, bu durumda davaya konu çekin dava dışı lehtar tarafından davalı bankadan kullanmış olduğu kredilerin teminatı karşılığında rehin amaçlı gizli ciro olarak verildiğinin kabulü gerektiği...” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

³⁰ SAYICI, s. 163. T.C. Yarg. 19. HD, E. 2015/17146, K. 2016/8308, T. 05.05.2016: “...çekin yer aldığı çek teslim bordrosunda yer alan “teminat” ibarelerinin davaya konu çekin rehin cirosu ile davalı bankaya devredildiğine delil teşkil etmeyeceği...” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 19. HD, E. 2014/1120, K. 2014/17084, T. 27.11.2014: “...dava konusu çeklerin dava dışı şirket tarafından yapılan cirolarında herhangi bir ibarenin yer almaması nedeniyle temlik cirosuyla devredildiğinin kabulü ile sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

³¹ SAYICI, s. 162. T.C. Yarg. 11. HD, E. 2016/15070, K. 2018/2588, T. 11.04.2018: “...çekin davacı bankaya tahsil cirosuyla devredildiği iddia edilirken, dosyaya sunulan 15.06.2016 tarihli yazıda ise çekin kredi borcunun teminatı olarak alındığı ifade edilmiştir. Bu durumda, öncelikle, davacının ticari defter ve kayıtları ile çek tevdi bordrosu incelenerek çekin dava dışı şirketin kredi borcuna teminat olarak verilip verilmediğinin değerlendirilmesi, çekin teminat amacıyla alındığının tespit edilmesi halinde ise çekte

devraldığı çekteki cironun niteliğine ilişkin olarak, Yargıtay'ın farklı dairelerinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır³². Bu görüş ayrılıkları; somut bir uyuşmazlıkta cironun niteliğinin tespit edilebilmesi ve bankanın çekte dayalı haklarını kullanıp kullanamayacağı hususlarında mağduriyete sebep olabilmektedir.

2.1.2.4. Diğer malvarlığı hakları

FSEK m. 48-49 hükümleri uyarınca; nitelikleri itibariyle devre konu olabilen fikir ve sanat eserlerine ilişkin mali haklar ile bu haklardan kaynaklanan yararlanma ve kullanma yetkileri inanç konusu olabilmektedir³³. Sınai haklar bakımından da aynı durum söz konusudur³⁴. İlaveten, bir ticari işletmenin veya bir malvarlığının aktif ve pasifleriyle birlikte inanç konusu olabilmesi mümkündür³⁵. Tarafların bu tür devirlerde yaygın olarak satış sözleşmesine başvurduğu görülmektedir³⁶.

2.1.3. İnançlı İşlemin İşlevleri

İnançlı işlemler, taraflara pozitif hukukta yer alan benzer kavramlara kıyasla daha avantajlı bir durum sağlaması nedeniyle benimsenmiştir. Bu doğrultuda, inançlı işlemlerin çeşitli işlevlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. İnançlı işlemlerin temel işlevlerinden biri, taraflar arasında teminat özelliği göstermesidir³⁷. Tarafların kim olduğunun bilinmesinin istenmemesi durumunda ise inançlı işlemlerin gizleme işlevinden söz edilmektedir³⁸. Ayrıca kanunlar tarafından öngörülen diğer kurumların

rehin cirosu geçerli olmadığından davacı bankanın işbu davayı açamayacağıının gözetilmesi gerekirken ...” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

³² PULAŞLI, s. 275-277; SAYICI, s. 164-165.

³³ AYANOĞLU MORALI, s. 37; GÜVENÇ, s. 37; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 248; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 105; ÖZTÜRK, s. 61-62.

³⁴ BİLGİLİ, s. 16; GÜVENÇ, s. 37.

³⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 37; BİLGİLİ, s. 16; GÜVENÇ, s. 37; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 108-109; ÖZTÜRK, s. 62.

³⁶ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 108; ÖZTÜRK, s. 62.

³⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 33 vd.; BİLGİLİ, s. 6; GÜVENÇ, s. 27; ÖZTÜRK, s. 34; PARLAK BÖRÜ, 237.

³⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 31; BİLGİLİ, s. 9; GÜVENÇ, s. 30; ÖZTÜRK, s. 34; PARLAK BÖRÜ, 234.

istenilen sonucun elde edilmesinde yetersiz kalması durumunda, dolanma ve sadeleştirme işlevleri nedeniyle inanç sözleşmesine başvurulmaktadır³⁹.

Doktrinde; inançlı işlemlerin mal kaçırma işlevinin bulunup bulunmadığı hususu tartışmalıdır. İnançlı işlemlerde mal kaçırma işlevinin bulunduğunu savunanlara göre⁴⁰; özellikle bir icra takibinden korunma amacı taşıyan borçlunun, aralarında güven ilişkisi bulunan bir kişiye malvarlığını devrettiği durumlarda, inançlı işlemin mal kaçırma işleviyle karşılaşılmaktadır. Böylece inançlı işlemlerle muvazaalı işlemlere bir arada rastlanılabilmektedir.

Tarafımızca da katılınan diğer görüş ise⁴¹ inançlı işlemlerde mal kaçırma işlevi bulunmasının, işlemin niteliğine aykırılık teşkil edeceği yönündedir. Zira inançlı işlemlerde devir işlemi, yönetim veya teminat amacıyla gerçekleştirilmektedir. İnançlı işlemin temelinde yatan güven unsuru ve taraf iradelerinin ciddi nitelikte olması; inançlı işlemlerde mal kaçırma işlevinin bulunduğu tartışmasını gereksiz kılmaktadır⁴². Kaldı ki tarafların mal kaçırma amacı taşıması durumunda mevcut işlemi muvazaalı bir işlem olarak kabul etmek gerekmektedir⁴³.

2.1.3.1. Teminat işlevi

İnançlı işlemlerin en temel ve önemli işlevlerinden birinin teminat işlevi olduğunu söylemek mümkündür. Pozitif hukukta kanuni düzenlemesi bulunan işlemlerin,

³⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 32; BİLGİLİ, s. 12; GÜVENÇ, s. 32-33; PARLAK BÖRÜ, s. 236.

⁴⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 31; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 28; ÖZTÜRK, s. 35-36. Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2007/989, K. 2007/1712, T. 21.02.2007: “İnançlı sözleşmelerdeki amaç, gizlenmek, teminat, alacaklıdan mal kaçırmak, kanunun elverişsiz hükümlerinden kaçınmak, bir alacağın tahsili, malın idaresi gibi nedenler olabilmektedir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 24.05.2020).

⁴¹ Aynı yönde bkz. ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 170-171; GÜVENÇ, s. 32; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 29, dn. 14; POSTALCIOĞLU, s. 1028-1030; UYGUR, s. 176; YUNG, s. 333 vd.

⁴² T.C. Yarg. 14. HD, E. 1982/2485, K. 1982/3186, T. 18.05.1982: “...sözleşmelerin yorumlanmasında kullanılan tabirlere ve isimlere bakılmayarak tarafların gerçek ve müşterek amaçlarını aramak gerekir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2013/5272, K. 2013/8686, T. 28.05.2013; T.C. Yarg. 14. HD, E. 2020/8332, K. 2001/1129, T. 15.02.2001 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁴³ ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 170-171; GÜVENÇ, s. 32; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 29, dn. 14; POSTALCIOĞLU, s. 1028-1030; UYGUR, s. 176; YUNG, s. 333 vd.

taraf larca amaç lanan ve bek lenilen teminat ı sa ğ lamakta yetersiz kalması durumunda inanç lı iş lemler gibi alternatif yollara baş vuruldu ğ u gör ülmektedir⁴⁴.

Bir borç iliş kisinde; kural olarak borç lu taraf, alacak lı tarafa karşı büt ün malvar lı ğ ı ile sorumludur. Borç lunun malvar lı ğ ı, alacak lı bakım ından teminat niteli ğ i taş ımaktadır. Alaca ğ ını temin edemeyen alacak lı, kanuni takip yollar ından birine baş vurarak alaca ğ ını karşı lama yoluna gidebilmektedir. Borç lunun malvar lı ğ ının alaca ğ ı karşı lamaya yeterli olmadığı durumlar da sıklıkla gör ülmektedir. Bu durum alacak lıların “teminat araç ları” adı verilen birtakım araç lara baş vurmasına sebep olmaktadır⁴⁵. Teminatlar, şahsi teminatlar ve aynı teminatlar olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Şahsi teminatlar; borç lunun malvar lı ğ ına ilaveten, baş ka bir kiş inin de alacak lı karş ısında borç lanmasıyla elde edilmektedir⁴⁶. Aynı teminatlar ise; borç lunun malvar lı ğ ına ilaveten baş ka bir kiş iye ait yalnız ca belirli bir de ğ er üzerinde elde edilen teminatlardır⁴⁷.

Şahsi teminatların en tipik örne ğ i, kefalet sözleş meleridir. Kefalet sözleş meleri bakım ından TBK ile düzen lenen eş in rızası, ehliyet ve şek il hükümleri; iş lemin tercih edilmemesine neden olabilmektedir⁴⁸. Kefalet e yönelik düzenlemelerin garanti sözleş mesi gibi şahsi teminat verilmesine ilişkin sözleş meler bakım ından uygulanacağı na dair TBK m. 603 hükmü de bu iş lemlerin de tercih edilmesini engelleyebilmektedir⁴⁹. Şahsi teminata ilişkin iş lemlerde, teminat iş levi borç lunun bizzat kendisi ile gerçekleştirilir. Borç lunun ödeme güç lü ğ ü içinde olması halinde sayılan iş lemler teminat iş levinin yitirmektir⁵⁰.

Aynı teminat niteli ğ indenki taş ınır rehni ve taş ınmaz rehni iş lemleri ise barınd ırdıkları zorluklar bakım ından ayrı ayrı ele alınmalıdır. TMK m. 939 hükmü uyarınca; bir taş ınır

⁴⁴ AYDINCIK, s. 34; GÜVENÇ, s. 27; ÖZKAYA, s. 38-39; ÖZTÜRK, s. 37-38.

⁴⁵ AYANO Ğ LU MORALI, s. 34; ÖZDEMİR, s. 56; ÖZSUNAY, İnanç lı Muameleler, s. 36-38; PARLAK BÖRÜ, s. 237.

⁴⁶ AYANO Ğ LU MORALI, s. 34; ÖZSUNAY, İnanç lı Muameleler, s. 38; PARLAK BÖRÜ, s. 237.

⁴⁷ AYANO Ğ LU MORALI, s. 34; BİLGİLİ, s. 7; ÖZDEMİR, s. 56; ÖZSUNAY, İnanç lı Muameleler, s. 34; PARLAK BÖRÜ, s. 237; UYGUR, s. 177.

⁴⁸ BİLGİLİ, s. 7-8; GÜVENÇ, s. 28; ÖZDEMİR, s. 56-57.

⁴⁹ AYANO Ğ LU MORALI, s. 33; GÜVENÇ, s. 28; ÖZSUNAY, İnanç lı Muameleler, s. 35; PARLAK BÖRÜ, s. 237; UYGUR, s. 177.

⁵⁰ AYANO Ğ LU MORALI, s. 33; GÜVENÇ, s. 27; ÖZSUNAY, İnanç lı Muameleler, s. 35; PARLAK BÖRÜ, s. 237; UYGUR, s. 177.

ancak alacaklıya teslim edilmek şartıyla rehnedilebilmektedir. Zilyetliği devralan alacaklı da taşınırı muhafaza etmek zorundadır. Hukuk sistemimizde kural olarak taşınırların hükmen teslim yoluyla rehnedilmesi yasaklanmıştır. Hükmen teslimle ilişkin yasak nedeniyle, rehin konusu taşınırı elinde bulundurarak elde edeceği gelir sayesinde borcunu ödemek isteyen borçlular zor durumda kalabilmektedir⁵¹.

Teslim şartının istisnalarını; yalnızca ilgili sicile tescili zorunlu motorlu araçlar, gemiler, hava araçları, maden cevherleri, ticari işletmeler dâhilindeki taşınır mallar ya da kanun gereği teslimsiz ve sicilsiz rehnedilebilen taşınırlar oluşturmaktadır⁵². Teslim şartlı taşınır rehninin istisnası bakımından önem arz eden bir husus da TİTRK ile getirilen düzenlemelerdir. TİTRK m. 3 hükmü ile: “*Rehin sözleşmesi; a) Kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında, b) Tacir ve/veya esnafar arasında yapılır.*” düzenlemesine yer verilmiştir. Bu düzenleme sayesinde, madde hükmünde belirtilen gerçek ve tüzel kişilerin kendi aralarında ve ticari işlemlerde⁵³ teslimsiz taşınır rehni kurulmasına imkân sağlanmıştır. İlgili kanuni düzenleme, teslim şartsız taşınır rehninin uygulama alanını genişletmekle birlikte; maddede belirtilen şartların sınırlı kişiler ve işlemler bakımından uygulanabilmesi, bu tür rehinlerin yaygınlaşmasına neden olamayacaktır⁵⁴.

Taşınmaz rehninin, özellikle günümüz ekonomik şartları dikkate alındığında herkes tarafından başvurulabilecek kolaylıkta olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu tür borç ilişkilerinde borçlunun veya borçlu yerine teminat gösterebilecek kişinin, öncelikle bir taşınmazının olmasını gerektirmektedir⁵⁵.

İnançlı işlemler, pozitif hukukta kanuni düzenlemesi bulunan işlemlerin yetersiz kaldığı durumlar nedeniyle, taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin teminat amacıyla devri imkânını

⁵¹ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, 155; **GÜVENÇ**, s. 28; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 35-36; **ÖZTÜRK**, s. 37; **PARLAK BÖRÜ**, s. 237; **UYGUR**, s. 177.

⁵² **DOĞAN**, s. 185; **KARAKUŞ ERBAŞ**, s. 32 vd.; **ORAL**, s. 18 vd.; **OZANOĞLU**, s. 27 vd.

⁵³ Ticari işlem kavramı hk. detaylı açıklamalar için bkz. **ARKAN**, s. 63 vd.;

⁵⁴ **GÜRPINAR**, s. 124-126; **ÖZDEMİR**, s. 58-59.

⁵⁵ **BİLGİLİ**, s. 9; **GÜVENÇ**, s. 28; **ÖZDEMİR**, s. 57; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 35; **ÖZTÜRK**, s. 37; **UYGUR**, s. 177.

sağlamaktadır⁵⁶. Alacaklının tam hak sahibi sıfatı kazanıyor olması hususu⁵⁷ da hukuki durumunu güçlendirmekte, alacaklıyı kanuni takip yollarına başvurma zahmetinden kurtarmaktadır. Açıklanan sebeplerden de görüleceği üzere, inançlı işlemlerin teminat fonksiyonu, taraflarca bu işlemin tercih edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.1.3.2. Gizleme işlevi

Bütün hukuki işlemlerde olabileceği gibi inançlı işlemlerde de taraflar, doğabilecek birtakım olumsuz sonuçları engellemek adına kimliklerini gizleme ihtiyacı duyabilmektedir. Kanunen bir engel olmadığı sürece, tarafların gerçekleştirdikleri hukuki işlemlerde kimliklerini gizleyebilmeleri mümkündür. Aksi takdirde işlemin hukuka aykırılığında söz edilecektir⁵⁸.

Uygulamada, tarafların kimliklerini gizleme amacı farklı gerekçelerle karşımıza çıkmaktadır. Alıcı tarafın, bir satış sözleşmesinde ekonomik durumunun iyi olduğunu gizlemek istemesi mümkündür. Yine borçlu ile bizzat muhatap olmak istemeyen alacaklı, başkaları aracılığıyla alacağını karşılama yolunu tercih edebilmektedir. Yaygın olarak karşılaşılan gerekçe ise mevzuat uyarınca mülkiyet sahibi olması kısıtlanan yabancıların, hakkında kısıtlama bulunmayan biri ile bu engeli ortadan kaldırarak mülkiyet sahibi olmalarıdır⁵⁹.

⁵⁶ **AYANOĞLU MORALI**, s. 35-36; **BİLGİLİ**, s. 9; **GÜVENÇ**, s. 29-30; **KUNTALP**, s. 266-267; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 36-38; **ÖZTÜRK**, s. 37-38; **PARLAK BÖRÜ**, s. 237.

⁵⁷ İnanç sözleşmelerinin kurulması ile birlikte inanılanın tam bir mülkiyet hakkı kazanması durumu, doktrinde amacı aşan bir hukuki yetki şeklinde adlandırılmaktadır (**ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 127-129).

⁵⁸ **AYANOĞLU MORALI**, s. 31; **GÜVENÇ**, s. 30-31; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 127; **UYGUR**, 175.

⁵⁹ **GÜVENÇ**, s. 31. 442 sayılı Köy Kanunu m. 87 hükmü uyarınca; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan kişilerin köylerden taşınmaz satın almalarına ilişkin bir yasak mevcuttu. Bu hüküm, 4916 sayılı Kanun'un m. 38/a hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı kanunun m. 19 hükmü ile de 2644 sayılı Tapu Kanunu m. 35'te değişiklik yapılmıştır. Söz konusu değişiklik ile Türkiye Cumhuriyeti'nde taşınmaz edinebilecek yabancılar bakımından, karşılıklılık esasının benimsenmesi gibi birtakım düzenlemeler getirilmiş; ancak ilgili madde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bunun üzerine 5782 sayılı Kanun ile Tapu Kanunu m. 35 hükmü: "*Kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, uluslararası ikili ilişkiler yönünden ve ülke menfaatlerinin gerektirdiği hallerde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen ülkelerin vatandaşı olan yabancı uyruklu gerçek kişiler Türkiye'de taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinebilirler.*" olarak değiştirilmiştir. Yabancıların taşınmaz edinmesini düzenleyen m. 35 hükmündeki son değişiklik ise 6302 sayılı kanun ile yapılmış olup; karşılıklılık esası kaldırılmıştır. Yabancıların ülkemizde taşınmaz edinebilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiş olan ülkelerin vatandaşı olma şartı aranmaktadır (**YILMAZ**, s. 1112-1113).

Kanunlar tarafından belirlenen sınırlar içerisinde kalmak şartıyla; inançlı işlemler, gizleme amacı güdülen işlemlerin gerçekleştirilmesi bakımından oldukça elverişlidir. Zira inançlı işlemlerde inanan, inanılanın kimliği ile gizlenmektedir⁶⁰.

2.1.3.3. Dolanma ve sadeleştirme işlevi

Kanuni düzenlemesi bulunan ve teminat amacıyla gerçekleştirilen işlemlerin tarafların amacı bakımından elverişsiz kalması durumunda, inançlı işlemlere başvurulduğu görülmektedir. İnançlı işlemler, borç ilişkisindeki mevcut teminatın kanuni takip yoluyla paraya çevrilmesi usulünü devre dışı bırakarak daha pratik bir yol sunmaktadır⁶¹. Ayrıca alacaklı mülkiyet hakkı kazandığından, borçlu karşısında daha güvenli bir konuma erişmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus; TMK m. 873 ve m. 949 hükümleri ile düzenlenen lex commissoria yasağı gereği, teminatın paraya çevrilerek alacağın karşılanmasından sonra artan miktar olursa, bunu borçluya iade edilmesi gerektiğidir⁶². Yine mevzuat uyarınca mülkiyet sahibi olması kısıtlanan yabancıların bu engeli aşmasına yönelik inançlı işlemlerde, gizleme ve dolanma işlevlerinin bir arada bulunduğunu söylemek mümkündür⁶³.

İnançlı işlemlerde inanılanın kazandığı mülkiyet hakkı; rehin veya temsil gibi işlemlerdekinin aksine birtakım sınırlamalarla karşılaşmasına engel olmaktadır⁶⁴. Kazanılan mülkiyet hakkı, inanılanın üçüncü kişiler karşısındaki konumunu da

⁶⁰ ÖZKAYA, s. 38; ÖZTÜRK, s. 34.

⁶¹ GÜVENÇ, s. 32-33; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 659; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 30; PARLAK BÖRÜ, s. 237. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2010/1003, K. 2010/2330, T. 03.03.2010: “Uygulamada kredi sağlayan kurum ve kuruluşların istenilen miktarda ve süratte kredi vermemesi ihtiyaç sahiplerini bu kurum ve kuruluşların dışında kredi teminine zorlamakta ve verilen krediyi teminat altına alacak kefalet, ipotek, rehin gibi şahsi ve aynı teminatlar kredi veren kişi veya kişilerce yeterli görülmediğinden bu tür özel kişilerden alınan borç karşılığında taşınmazların teminat maksadıyla devredilmesi yoluna başvurulmaktadır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2006/12257, K. 2007/1147, T. 08.02.2007; E. 2007/989, K. 2007/1712, T. 21.02.2007; E. 2000/12988, K. 2000/13223, T. 30.10.2000 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁶² BOZTAŞ, s. 221; GÜVENÇ, s. 33, dn. 27.

⁶³ AYANOĞLU MORALI, s. 32-33; GÜVENÇ, s. 33; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 30-31; PARLAK BÖRÜ, s. 236; UYGUR, s. 176.

⁶⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 32; GÜVENÇ, s. 33; ÖZDEMİR, s. 53; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 30; ÖZTÜRK, s. 37.

güçlendirmektedir. Böylece inanılan, inanç konusu üzerindeki tasarrufları kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Bu durum inançlı işlemlerin sadeleştirme işlevini ortaya koymaktadır.

2.2. İnançlı İşlemin Tarihçesi

2.2.1. Roma Hukukundaki Görünüm: Fiducia

2.2.1.1. Fiducia kavramı

İnançlı işlemler, kaynağını Roma hukukundaki “fiducia” kavramından almaktadır⁶⁵. Fiducia kelimesi; Latince “güvenmek, inanmak” anlamına gelen “fides” kelimesinden türetilmiştir⁶⁶. Kavramın ortaya çıkış tarihi kesin olarak bilinemesi de; doktrinde, On İki Levha Kanunları’nda yer aldığı ve fiducia’ya yönelik bir özel düzenleme olmadan önce stipulatio’ya⁶⁷ ilişkin düzenlemeler ile kavramın karşılandığı gibi farklı görüşler mevcuttur⁶⁸.

Kavrama ilişkin en eski bilgilere, M.Ö. 254 - M.Ö. 184 tarihleri arasında yaşamış olan yazar Titus Maccius Plautus’un oyunlarında rastlanmaktadır⁶⁹. Oyunlarda fiducia ve “rehin sözleşmesi/rehinli mal” anlamına gelen “pignus” kelimelerinin mizah unsuru olarak kullanılması nedeniyle, ilgili dönemde bu kavramların bilindiği sonucuna varılmaktadır⁷⁰.

Fiducia; taraflardan birinin (inanan/fiduciant) sahip olduğu hak veya nesneyi, in iure cessio⁷¹ veya mancipatio⁷² yollarıyla, borcunun teminatı (firucia) olarak karşı tarafa

⁶⁵ EREN, Genel Hükümler, s. 411; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233; PARLAK BÖRÜ, s. 233; ŞAFAK, s. 26, dn. 22.

⁶⁶ LEWIS, s. 325-326; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233; RADO, s. 66; ŞEKER, s. 4.

⁶⁷ Stipulatio, Roma hukukunda; tek taraflı, sözlü şekle tâbi, taraflardan birinin beyanının diğer tarafça aynı kelimeler kullanılarak kayıtsız şartsız olarak kabulü üzerine kurulan, genel sözleşme tipidir (BAĞDATLI, s. 555; ŞEKER, s. 9).

⁶⁸ PETER, s. 536-537; ŞEKER, s. 7-8.

⁶⁹ GÜVENÇ, s. 38-39; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233-234; ŞEKER, s. 10-11.

⁷⁰ GÜVENÇ, s. 38-39; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233-234; ŞEKER, s. 10-11.

⁷¹ In iure cessio; istihkak talebine dayanan ve söz konusu malın mülkiyetini temlik edecek ile temlik alacak tarafın preator huzurunda gerçekleştirdiği mülkiyeti kazanma şeklidir (AKINCI, Roma Hukuku, s. 300; OĞUZ, Traditio, s. 50).

(inanılan/fiduziar) devrettiği ve borcun ifasından sonra ilgili hak veya nesnenin yine aynı yollarla geri verileceğinin kararlaştırıldığı işlemidir⁷³.

Klasik hukuk döneminde fiducia kavramı, yalnızca taraflar arasındaki devir anlaşmasının (pactum fiduciae) hukuki sebebinin ifade etmek üzere kullanılmıştır; bu dönemde devir işlemi fiducia kavramından bağımsız bir işlem olarak kabul edilmiştir⁷⁴. Zaman içerisinde gelişimiyle birlikte, fiducia kavramı hem devir anlaşmasının hukuki sebebi hem de bu anlaşmaya istinaden gerçekleştirilen devir işleminin kendisini kapsayacak şekilde geniş bir anlam kazanmıştır⁷⁵.

2.2.1.2. Fiducia türleri

Roma hukukunda oldukça geniş bir yer edinen fiducia; özellikle kişiler hukuku, borçlar hukuku ve eşya hukuku alanlarında uygulanmıştır.

Fiducia'nın kişiler hukukundaki uygulama alanlarını: bir kişinin aile evladı (filius familias) sıfatıyla evlat edinilmesi (adoptio)⁷⁶; aile babasının egemenliği altında bulunan aile evladının egemenlikten çıkarılması (emancipatio)⁷⁷ ve bir kadının kocasının egemenliği altına girmesi amacı değil, vasiyetname yapabilme ehliyetini kazanması amacı taşıyan işlemler (coemptio fiduciae causa)⁷⁸ şeklinde sıralamak mümkündür.

Kişiler hukuku alanındaki fiducia'lar hakkında dava (actio fiduciae) açılması mümkün olmadığından, işlemlerin ifası praetor'lar tarafından sağlanmıştır⁷⁹. Bu durum

⁷² Mancipatio; bina, arazi, köle gibi ekonomik ve toplumsal bakımdan önem arz eden malların iktisabında kullanılan bir mülkiyeti kazanma şeklidir (AKINCI, Roma Hukuku, s. 299-300; OĞUZ, Traditio, s. 49).

⁷³ Tanımlar için bkz. AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106; BOZTAŞ, s. 212; ERDOĞMUŞ, Borçlar Hukuku, s. 58; ERDOĞMUŞ, Eşya Hukuku, s. 119; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 144; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 9; ÖZTÜRK, s. 23-24; PETER, s. 530-532; SMITH/WAYTE/MARINDIN, s. 536; THÉVENOZ/DUNAND, s. 310-311.

⁷⁴ BUCKLAND, s. 428; GÜVENÇ, s. 39; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233-234; PETER, s. 532.

⁷⁵ GÜVENÇ, s. 39-40; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 233.

⁷⁶ BERGER, s. 350; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 234, dn. 10; PETER, s. 530.

⁷⁷ BERGER, s. 451; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 234, dn. 11; PETER, s. 530.

⁷⁸ BERGER, s. 393; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 234, dn. 9; PETER, s. 530.

⁷⁹ BUCKLAND, s. 431-432; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 9, dn. 24.

fiducia'nın kişiler hukuku alanında yaygınlaşmasını engellemiş; genellikle borçlar hukuku ve eşya hukuku alanlarında fiducia ile karşılaşılması sonucunu doğurmuştur⁸⁰.

Sıklıkla uygulanmakta olan teminat ve saklama amaçlı fiducia'lar, klasik hukuk döneminde fiducia cum creditore ve fiducia cum amico olarak adlandırılmıştır. Bu ayırım günümüz inançlı işlemlerine ilişkin gözetilen ayrımların temeli niteliğindedir⁸¹.

a. Fiducia cum creditore

Roma hukukunda ayni teminatlar yerine şahsi teminatların önem arz etmesi nedeniyle; ayni teminat kavramının hızlı bir gelişme gösteremediğini söylemek mümkündür⁸². Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin Roma hukukundaki görünümü "fiducia cum creditore contracta" (alacaklı ile yapılan fiducia) olarak karşımıza çıkmaktadır⁸³. Bu işlemler, Roma hukukunda ayni teminat anlayışının ilk aşaması niteliğindedir⁸⁴. Fiducia cum creditore contracta ile alacaklı; mülkiyet hakkını in iure cessio veya mancipatio yoluyla ve teminat amacıyla devralmaktadır⁸⁵. Taraflar arasında imzalanan inanç sözleşmesinde; devrin teminat amacı taşıdığı, borç ilişkisi sona erdiği takdirde alacaklının mülkiyeti inananana devretme yükümlülüğünde olduğuna ilişkin düzenlemeler yer almaktadır⁸⁶. İnanılan, sözleşme ilişkisine istinaden tam bir mülkiyet hakkı kazanmakta; dolayısıyla bu durum inananın istihkak talebinde bulunmasına engel teşkil etmektedir⁸⁷. Aynı zamanda inananın alacaklılarının, inanç konusunun satılmasını sağlama hakkı da mevcuttur⁸⁸. İnananın, inanan karşısında

⁸⁰ OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 9.

⁸¹ BERK, s. 86; GÜVENÇ, s. 40; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZTÜRK, s. 24; PETER, s. 530.

⁸² KARADENİZ ÇELEBİCAN, s. 297 vd.; ÖZSUNAR, s. 138-139.

⁸³ AYANOĞLU MORALI, s. 40-41; GÜVENÇ, s. 40; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 10; ÖZSUNAR, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 9-10; PARLAK BÖRÜ, s. 242; RADO, s. 66.

⁸⁴ GÜVENÇ, s. 40; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 10; ÖZSUNAR, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 9-10; PARLAK BÖRÜ, s. 242; RADO, s. 66.

⁸⁵ GÜVENÇ, s. 41; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 10; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 23; PETER, s. 530; RADO, s. 66.

⁸⁶ GÜVENÇ, s. 41; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 235; ÖZDEMİR, s. 10; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 24; PETER, s. 532; RADO, s. 66.

⁸⁷ OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 11; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 11; RADO, s. 66-67.

⁸⁸ OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 11; RADO, s. 66.

yalnızca borçlar hukukundan doğan talep haklarının olması ve inanılanın inanç konusunu iade etmesinin yalnızca iyiniyetine bağlı olması nedeniyle, zaman içerisinde fiducia kaynaklı davalar ortaya çıkmıştır⁸⁹.

Fiducia cum creditore işleminde, inanç konusunun zilyetliğinin inanılana devri zorunlu tutulmamıştır⁹⁰. Böylece inananın inanç konusunu kullanmak suretiyle borcunu ödemesi kolaylığının sağlandığından söz etmek mümkündür⁹¹. Alacağın sona ermesi halinde ise inanan, sona ermeden itibaren 1 yıl geçmesiyle malın mülkiyetini kazanabilmektedir⁹².

Taraflar, borcun ödenmemesi durumunda alacağın nasıl karşılanacağı hususunu pactum fiducia ile kararlaştırmaktadır⁹³. Lex commissoria, M.S. 326 tarihinde yasaklandığından, önceki dönemlerde tarafların fiducia yöntemine daha sık başvurduğu görülmektedir⁹⁴. Böylece borcun ödenmemesi durumunda; inanılan kazanmış olduğu tam mülkiyet hakkına istinaden bizzat inanç konusu ile alacağını karşılamaktadır. Tarafların, alacağın tahsili hakkında inanç sözleşmesiyle farklı düzenlemelere yer vermesinin yaygınlaşması nedeniyle, lex commissoria uygulaması zamanla ortadan kalkmış ve sonrasında da yasaklanmıştır⁹⁵. Yasakla birlikte, inanılanın inanç konusunun satışından elde edeceği miktar ile alacağını karşılaması ve artan bir miktar olursa inananı devretmesi usulünün uygulandığı görülmektedir⁹⁶. Bu yönüyle de fiducia cum creditore işleminin rehin (pignus) kavramına benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür⁹⁷.

⁸⁹ OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 11; ÖZSUNAY, s. 11-12; ÖZTÜRK, s. 25-26.

⁹⁰ ÖZDEMİR, s. 11; PETER, s. 533.

⁹¹ ÖZDEMİR, s. 11; PETER, s. 533.

⁹² ÖZDEMİR, s. 11; PETER, s. 533.

⁹³ AYANOĞLU MORALI, s. 38-39; ÖZDEMİR, s. 11; PETER, s. 532.

⁹⁴ GÜVENÇ, s. 41; ÖZDEMİR, s. 11; ÖZSUNAR, s. 141; RADO, s. 64-65.

⁹⁵ ÖZDEMİR, s. 12; PETER, s. 532; RADO, s. 64-65.

⁹⁶ ÖZDEMİR, s. 12; PETER, s. 53; RADO, s. 65.

⁹⁷ AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106-107; AYANOĞLU MORALI, s. 41; ERDOĞMUŞ, Eşya Hukuku, 119; GÜVENÇ, s. 41; ÖZSUNAR, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; ÖZTÜRK, s. 27; RADO, s. 63.

b. Fiducia cum amico

“Fiducia cum amico contracta” (dost ile yapılan fiducia), korumaya alma veya yönetim amacıyla yapılan inançlı işlemlerdir⁹⁸. Henüz Ius Civile tarafından kullanım öduncü (commodatum), emanet (depositum) ve vekâlet (mandatum) sözleşmelerinin düzenlenmediği eski devirlerde; bu eksikliklerin fiducia cum amico işlemiyle giderildiğini söylemek mümkündür⁹⁹. İnanç konusunu koruma altına almak veya yönetim amacıyla devretmek isteyen tarafın, mülkiyeti in iure cessio veya mancipatio yoluyla karşı tarafa devretmesiyle gerçekleştirilmektedir¹⁰⁰. Özellikle inanç konusunun üçüncü bir kişiye bağışlanması veya satılması ile bir kölenin azat edilmesi işlemleri için fiducia cum amico yoluna başvurulduğu görülmektedir¹⁰¹. Mülkiyeti devralan inanılan, taraflar arasındaki inanç sözleşmesi ile belirlenen şartlarda hareket etmek ve gerektiğinde inanç konusunu inanana iade etmekle yükümlüdür¹⁰². Kullanım öduncü ve emanet sözleşmelerinin kabulü ile birlikte, fiducia cum amico'nun uygulanma alanının giderek azaldığı görülmüştür¹⁰³.

2.2.1.3. Fiducia kaynaklı davalar

Fiducia'ya istinaden gerçekleştirilen devir işlemi ile inanç konusu üzerinde tam mülkiyet hakkı elde eden inanılanın konumu, inanan karşısında oldukça güçlüdür. İnanılan mülkiyet hakkından hareketle inanç konusu üzerinde istediği tasarrufla bulunabilmekte; yalnızca inanç sözleşmesi ve iyiniyetiyle ile sınırlandırılmış olmaktadır¹⁰⁴. Özellikle inananın inanç sözleşmesinden doğan taleplerinin şahsi talep

⁹⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 41; GÜVENÇ, s. 41-42; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 12; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 24; RADO, s. 66.

⁹⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 41; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 24; RADO, s. 66.

¹⁰⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 41; GÜVENÇ, s. 41-42; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 12; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 24; RADO, s. 66.

¹⁰¹ GÜVENÇ, s. 42; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236-237; ÖZDEMİR, s. 12-13; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10.

¹⁰² GÜVENÇ, s. 42; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 236; ÖZDEMİR, s. 13; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 10; ÖZTÜRK, s. 24; RADO, s. 66.

¹⁰³ GÜVENÇ, s. 42; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 237; ÖZDEMİR, s. 13.

¹⁰⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 39; GÜVENÇ, s. 42; ÖZDEMİR, s. 13; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 11; ÖZTÜRK, s. 25; RADO, s. 67.

niteliğinde olmasının, inanan bakımından hak kayıplarına sebebiyet verdiği görülmektedir. İşlemin tarafları arasındaki bu menfaat dengesizliğini gidermek üzere birtakım hukuki düzenlemelere başvurulmuştur. Erken dönemde; inanılanın inanç sözleşmesi hükümlerine aykırı hareket etmesi haksız fiil olarak nitelendirilerek, bu haksız fiile karşı ceza davası açılması imkânı sağlanmıştır¹⁰⁵. Fiducia'nın bir sözleşme niteliğinde olduğunun kabul edilmesiyle birlikte ise inananın menfaatlerini koruyucu nitelikte iki dava ortaya çıkmıştır¹⁰⁶.

a. Actio fiduciae directa

Taraflar arasındaki inanç sözleşmesine istinaden mülkiyet hakkını kazanan inanılanın sözleşmeye aykırı hareket etmesi halinde, inanan tarafından "actio fiduciae directa" adı verilen bir dava açılabilir¹⁰⁷. Davanın açılması için inanç sözleşmesi ile güdülen amacın gerçekleşmesi veya taraflar arasındaki ilişkinin farklı bir şekilde sona ermesi sebebiyle, inanç konusunun artık inanılarda kalmasına ihtiyaç bulunmaması gerekmektedir¹⁰⁸. Dava sonucunda inanılanın "infamis" (şerefsiz)¹⁰⁹ ilan edilmek gibi ağır bir yaptırımla karşılaşabilecek olması, sözleşmeye aykırı hareket etme bakımından caydırıcı niteliktedir¹¹⁰.

¹⁰⁵ GÜVENÇ, s. 43; ÖZDEMİR, s. 14; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 11-12; ÖZTÜRK, s. 26; RADO, s. 66.

¹⁰⁶ GÜVENÇ, s. 43-44; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 237-238; ÖZDEMİR, s. 14; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 12-13; ÖZTÜRK, s. 26; RADO, s. 66-67.

¹⁰⁷ AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106; KARADENİZ ÇELEBİCAN, s. 299-300; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 237; ÖZSUNAR, s. 142; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 12; ÖZTÜRK, s. 26; PETER, s. 534; RADO, s. 66-67.

¹⁰⁸ AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106-107; KARADENİZ ÇELEBİCAN, s. 299-300; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 237; ÖZSUNAR, s. 142; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 12; ÖZTÜRK, s. 26; PETER, s. 534; RADO, s. 66-67.

¹⁰⁹ Infamis yaptırımı, kişinin hem özel hukuk hem de kamu hukukundan kaynaklanan haklarını kullanmasına engel teşkil eden ağır bir yaptırımdır (TÜRKOĞLU, s. 93-94).

¹¹⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 39; GÜVENÇ, s. 43; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 237; ÖZDEMİR, s. 14; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 12; ÖZTÜRK, s. 26; PETER, s. 534; RADO, s. 67.

b. Actio fiduciae contraria

Fiducia cum amico'da inanç konusunun zilyetliğinin inanılana devri şarttır¹¹¹. Fiducia cum creditore'de ise taraflar, inanç konusunun zilyetliğinin inananda kalması hususunda anlaşabilmektedirler. Bu durumda inanç konusu taşınır veya taşınmazın zilyetliğini 1 yıl elinde bulunduran inanan, kazandırıcı zamanaşımı ile iyiniyet gibi herhangi bir şart aranmaksızın mülkiyeti yeniden kazanabilmektedir¹¹². Bu durumun, özellikle borcun ödenmemesi ihtimalinde, inanılan için hak kaybına neden olabildiği görülmüştür. "Actio fiduciae contraria" davası; inanılana, inananın kazandırıcı zamanaşımından yararlanmasını engelleme ve inanç konusunun zilyetliğinin devrini talep edebilme imkânı sağlamıştır¹¹³. İnanç konusunun zilyetliğinin inanılarda bulunduğu durumlarda da inanç konusuna yapılan masrafların yine bu dava aracılığıyla talep edildiği bilinmektedir¹¹⁴.

2.2.1.4. Fiducia'nın uygulamada geçerliliğini yitirmesi

Fiducia'nın hem inanan hem de inanılan bakımından neden olabileceği zararları önlemek ve gidermek amacıyla, actio fiduciae directa ve actio fiduciae contraria davalarına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Ancak bu davalar fiducia'nın uygulamadaki sakıncalarını önlemek bakımından yeterli olmamıştır. Zira inananın mülkiyet hakkına sahip olmaması nedeniyle üçüncü kişiler karşısındaki konumu güçlendirilememiştir¹¹⁵. Zaman içerisinde praetorlar tarafından pignus (rehin sözleşmesi) kavramı ortaya konularak fiducia cum creditore işlemine alternatif bir yol getirilmiştir¹¹⁶. Fiducia cum amico işleminin önemini yitirmesi ise; kullanım ödücü

¹¹¹ GÜVENÇ, s. 43, dn. 67.

¹¹² GÜVENÇ, s. 43; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 238; ÖZTÜRK, s. 26. İnananın kazandırıcı zamanaşımından yararlanabilmesi için inanç konusunun asli zilyedi olması şartı aranmıştır (GÜNAL, s. 123).

¹¹³ AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106; GÜVENÇ, s. 43-44; KARADENİZ ÇELEBİCAN, s. 298-299; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 238; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 13; ÖZTÜRK, s. 26; RADO, s. 67.

¹¹⁴ AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 106; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 238; ÖZTÜRK, s. 27; RADO, s. 67.

¹¹⁵ OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 238; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 13; ÖZTÜRK, s. 27; RADO, s. 67.

¹¹⁶ GÜVENÇ, s. 44; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 238; ÖZTÜRK, s. 27; RADO, s. 67. Roma hukukunda pignus (rehin sözleşmesi) ile hypotheca (rehin hakkı) farklı kavramlardır (AKINCI, Roma Borçlar Hukuku, s. 105-108; ENDES, s. 537 vd.; ÖZSUNAR, s. 143 vd.; ZIMMERMANN, s. 220 vd.).

(commodatum) ve emanet (depositum) sözleşmelerinin yaygınlaşması üzerine gerçekleşmiştir¹¹⁷. Fiducia'nın uygulamada geçerliliğini yitirmesi bakımından; özellikle in iure cessio ve mancipatio ile devir yollarının ortadan kalkması hususu önem arz etmiştir¹¹⁸. Corpus Iuris Civilis'te fiducia kavramına yer verilmemiş olması da kavramın varlığını yitirdiğini ortaya koymaktadır¹¹⁹.

2.2.2. Cermen Hukukundaki Görünüm: Treuhand

2.2.2.1. Treuhand kavramı

İnançlı işlemlerin Cermen hukukundaki görünümü “treuhand” kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. İnanan konumundaki “treugeber” tarafından, inanç konusunun inanılan konumundaki “treuhänder”a devredilmesiyle kurulan treuhand işlemi; esasen Roma hukuku temelli fiducia'dan farklılıklar göstermektedir¹²⁰.

Öncelikle, fiducia ve treuhand kavramları arasında taraf menfaatleri bakımından farklılıklar söz konusudur. Fiducia'da yapısı itibariyle inanılan tarafın menfaatleri öncelikliken, treuhand'da inanan tarafın menfaatlerinin öncelikli tutulduğu görülmektedir¹²¹. Bir diğer husus da treuhand'da inanılanın kendi adına ama başkası hesabına hareket ediyor olmasıdır¹²². İki işlem arasındaki en temel farklılık ise treuhand işlemi neticesinde aynı bir hak elde eden inanılanın mülkiyet hakkının bulunmamasıdır¹²³.

¹¹⁷ GÜVENÇ, s. 44; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 239; ÖZDEMİR, s. 16; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 13-14; ÖZTÜRK, s. 27; PETER, s. 536; RADO, s. 67.

¹¹⁸ GÜVENÇ, s. 44; OĞUZ, s. 239; ÖZDEMİR, s. 16; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 13-14; PETER, s. 536; RADO, s. 67.

¹¹⁹ GÜVENÇ, s. 45; OĞUZ, s. 239; ÖZDEMİR, s. 16; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; PETER, s. 536; RADO, s. 67.

¹²⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 42; GÜVENÇ, s. 46; ÖZDEMİR, s. 17; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; ÖZTÜRK, s. 28.

¹²¹ AYANOĞLU MORALI, s. 43; GÜVENÇ, s. 47; ÖZDEMİR, s. 17; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 19; ÖZTÜRK, s. 30.

¹²² AYANOĞLU MORALI, s. 43; GÜVENÇ, s. 47; ÖZDEMİR, s. 17; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 19; ÖZTÜRK, s. 30.

¹²³ AYANOĞLU MORALI, s. 43; GÜVENÇ, s. 47; ÖZDEMİR, s. 17-18; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 19; ÖZTÜRK, s. 30.

Cermen hukukunda treuhand işleminin, doğrudan temsil kurumuna alternatif olacak şekilde farklı alanlarda uygulandığı görülmüştür¹²⁴. Yaygın olarak miras hukuku alanında uygulanan işleme, özellikle bu alanda düzenlenmeyen hususlar bakımından başvurulmuştur. Cermen hukukunda mirasçısı olmayan kişilerin malvarlığının, vakıflara veya yardıma muhtaç insanlara kalması ihtimaliyle karşılaşılmıştır¹²⁵. Bu durumu önlemek isteyen kişiler, miras bırakmak istediği kişiyi evlat edinerek malvarlığını inanılana devretmişlerdir. İnananın ölmesi ile birlikte inanılanın inanç konusu malvarlığını evlat edinilen kişiye devir yükümlülüğü mevcuttur¹²⁶.

Treuhand işleminin bir başka uygulama alanı ise taşınmaz iktisabı hususunda karşımıza çıkmaktadır. Bir taşınmazın bulunduğu yer itibariyle geçerli olan kurallar çerçevesinde taşınmazı edinmesi mümkün olmayan kişiler, treuhand'a başvurmuştur. Taşınmazı edinebilecek şartları sağlayan ve "salmann" adı verilen inanılan, inanan adına taşınmazı edinmiş; inananın gerekli şartları sağlaması ile taşınmazı inananına devretmiştir¹²⁷.

Treuhand'ın yaygın olarak görüldüğü bir diğer alan ise himaye amacı güden inançlı işlemlerdir. Bu tür inançlı işlemlerde inanan, inanç konusunun mülkiyetini, inanılan konumundaki bir kont veya düke devretmek suretiyle inanılan konumundaki kişinin himayesinden yararlanmaktadır¹²⁸.

2.2.2.2. Treuhand'ın gelişimi

Treuhand işleminin ortaya çıktığı dönemde, tıpkı fiducia'da olduğu gibi, inanılan konumundaki treuhänder'in inanan konumundaki treugeber'den daha öncelikli tutulduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebi de treuhänder'in tam mülkiyet hakkına sahip olması ve yalnızca inanç sözleşmesi ile sınırlandırılmış olmasıdır¹²⁹. İnanan bakımından hak kaybına sebep olabilecek bu olumsuz durumun önüne geçmek

¹²⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 42; ÖZDEMİR, s. 18; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; ÖZTÜRK, s. 30.

¹²⁵ GÜVENÇ, s. 47; ÖZDEMİR, s. 18; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; ÖZTÜRK, s. 28.

¹²⁶ GÜVENÇ, s. 46; ÖZDEMİR, s. 18; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 14; ÖZTÜRK, s. 28.

¹²⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 42, dn. 138; GÜVENÇ, s. 46-47; ÖZDEMİR, s. 19; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 15; ÖZTÜRK, s. 29.

¹²⁸ ÖZDEMİR, s. 19; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 15; ÖZTÜRK, s. 29.

¹²⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 43-44; ÖZDEMİR, s. 19-20; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 16; ÖZTÜRK, s. 29.

adına inanılanın aynı olarak sınırlandırılmış; zamanla inanılan yalnızca belli durumlar bakımından yetkilendirilen bir kişi haline dönüşmüştür¹³⁰.

Cermen hukukunda mülkiyet hakkı bölünebilir bir hak olarak kabul edildiğinden; mülkiyet hakkının inanan ve inanılan tarafından paylaşılabilirdiği görülmektedir¹³¹. Böylece inanılanın aynı bir hakla sınırlandırılması, inanç konusu üzerinde yalnızca yönetim hakkı verilmesi şeklinde bir amaçla sınırlandırılarak gerçekleştirilebilmiştir¹³². İnanç konusunun bozucu şartla iktisabı halinde ise inanılan tam mülkiyet hakkına sahip olsa dahi, sözleşmenin amacının gerçekleşmesi veya ortadan kalkması şartlarının sağlanmasıyla birlikte inanç konusu kendiliğinden inanana dönmektedir¹³³.

İnanılanın aynı bir hakla sınırlandırılması hususu, üçüncü kişilere etkisi bakımından da ele alınmalıdır. Zira bu sınırlandırmaların üçünü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, üçüncü kişilerin iyiniyetli olmaması gerekmektedir. Aynı hak sınırlandırmaları taşınmazlar bakımından aleniyet kazandığından; treuhand işleminin temel olarak taşınmazlar hakkında uygulanma alanı bulduğunu, taşınırlar bakımından ise fiducia'ya benzer bir nitelik taşımaya devam ettiğini söylemek mümkündür¹³⁴.

2.3. İnançlı İşlemin Diğer Hukuk Sistemlerindeki Görünümü ve Düzenleniş Şekli

2.3.1. Anglo-Sakson Hukukundaki Görünüm: Trust

2.3.1.1. Trust kavramı

İngiltere ve ABD başta olmak üzere, Anglo-Sakson hukuk sisteminde inançlı işlemlerin görünümü “trust”¹³⁵ kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Trust işlemi kısaca; taraflardan birinin kendisine ait bir mülkiyeti güven ilişkisine dayalı olarak başka bir kişiye

¹³⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 42-43; GÜVENÇ, s. 47; ÖZDEMİR, s. 20; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 16; ÖZTÜRK, s. 29.

¹³¹ GÜVENÇ, s. 48; ÖZDEMİR, s. 20; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 17.

¹³² ÖZDEMİR, s. 20; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 17-18; ÖZTÜRK, s. 29.

¹³³ GÜVENÇ, s. 48; ÖZDEMİR, s. 20; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 17; ÖZTÜRK, s. 29.

¹³⁴ GÜVENÇ, s. 48, dn. 81; ÖZDEMİR, s. 21; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 18; ÖZTÜRK, s. 30.

¹³⁵ “Trust” kavramının, uluslararası hukukta aynı zamanda rekabet hukukuna ilişkin bir kavram olarak da kullanıldığı yönünde bkz. KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 7; SAATCIOĞLU, s. 2.

devrettiği, mülkiyeti devralan kişinin de üçüncü kişi veya kişiler yararına mülkiyeti kullanma borcu altına girdiği işlemlerdir¹³⁶.

Trust işleminin ilk görünümüne Orta Çağ'da rastlanıldığını söylemek mümkündür. Feodal yapıdaki yönetimlerde, krala ait toprakların imtiyazlı kişilere kullanım amacıyla ve bir hiyerarşi gözetilerek verildiği bilinmektedir¹³⁷. Bu sistemde kral, sahip olduğu toprakları kıdemli lordlara dağıtmakta; kıdemli lordlar da alt kademedeki lordlara bu toprakları vermekte ve bu şekilde bir piramit sistemi oluşturulmaktadır¹³⁸. Topraklara ilişkin imtiyazlara sahip olan kişi, imtiyazları veren kişiye karşı bazı sorumluluklar da üstlenmektedir¹³⁹. Toprağa ilişkin vergi gibi sorumluluklardan kaçınmak adına “use” işlemine başvurulmuştur. İşlem sayesinde mülkiyet devredilmekte; ancak zilyetlik korunmaktadır¹⁴⁰. Use işlemi miras hukukuna ilişkin birtakım engelleri aşmak üzere de yaygın olarak uygulanmıştır¹⁴¹. Use işleminin farklı alanlarda yaygın olarak kullanılmasının, kral bakımından ekonomik zorluklar doğurması sonucunda “Statute of Uses” kanunu yürürlüğe girmiştir¹⁴². Kanuna rağmen use işleminin kullanımına devam edilmesi, trust işleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur¹⁴³. Trust işleminin “equity” adı verilen mahkemeler tarafından birtakım yaptırımlara bağlanması ile işlem günümüzdeki şeklini almaya başlamıştır¹⁴⁴.

2.3.1.2. Trust'ın hukuki niteliği

Bir sözleşme ilişkisine dayanmayan ve tek taraflı hukuki işlem olan trust; “settlor” (kurucu), “trustee” (güvenilen) ve “beneficiary” (yararlanan) olmak üzere üç kişi ile

¹³⁶ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 7; MEYER, s. 6; ÖZDEMİR, s. 27; SAATCIOĞLU, s. 2; THÉVENOZ, Trusts, s. 7.

¹³⁷ GÜVENÇ, s. 57; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 13; SAATCIOĞLU, s. 26; THÉVENOZ, Trusts, s. 5-7.

¹³⁸ GÜVENÇ, s. 57; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 14; ÖZDEMİR, s. 28; SAATCIOĞLU, s. 26.

¹³⁹ GÜVENÇ, s. 57; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 13-14; ÖZDEMİR, s. 28; SAATCIOĞLU, s. 26.

¹⁴⁰ GÜVENÇ, s. 57; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 13-14; ÖZDEMİR, s. 28; SAATCIOĞLU, s. 26.

¹⁴¹ KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 15-16; ÖZDEMİR, s. 28; SAATCIOĞLU, s. 28-29, 32-33.

¹⁴² KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 18; ÖZDEMİR, s. 29; SAATCIOĞLU, s. 34-35; THÉVENOZ, Trusts, s. 6.

¹⁴³ ÖZDEMİR, s. 29; SAATCIOĞLU, s. 35.

¹⁴⁴ GÜVENÇ, s. 57; ÖZDEMİR, s. 29; SAATCIOĞLU, s. 25; THÉVENOZ, Trusts, s. 6-7.

gerçekleştirilmektedir¹⁴⁵. Yine de meydana gelen hukuki ilişki üç taraflı değildir. Zira trust işlemi, beneficiary'nin katılımı olmaksızın kurulmaktadır.

Trust işleminde kurucu beyan settlor'a aittir. Settlor'ın "deed of trust" (kuruluş belgesi) ile gerçekleştirdiği devir neticesinde, trustee mülkiyet hakkını kazanmış olur. Bu şekilde kazanılan hakkın, kuruluş belgesine uygun olarak beneficiary lehine kullanılması gerekmektedir¹⁴⁶. Beneficiary olarak belirlenen taraflar birden fazla kişi olabileceği gibi, settlor'ın kendisini de beneficiary olarak belirlemesi mümkündür¹⁴⁷.

Trust işleminin konusunu, taşınır veya taşınmazlara ilaveten devredilebilen her türlü değer oluşturur¹⁴⁸. Devir işlemi ile birlikte, devir konusunun mülkiyeti trustee'ye ait olur. Burada dikkat edilmesi gereken husus; devre konu mülkiyet hakkının, trustee'nin şahsi malvarlığına dâhil olmayacağıdır. Devir konusu üzerinde trustee'nin mülkiyet hakkına ilaveten, beneficiary'nin de bağımsız bir ayni hakkı bulunmaktadır¹⁴⁹. Trust işleminin gerçekleştirilmesinden sonra mülkiyet hakkının iadesi talep edilememektedir. Bu durumdan kaynaklanabilecek sorunları önlemek amacıyla; settlor tarafından, kuruluş belgesine işlemde geri dönme ve malların değiştirilmesini isteme gibi hükümlerin eklenmesi yoluna gidilmektedir¹⁵⁰.

Devir işleminin gerçekleşmesiyle birlikte, iki ayrı mülkiyet ortaya çıkmaktadır. Bunlar; trustee'nin trust konusu üzerinde sahip olduğu "hukuki mülkiyet" ve beneficiary'nin sahip olduğu "hakkaniyete dayalı mülkiyet"tir¹⁵¹. Beneficiary'nin bir mülkiyet hakkına sahip olması, özellikle trustee'nin yükümlülüklerine aykırı davrandığı haller

¹⁴⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 45; ÖZDEMİR, s. 29; THÉVENOZ, Fiduciary Transfers, s. 186 vd.; THÉVENOZ, Trusts, s. 7 vd.

¹⁴⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 45; ÖZDEMİR, s. 30.

¹⁴⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 45; THÉVENOZ, Trusts, s. 8.

¹⁴⁸ ÖZDEMİR, s. 30; SAATCIOĞLU, s. 51.

¹⁴⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 46; GÜVENÇ, s. 60; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 8; ÖZDEMİR, s. 30; SAATCIOĞLU, s. 51; THÉVENOZ, Trusts, s. 11.

¹⁵⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 47; ÖZDEMİR, s. 31; SAATCIOĞLU, s. 48-49; THÉVENOZ, Trusts, s. 12.

¹⁵¹ AYANOĞLU MORALI, s. 48; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 8; ÖZDEMİR, s. 31; THÉVENOZ, Trusts, s. 12.

bakımından önem arz etmektedir. Zira beneficiary, trustee'ye ve gerekli olması halinde üçüncü kişilere karşı mülkiyet hakkına istinaden talepte bulunabilmektedir¹⁵².

Trust işlemi ile trustee ve beneficiary arasında sürekli bir borç ilişkisi kurulduğu kabul edilmektedir¹⁵³. Trust ilişkisi devam ettiği sürece; trustee, trust konusunu koruma ve idare etmekle yükümlüdür. Elde edilen menfaat ise beneficiary'ye ait olur. Kuruluş belgesinde belirlenen sürenin dolmasıyla birlikte, mülkiyet beneficiary'ye geçmektedir¹⁵⁴.

Anglo-Sakson hukuk sisteminin ürünü olan trust işlemi; sözleşme ilişkisine dayanmaması, birden fazla mülkiyetin söz konusu olması ve menfaat sahibindeki farklılık yönleriyle fiducia temelli inançlı işlem kavramından farklılık göstermektedir¹⁵⁵. Kanaatimizce; sayılan bütün özellikleri dikkate alındığında, söz konusu işlemin Türk hukukunda uygulama alanı bulması söz konusu olamayacaktır. Zira hukuk sistemimizde inançlı işlemler bir sözleşme ilişkisine dayanmaktadır ve mülkiyet hakkının trust işlemindeki şekilde bölünebilmesi mümkün değildir.

2.3.2. Uluslararası Hukuk

Uluslararası hukukta inançlı işlemlerin, trust kavramı temel alınarak gelişme gösterdiği görülmektedir¹⁵⁶. 1 Temmuz 1985 tarihli Trust'ların Tanınmasına ve Uygulanacak Kanuna Dair Konvansiyon (Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition)¹⁵⁷; Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, İsviçre, Hollanda ve İtalya¹⁵⁸ başta olmak üzere ağırlıklı Kıtı Avrupası ülkeleri tarafından imzalanmış ve

¹⁵² AYANOĞLU MORALI, s. 48; KÜÇÜKGÜNGÖR, s. 8-9; ÖZDEMİR, s. 32; THÉVENOZ, Trusts, s. 12.

¹⁵³ GÜVENÇ, s. 59; ÖZDEMİR, s. 32.

¹⁵⁴ GÜVENÇ, s. 60; ÖZDEMİR, s. 32.

¹⁵⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 47-50.

¹⁵⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 52; GÜVENÇ, s. 60; ÖZDEMİR, s. 33.

¹⁵⁷ Konvansiyonun tam metni için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59> (E.T.: 28.01.2020)

¹⁵⁸ Konvansiyonun tarafları için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=59> (E.T.: 28.01.2020)

bu ülkelerin iç hukuklarında yürürlüğe girmiştir. Konvansiyonda trust kavramının tanımı, iradi olması ve yazılı nitelik taşıması gibi özelliklerine yer verilmiştir¹⁵⁹.

2.3.3. Avrupa Birliği Hukuku

İnançlı işlem kavramının Avrupa Birliği mevzuatında yer alması bakımından; Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 06.06.2002 tarihli ve 02.07.2014 tarihinde değişikliğe uğrayan direktifi aracılığıyla, finansal teminatlara ilişkin açık bir kanuni çerçeve oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir¹⁶⁰. İlgili direktifin gerekçesinde finansal teminatın tanımına¹⁶¹ yer verilmiş olup; finansal teminat olarak, mülkiyetin devri işlemlerinden söz edilmiştir. Bu direktif; AB üyesi devletler tarafından, finansal işlemlerde mülkiyetin teminat amacıyla devrinin mümkün olduğunun kabul edildiği şeklinde yorumlanmaktadır¹⁶².

2.3.4. İnançlı İşlemlerin Bazı Ülkelerdeki Görünümü

2.3.4.1. Alman Hukuku

Alman hukukunda inançlı işlemlerin kaynağını, Cermen hukukundaki treuhand işlemi oluşturmaktadır. Cermen hukukunda yaygın olarak karşılaşılan salmann kurumunun uygulamadan kalkmasıyla birlikte; ortaya çıkan eksikliğin giderilmesi gerekliliği, inançlı işlemler bakımından birtakım değişiklikler yapılması ihtiyacını doğurmuştur¹⁶³. Doktrinde¹⁶⁴ inançlı işlemlerin muvazaalı olarak kabul edilmesinin doğuracağı sonuçları

¹⁵⁹ GÜVENÇ, s. 61; SAATCIOĞLU, s. 166 vd.

¹⁶⁰ “Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 Financial Collateral Arrangements”. OJ, L 168, 27.06.2002 168/43-50 (Bkz. <http://eur-lex.europa.eu/>, E.T.: 17.01.2020).

¹⁶¹ “Finansal teminat; borçlunun alacaklıya karşı finansal yükümlülüklerini yerine getirememesi halinde, alacaklının finansal zararını en aza indirmek için, borçlu tarafından sağlanan mülkiyettir” (Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:02002L0047-20140702&qid=1579279836718>, E.T.: 17.01.2020).

¹⁶² AYANOĞLU MORALI, s. 53; GÜVENÇ, s. 63; ÖZDEMİR, s. 34.

¹⁶³ GÜVENÇ, s. 49; ÖZDEMİR, s. 21; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 20; ÖZTÜRK, s. 30.

¹⁶⁴ GÜVENÇ, s. 49; ÖZDEMİR, s. 21; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 19-20; ÖZTÜRK, s. 30; YILDIRIM, s. 7 vd. Pandekt (Roma) hukukunun, inançlı işlemlerin modern görünümü üzerindeki etkisi hk. bkz. KÜÇÜK, s. 117 vd.

önlemek amacıyla da Cermen hukuku yerine Roma hukukunu temel almaya yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Alman hukuk sistemi bakımından, Roma hukukunda benimsenen inançlı işlemlerin uygulanması birtakım zorluklar teşkil etmiştir. Özellikle inançlı işlemlerin rehin işlemine ait kuralları dolanma amacıyla yapıldığı görüşü, inançlı işlemlerin muvazaalı olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur¹⁶⁵.

İnançlı işlemlerin muvazaalı olarak kabul edilmesinin önüne geçmek amacıyla; ilk olarak Rudolf von Jhering tarafından “görünüştaki işlem” kavramı ortaya konmuş; görünüştaki işlemlerin muvazaadan ayrıldığı fikri ileri sürülmüştür¹⁶⁶. Daha sonrasında Josef Kohler, görünüştaki işleme ilaveten “örtülü işlem” kavramından bahsetmiştir. Kohler; görünüştaki işlemin geçersizliğine karşılık, tarafların gerçek iradelerini yansıtmak ve kanuna aykırılık teşkil etmemek şartı ile örtülü işlemin ve dolayısıyla yapılan inançlı işlemin geçerli olduğu görüşünü savunmuştur¹⁶⁷. İnançlı işlemin modern hukuktaki görünümü bakımından önemli adımlardan biri, Ferdinand Regelsberger tarafından atılmıştır. Regelsberger Roma hukukundaki fiducia’dan hareketle mülkiyetin tam olarak devredildiği görüşünü savunmuş; inançlı işlemleri “fiduziarisches geschäft” olarak adlandırmıştır¹⁶⁸. Alfred Schultze, inançlı işlemin yeni görünümünde nispeten zayıf konumdaki inananın, güçlü konuma getirilmesi amacıyla, inanılanın hak kazanımının bozucu şarta bağlı olduğunun kabul edilmesi görüşünü ileri sürmüştür¹⁶⁹. BGB ile mülkiyetin teminat amacıyla devri sebepten soyutluk ilkesine tâbi tutulmuş; böylece inançlı işlemlerin muvazaalı kabul edilmesinin önlenmesi yoluna gidilmiştir¹⁷⁰. Düzenleme ile birlikte tarafların satış sözleşmesi görünümlü bir inanç sözleşmesi

¹⁶⁵ GÜVENÇ, s. 49; ÖZDEMİR, s. 21-22; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 20; ÖZTÜRK, s. 30.

¹⁶⁶ GÜVENÇ, s. 49; ÖZDEMİR, s. 22; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 20; ÖZTÜRK, s. 30; JHERING, s. 513 vd.

¹⁶⁷ GÜVENÇ, s. 49-50; KOHLER, s. 494; ÖZDEMİR, s. 22; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 20-21; ÖZTÜRK, s. 31-32.

¹⁶⁸ ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 151; GÜVENÇ, s. 50; ÖZDEMİR, s. 22; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 20-21; ÖZTÜRK, s. 32.

¹⁶⁹ ÖZDEMİR, s. 22-23; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 22-23; ÖZTÜRK, s. 33.

¹⁷⁰ GÜVENÇ, s. 50-51; ÖZDEMİR, s. 23; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 23; ÖZTÜRK, s. 33.

yapmaları, işlemin geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır¹⁷¹. Bu durum Alman hukukunda sıklıkla inançlı işlemlere başvurulmasının önünü açmıştır.

İnançlı işlemlerin Alman hukukundaki uygulama alanlarından bir diğeri de; 18. yy sonlarında teslim şartlı rehin hükümlerinin kabulüyle ortaya çıkmıştır. Taşınırların yalnızca alacaklıya teslim edilmek şartıyla rehnedilebileceğinin kabulüyle birlikte; taraflarca mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler sıklıkla tercih edilmeye başlanmıştır¹⁷².

Alman hukuk sisteminde inançlı işlemlerin kanuni bir düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu nedenle BGB'nin ilgili hükümlerinin, somut bir işlemin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulandığını söylemek mümkündür. Uygulanacak hükümlerin tespiti için saf inançlı işlemler ve karma inançlı işlemler bakımından ayırım gözetilmektedir¹⁷³.

Saf inançlı işlemler, temelinde yönetim amacı barındırdığından, iş görme sözleşmeleri ile benzer niteliktedir. Bu nedenle saf inançlı işlemler bakımından; inanılanın bir menfaat edindiği durumlarda ivazlı iş görmeye ilişkin hükümler (BGB § 675), inanılanın bir menfaat edinmediği durumlarda ise ivazsız iş görmeye ilişkin hükümler (BGB § 662 vd.) uygulanmaktadır¹⁷⁴.

Karma inançlı işlemlere uygulanacak hükümler bakımından ise inanç konusunun taşınır veya taşınmaz olmasına göre bir ayırım yapılmaktadır. İnanç konusunun taşınır olması durumunda, BGB § 868 ve 930 hükümleri uygulanabilmektedir¹⁷⁵. Zira Alman hukukunda, Türk hukukunda olduğu gibi, taşınır rehninin teslim şartıyla gerçekleştirilebileceği kabul edilmiştir; ancak taşınırların hükmen teslimi mümkündür¹⁷⁶. İnanç konusunun bir taşınmaz olması durumunda ise devir işleminin tapu siciline tescil ile gerçekleştirilmesi gerektiğinden, BGB § 873 ve 925 vd. hükümleri uygulanmaktadır¹⁷⁷.

¹⁷¹ GÜVENÇ, s. 51; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 23, dn. 67; ÖZTÜRK, s. 33, dn. 33.

¹⁷² GÜVENÇ, s. 53-54; ÖZDEMİR, s. 24; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 24; ÖZTÜRK, s. 33.

¹⁷³ GÜVENÇ, s. 51; ÖZDEMİR, s. 24.

¹⁷⁴ GÜVENÇ, s. 52; ÖZDEMİR, s. 24.

¹⁷⁵ GÜVENÇ, s. 54; ÖZDEMİR, s. 25.

¹⁷⁶ GÜVENÇ, s. 54; ÖZDEMİR, s. 25.

¹⁷⁷ GÜVENÇ, s. 55; ÖZDEMİR, s. 25.

Alman hukukunda gelinen noktada; Roma hukukunu temel alan inançlı işlemler benimsenmiş olmakla birlikte, “quasitruhand” (inançlı işlem benzeri) olarak adlandırılan ve Cermen hukukundaki inançlı işlemlere benzer nitelikte olan işlemler de mevcuttur¹⁷⁸.

2.3.4.2. İsviçre Hukuku

İsviçre hukukunda inançlı işlemlerin temeli treuhand kavramına dayanmaktadır. İnançlı işlemler, İsviçre Federal Mahkemesi tarafından¹⁷⁹: “*bir tarafın diğer tarafça, üçüncü kişiler karşısında sınırsız hak sahibi konumuna getirildiği; sınırsız hak sahipliğini elde eden kişinin ise taraflar arasındaki sözleşme hükümleriyle sınırlandırıldığı işlemler*” olarak tanımlanmıştır. İsviçre hukuku bakımından önem arz eden husus; mülkiyetin devri için taşınırlarda teslim, taşınmazlarda tescil şartlarının yerine getirilmesinin yanı sıra hukuki bir sebebin varlığının da aranmasıdır¹⁸⁰.

Hakkında özel bir kanuni düzenleme bulunmayan inançlı işlemlere; mahiyetine uygun düştüğü ölçüde İsviçre Borçlar Kanunu (OR)¹⁸¹ ve İsviçre Medeni Kanunu (ZGB) hükümleri uygulanmaktadır¹⁸².

1 Temmuz 1985 tarihli Trust’ların Tanınmasına ve Uygulanacak Kanuna Dair Konvansiyon’un kabulüyle birlikte, İsviçre iç hukukunun trust kavramına yaklaştırılarak konvansiyon çerçevesinde düzenlenmesi yoluna gidilmiştir¹⁸³.

2.3.4.3. Fransız Hukuku

Fransız hukukunda inançlı işlemlere dair yapılan düzenlemelerin; hem Roma hukukundaki görünüm olan fiducia hem de Anglo-Sakson hukukundaki görünüm olan

¹⁷⁸ GÜVENÇ, s. 55-56; ; ÖZDEMİR, s. 25.

¹⁷⁹ BGE 71 II, s. 100 (Bkz. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/pdf/c2071099.pdf>, E.T.: 05.09.2020).

¹⁸⁰ VON TUHR, İsviçre Hukuku, s. 160-161.

¹⁸¹ İsviçre Borçlar Kanunu’nda inançlı işlemler bakımından uygulanabilirliği bulunan hükümler; vekâlet sözleşmesine ilişkin OR Art. 394 vd., taşınır rehnine ilişkin OR Art. 884 vd. ve taşınmaz rehnine ilişkin OR Art. 793 vd. şeklindedir (AYANOĞLU MORALI, s. 124 vd.; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 148; OKUR, s. 679 vd.; ÖZDEMİR, s. 26; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 137).

¹⁸² ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 148; ÖZDEMİR, s. 25-26; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 135-137; PARLAK BÖRÜ, s. 232.

¹⁸³ AYANOĞLU MORALI, s. 52; GÜVENÇ, s. 62.

trust kavramlarını temel aldığını söylemek mümkündür¹⁸⁴. Fransa Medeni Kanunu'nda (CC Art. 2011) inançlı işlem (fiducie) kavramı; inananın (kurucu/constituant) inanılana (fiduciaire), inanılanın kendi malvarlığından ayrı tutulmak üzere ve belirli bir amaçla, bir değeri devretmesi şeklinde tanımlanmıştır¹⁸⁵. İnançlı işlem kavramı, Fransız hukukunda bu madde sayesinde kanuni bir dayanak kazanmıştır¹⁸⁶. 2009 yılında trust işleminin tümüyle benimsenmesi amacıyla bir kanun teklifinde bulunulmuştur. Bu kanun teklifi ile inanılanın yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda, yararlanan konumundaki üçüncü kişilerin de korunmasının hukuki temelleri atılmaya çalışılmıştır¹⁸⁷. Fransız Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kanun teklifini reddetmesi nedeniyle¹⁸⁸, Fransız hukuk sisteminde inançlı işlemler bakımından hala fiducia etkilerinin görüldüğünü söylemek mümkündür.

¹⁸⁴ **AKBIYIK**, s. 120-121; **GÜVENÇ**, s. 62; **KOESSLER**, s. 7-9; **ÖZDEMİR**, s. 35.

¹⁸⁵ **AKBIYIK**, s. 113; **GÜVENÇ**, s. 62; **KOESSLER**, s. 8; **ÖZDEMİR**, s. 34.

¹⁸⁶ **AKBIYIK**, s. 112; **GÜVENÇ**, s. 62-63; **ÖZDEMİR**, s. 34.

¹⁸⁷ **AKBIYIK**, s. 114; **GÜVENÇ**, s. 63.

¹⁸⁸ **GÜVENÇ**, s. 63; **KOESSLER**, s. 10.

3. MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNE YÖNELİK İNANÇLI İŞLEMLERİN SINIFLANDIRILMASI, UNSURLARI VE BENZER HUKUKİ KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Sınıflandırılması

İnançlı işlemler, uygulama alanlarının çeşitlilik göstermesi sebebiyle doktrinde farklı sınıflandırmalara tâbi tutulmaktadır. İnançlı işlemlerin sınıflandırılması hususunda karşılaşılan bir diğer durum; birbirinden farklı kavramlar olan, Roma hukukundaki fiducia ile Cermen hukukundaki treuhand kavramlarının birbirleri yerine kullanılmasının karışıklığına neden olmasıdır¹⁸⁹. Doktrinde yaygın olarak dikkate alınan sınıflandırma, amaç bakımından yapılan sınıflandırmadır¹⁹⁰.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler için gözetilen ayrı ve özel bir sınıflandırma mevcut değildir. Bu nedenle çalışmada genel anlamda inançlı işlemlerin tâbi olduğu sınıflandırmalara yer verilmiş, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemleri ilgilendiren önemli hususlar ayrıca belirtilmiştir.

3.1.1. Amaç Bakımından Sınıflandırma

Kaynağını Roma hukukundaki fiducia cum amico - fiducia cum creditore sınıflandırmasından alan ve doktrinde yaygın olarak kabul edilen sınıflandırma; inançlı işlemlerin hangi amaçla ve kimin menfaatine yönelik yapıldığına dair sınıflandırmadır¹⁹¹. Bu sınıflandırmaya göre inançlı işlemler; saf (yönetim amaçlı) inançlı işlemler ve karma (teminat amaçlı) inançlı işlemler olmak üzere ikiye ayrılır. Temelinde aynı özelliklere sahip olan saf ve karma inançlı işlemlerin nitelikleri, hükümleri ve sona erme durumları farklılık arz etmektedir. Karma inançlı işlemlerin çalışma konusu bakımından önem arz etmesi nedeniyle, bu işlem türü üzerinde ayrıca durulacaktır.

¹⁸⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 55; GÜVENÇ, s. 65; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 39.

¹⁹⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 54-55; GÜVENÇ, s. 65; ÖZTÜRK, s. 67.

¹⁹¹ ALTAŞ/KURT, s. 7-9; AYANOĞLU MORALI, s. 55; EREN, Genel Hükümler, s. 412; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 145; GÜVENÇ, s. 66; ÖZTÜRK, s. 67.

3.1.1.1. Saf (yönetim amaçlı) inançlı işlemler

Roma hukukundaki fiducia cum amico işleminin günümüz hukuk sistemindeki karşılığı olan “saf (yönetim amaçlı) inançlı işlemler”; devralınan inanç konusunun, inananın belirlediği çerçeveye göre ve inananın menfaatine olacak şekilde, inanılanın elinde bulundurulmasına ve inanılan tarafından yönetilmesine yönelik işlemlerdir¹⁹². Bu tür inançlı işlemlere “saf” niteliği kazandıran durum, inananın menfaatinin inanılanın menfaatine kıyasla daha ön planda tutuluyor olmasıdır¹⁹³. İnanılanın yönetim hizmeti karşılığında taraflarca bir ücret belirlenebilmekte ise de böyle bir ücretin belirlenmiş olması, işlemin temelindeki menfaatin inana ait olduğu hususunu etkilememektedir¹⁹⁴. Örnek olarak; bir alacağın tahsili, ticari işletmenin yeniden organize edilmesi, koruma veya saklama amaçlarıyla yapılan devirler saf inançlı işlem niteliğindedir¹⁹⁵.

Saf inançlı işlemlerde yönetim kavramının kapsamını; inanç konusunun zilyetliğinin kazanılması, inanç sözleşmesinde belirtilen amaca uygun olarak kullanılması ve tasarruf etme yetkisi oluşturmaktadır. İnanç sözleşmesi ile belirlenmesi halinde; inanç konusunu kullanma, saklama, yönetme, üçüncü bir kişiye devretme gibi hususlar inanılan tarafından gerçekleştirilebilmektedir¹⁹⁶.

Her somut olay bakımından ayrı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir; saf inançlı işlemlerin vekâlet sözleşmeleriyle olan benzerliği dolayısıyla, vekâlet sözleşmelerine yönelik hükümlerin saf inançlı işlemler bakımından da uygulama alanı bulabileceğini söylemek mümkündür¹⁹⁷.

¹⁹² ALTAŞ/KURT, s. 7; AYANOĞLU MORALI, s. 56; EREN, Genel Hükümler, s. 412; GÜVENÇ, s. 67; ÖZDEMİR, s. 45; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 45; ÖZTÜRK, s. 67; PARLAK BÖRÜ, s. 241; UYGUR, s. 178; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 89.

¹⁹³ EREN, Genel Hükümler, s. 412; GÜVENÇ, s. 67; ÖZDEMİR, s. 45; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 44; ÖZTÜRK, s. 67.

¹⁹⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 57.

¹⁹⁵ ALTAŞ/KURT, s. 7; EREN, Genel Hükümler, s. 412; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 167; ÖZDEMİR, s. 45; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 45; ÖZTÜRK, s. 68.

¹⁹⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 56; GÜVENÇ, s. 67-68; ŞAFAK, s. 46.

¹⁹⁷ ALTAŞ/KURT, s. 7-8; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 45; ÖZTÜRK, s. 67. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2003/4741, K. 2003/7907, T. 07.11.2003: “İnanç sözleşmesi, inanç gösterilene; bir hakkın kullanılmasında davranışlarını inanç gösterene tesbit ettiği amaca uydurmak borcunu yükler ve akidler arasında bir vekaletin hukuki sonuçlarını doğurur” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

3.1.1.2. Karma (teminat amaçlı) inançlı işlemler

Roma hukukunda yer alan fiducia cum creditore işleminin günümüz hukuk sistemindeki karşılığı olan “*karma (teminat amaçlı) inançlı işlemler*”; ağırlıklı olarak inanılanın menfaatine hareket edilen işlemlerdir. Karma inançlı işlemlerde inanç konusunun inanılana devri, teminat amacı taşımaktadır¹⁹⁸. Buradaki özel durum inanılanın bir sınırlı aynı hak değil mülkiyet hakkı elde etmesidir¹⁹⁹.

Çalışma konusunu oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, karma inançlı işlemlerin tipik örneğini oluşturmaktadır. TBK m. 183 vd. (BK m. 162 vd.) ile düzenlenen alacağın temlik hükümlerinin mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından uygulanabilmesinin sebebi, her iki kavramın da teminat fonksiyonu taşımasıdır²⁰⁰.

Hukuk sistemimizde mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin, taşınır ve taşınmazlar bakımından ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Taşınır mülkiyetinin teminat amacıyla devrinin, hukuk sistemimizde sıklıkla tercih edilmediği görülmektedir. Bunun temel sebebi, teminat fonksiyonu yüklenen taşınırın, inanılana teslim edilmemesi ihtimalinin varlığıdır. TMK m. 766/I hükmü uyarınca, taşınırın hükmen teslimi ile gerçekleştirilen inançlı işlemler mülkiyetin devri sonucunu doğurmayacağından, böyle bir inançlı işlemin geçerliliğinden de söz edilemeyecektir²⁰¹. İnançlı işlemler bakımından bu hükmün dar yorumlanması ve taşınır tesliminin gerçekleştiği durumlarda inançlı işlemin de geçerli olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir²⁰².

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, hukuk sistemimizde özellikle taşınmazlar bakımından karşımıza çıkmaktadır. İnanılanın, taşınmaz mülkiyetinin devriyle tam bir mülkiyet hakkı kazanması ve taşınmaz rehnine ilişkin

Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2000/6888, K. 2000/6063, T. 10.10.2000; E. 1998/3028, K. 1998/5476, T. 30.06.1998 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

¹⁹⁸ ALTAŞ/KURT, s. 7; AYANOĞLU MORALI, s. 66; EREN, Genel Hükümler, s. 412; GÜVENÇ, s. 68; UYGUR, s. 179-180; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 89.

¹⁹⁹ VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 91.

²⁰⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 67; UYGUR, s. 180.

²⁰¹ ALTAŞ/KURT, s. 5; AYANOĞLU MORALI, s. 82; GÜVENÇ, s. 69; ÖZTÜRK, s. 73-74.

²⁰² GÜVENÇ, s. 69, dn. 12.

hükümlerden daha lehe bir durum elde etmesi sebebiyle; konusu taşınmaz olan inançlı işlemlerin yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.2. Taraf Menfaatleri Bakımından Sınıflandırma

İnançlı işlemlerde tarafların menfaatleri esas alınarak yapılan bir diğer sınıflandırma; menfaat sahipleri arasındaki ilişkiyi esas alan sınıflandırmadır²⁰³. Özellikle İsviçre doktrininde, saf inançlı işlemler bakımından kabul edilen bu sınıflandırmaya göre; inanan ve inanılan arasında birbirine uygun menfaatler söz konusu ise bu tür inançlı işlemler “tek yönlü inançlı işlem” (eigenseitig) olarak adlandırılmaktadır²⁰⁴. İnanan ile inanılanın menfaatleri arasında karşılıklı bir çatışma söz konusu ise bu tür inançlı işlemlere “çok yönlü inançlı işlem” (mehrseitig) denilmektedir²⁰⁵. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin çok yönlü inançlı işlem olarak adlandırılabilmesi mümkündür.

3.1.3. İşlemin Üçüncü Kişiler Karşısındaki Durumu Bakımından Sınıflandırma

Hukuk sistemimizde pratik anlamda uygulama alanı bulmayan bu sınıflandırma²⁰⁶, inançlı işlemlerin üçüncü kişilerce bilinir olup olmamasını temel almaktadır. Bu sınıflandırmaya göre inançlı işlemin üçüncü kişilerce bilinmesi durumuna “açık inançlı işlem”; tarafların inanç ilişkisini gizlemesi nedeniyle üçüncü kişilerce bilinmemesi durumuna ise “örtülü inançlı işlem” denilmektedir²⁰⁷. İnançlı işlemin geçerliliği bakımından, muvazaa gibi farklı bir hukuka aykırılık sebebi olmadığı takdirde, üçüncü kişinin iyiniyetinin bir önemi bulunmadığından; hukuk sistemimizde bu sınıflandırma yöntemi tercih edilmemektedir²⁰⁸.

²⁰³ GÜVENÇ, s. 71; ÖZTÜRK, s. 65-66.

²⁰⁴ GÜVENÇ, s. 71; ÖZDEMİR, s. 49; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 40-41; ÖZTÜRK, s. 66.

²⁰⁵ GÜVENÇ, s. 71; ÖZDEMİR, s. 49; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 40-41; ÖZTÜRK, s. 66.

²⁰⁶ GÜVENÇ, s. 72; ÖZTÜRK, s. 66.

²⁰⁷ GÜVENÇ, s. 72; ÖZDEMİR, s. 48; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 41; ÖZTÜRK, s. 66.

²⁰⁸ GÜVENÇ, s. 73.

3.1.4. Kaynak Bakımından Sınıflandırma

İnançlı işlemlerin kaynağı bakımından yapılan sınıflandırmada, “hukuki işlemde doğan inançlı işlemler” ve “kanundan doğan inançlı işlemler” ayrımı dikkate alınmaktadır²⁰⁹. Doktrindeki yaygın görüş; vasiyeti yerine getirme görevlisi (TMK m. 550-556), terekenin yönetimi (TMK m. 592-594), terekenin resmi tasfiye memurlarının işlemleri (TMK m. 634 vd.), ipotekli borç ve irat senetlerine temsilci atanması (TMK m. 915) gibi işlemlerin nitelikleri itibarıyla inançlı işlem özellikleri taşımadıkları yönündedir²¹⁰. Bu nedenle; söz konusu işlemlerin kanundan doğan inançlı işlemler olarak değil, “sözde inançlı işlemler” veya “inançlı işlem benzeri” olarak adlandırıldığı görülmektedir²¹¹.

3.2. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Unsurları

İnançlı işlemlerin tüm görünümünün, amaç farklılığı hariç olmak üzere temelde aynı unsurları taşıdığını söylemek mümkündür²¹². Çalışma konusu bakımından ele alınacak olan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler; taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin, teminat amacıyla, inanan tarafından inanılana devrini sağlayan borçlandırıcı işlemlerdir²¹³. Taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin devri işlemi ile inanılan tam mülkiyet hakkı elde etmekte; bu mülkiyet hakkını inanç sözleşmesinin çerçevesine uygun olarak kullanma ve ifayla birlikte inanç konusunu inanana iade etme yükümlülüğü altına girmektedir²¹⁴. Çalışmanın bu bölümünde inançlı işlemlerin temel unsurlarına değinilerek, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından farklılık ve önem arz eden durumlar ayrıca incelenmiştir.

²⁰⁹ GÜVENÇ, s. 73; BİLGİLİ, s. 31; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 39-40.

²¹⁰ GÜVENÇ, s. 73-74; BİLGİLİ, s. 31-32; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 40, dn. 4.

²¹¹ GÜVENÇ, s. 74; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 40, dn. 4.

²¹² AYANOĞLU MORALI, s. 98.

²¹³ AYANOĞLU MORALI, s. 88 vd.; GÜVENÇ, s. 75; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 662; PARLAK BÖRÜ, s. 254.

²¹⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 98; ÖZTÜRK, s. 53-54.

3.2.1. İnanç Sözleşmesi

3.2.1.1. İnanç sözleşmesi kavramı

Tüm inançlı işlemlerin temel unsuru, taraflar arasındaki inanç sözleşmesidir. İnanç sözleşmesi; inanan ve inanılan arasında, inananın inanç konusunu devretme, inanılana da inanç konusunu sözleşmenin gereğine uygun olarak kullanma ve borcun ifasıyla birlikte inananın iade etme yükümlülüğü getiren sözleşmedir²¹⁵. Hem inanan hem de inanılan tarafın, fiil ehliyetine sahip gerçek ya da tüzel kişi²¹⁶ olabilmesi mümkündür²¹⁷.

İnanç sözleşmesinin unsurları, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin amacına göre ortaya çıkmaktadır. Gerek saf inançlı işlemlerde gerekse karma inançlı işlemlerde; inanç sözleşmesi ile birlikte, inanç konusunu oluşturan taşınır veya taşınmazın mülkiyetinin inanılana devri borcu doğmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus; mülkiyetin devrine ilişkin taahhüdün asıl amacının, mülkiyeti nihai olarak inanılana devretmek olmadığıdır. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde, inanç sözleşmeleri bir teminat sözleşmesi niteliğini haiz olmaktadır. Belirli ya da belirlenebilir nitelikte olmak şartıyla, mevcut veya gelecekteki her türlü alacak inançlı işlemlerle teminat altına alınabilmektedir. Bu nedenle inanç sözleşmesi ile alacağın ve inanç konusunun somutlaştırılması önem arz etmektedir²¹⁸. İnanılan bakımından ele alınacak

²¹⁵ ALTAŞ/KURT, s. 4; AYANOĞLU MORALI, s. 99; BİLGİLİ, s. 34; EREN, Genel Hükümler, s. 412. GÜVENÇ, s. 75; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 662; ÖZDEMİR, s. 69; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 120; ÖZTÜRK, s. 54; PARLAK BÖRÜ, s. 255. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2004/8810, K. 2004/10850, T. 07.10.2004: “İnanç sözleşmesi, inananla inanılan arasında yapılan, onların hak ve borçlarını belirleyen, devredilen hakkın, inanılan tarafından inananın geri verme şartlarını içeren borçlandırıcı bir işlemdir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 27.01.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2018/5182, K. 2020/1623, T. 05.03.2020; E. 2019/4279, K. 2020/1624, T. 05.03.2020; E. 2019/4116, K. 2020/2225, T. 02.03.2020; T.C. YHGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 27.01.2020).

²¹⁶ TMK m. 49 hükmü gereği; kanun ve kuruluş belgeleri uyarınca gerekli organlara sahip tüzel kişiler, fiil ehliyetine sahiptir. Bu zorunlu organlar tüzel kişiliğin niteliğine göre farklılık göstermektedir (Detaylı açıklamalar için bkz. ERGÜN, s. 174 vd.).

²¹⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 89; GÜVENÇ, s. 76; ÖZDEMİR, s. 70; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 4; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 100; ŞAFAK, s. 118. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2016/15532, K. 2020/3694, T. 15.06.2020: “İnançlı işlemin taraflarını, inanan ve inanılan oluşturur. Bir hakkı ya da nesneyi, güvendiği bir kişiye inançlı olarak devreden kimseye “İnanan” adı verilir. Devredilen hak veya nesneyi, kendisine ait bir hak olarak kendi yararına, doğrudan doğruya ve dolaylı olarak kullanan kişiye de “İnanılan” denir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. YHGK, E. 2017/14-1750, K. 2019/321, T. 19.03.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

²¹⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 102; BİLGİLİ, s. 15; ŞAFAK, s. 121.

olursa; devralınan inanç konusunu inanç sözleşmesinin amacına uygun olarak kullanmaya ve amaç gerçekleştiğinde iade etmeye dair taahhütte bulunduğunu söylemek mümkündür²¹⁹.

Rızai sözleşmeler olan inanç sözleşmelerinin kurulabilmesi için, tarafların esaslı unsurlarda anlaşması yeterlidir; inanç konusunun devredilmiş olması şartı aranmamaktadır²²⁰. Bu kapsamda inanç sözleşmelerinde tarafların devir ve iadeye ilişkin taahhütlerinin yanı sıra bazı yan unsurların da belirlenebilmesi mümkündür. İade yükümlülüğünün şartları, inanç konusunun paraya çevrilmesi ihtimalinde uygulanacak usul, inanç konusundan yararlanma ve inanç konusunun korunması gibi hususların kapsamı ile şartları, taşınmazlar bakımından zilyetliğin devrinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği hususları yan unsurlara örnek olarak gösterilebilmektedir²²¹.

TBK m. 12/I hükmü gereği, hukukumuzda kural olarak şekil serbestisi ilkesi benimsenmiştir; istisnai olarak şekil mecburiyeti bulunan haller ise kanunlarda açıkça düzenlenmiştir²²². İnanç sözleşmelerinin şekli, inanç konusuna göre belirlenmektedir. Kural olarak inanç konusunun taşınır olduğu hallerde herhangi bir şekil şartı mevcut değildir; ancak kanunlarla düzenlenen bazı istisnalar da mevcuttur²²³. İnanç konusunun taşınmaz olması durumunda ise TBK m. 237/I ve TMK m. 706/I ve hükümleri uyarınca devir sözleşmeleri resmi şekle tâbidir²²⁴.

3.2.1.2. İnanç sözleşmesinin işlevleri

İnanç sözleşmeleri, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin doğumunu sağlamaktadır. İnanç konusunun devrinin gerçekleşmesine ilişkin taraf iradeleri, inanç sözleşmesi ile ortaya konmaktadır. İnanç sözleşmeleri aynı zamanda inançlı işlemlerin bir görünüşteki işlem

²¹⁹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 102; **BİLGİLİ**, s. 37; **ÖZDEMİR**, s. 70; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 120; **ÖZTÜRK**, s. 54.

²²⁰ **AYANOĞLU MORALI**, s. 104; **BİLGİLİ**, s. 39; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 121; **ÖZTÜRK**, s. 57; **ŞAFAK**, s. 123.

²²¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 104-105; **BİLGİLİ**, s. 39; **ÖZTÜRK**, s. 56; **ŞAFAK**, s. 124.

²²² **EREN**, Genel Hükümler, s. 302; **KILIÇOĞLU**, s. 154-155; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 144 vd.

²²³ **ARAL/AYRANCI**, s. 72; **EREN**, Özel Hükümler, s. 38; **ÖZTÜRK**, s. 58; **PARLAK BÖRÜ**, s. 255; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s. 56-57.

²²⁴ **EREN**, Özel Hükümler, s. 127; **KILIÇOĞLU**, s. 204; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 156; **ÖZDEMİR**, s. 72; **ÖZTÜRK**, s. 61.

niteliğinde olmasını engellemektedir. Sayılan durumlar, inanç sözleşmelerinin kurucu işlevinin bir yansımasıdır²²⁵.

İnanılanın devralınan hak üzerindeki tasarruf yetkileri, inanç sözleşmesi ile sınırlandırılmakta veya ortadan kaldırılmaktadır. Bu durum doktrinde²²⁶, inanılanın her türlü tasarruf gücüne sahip olduğu; ancak bu yetkiye sahip olmadığı şeklinde açıklanmaktadır.

Doktrinde²²⁷ inanç sözleşmelerinin işlev bakımından rehin sözleşmelerinin karşılığı niteliğinde olduğuna ilişkin bir görüş olmakla birlikte; bu tür inanç sözleşmelerini rehin sözleşmelerinden ayıran temel fark, inanç sözleşmelerinin herhangi bir şekilde tâbi olmamasıdır.

3.2.1.3. İnanç sözleşmesinin hukuki niteliği

a. Sui generis (kendine özgü) sözleşme niteliği

Hukuk sistemimizde kanuni bir düzenlemesi bulunmayan inanlı işlemlerin hukuki niteliğinin belirlenmesi hususunda birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır²²⁸. Yaşanılan sorunlara çözüm olarak, doktrinde benimsenen üç görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilki²²⁹ inanlı işlemleri saf vekâlet sözleşmesi olarak kabul etmektedir. İkinci görüş²³⁰, TBK m. 502/II hükmünden hareketle, inanç sözleşmesini vekâlet ilişkisine benzer bir hukuki ilişki olarak nitelemektedir. Üçüncü ve son görüş ise inanç sözleşmelerinin sui generis²³¹ nitelikte olduğunu savunmaktadır²³².

²²⁵ ALTAŞ/KURT, s. 5; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 674; ÖZDEMİR, s. 70; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 120; ÖZTÜRK, s. 55; PARLAK BÖRÜ, s. 255.

²²⁶ GÜVENÇ, s. 77; ÖZDEMİR, s. 70; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 86; ÖZTÜRK, s. 55.

²²⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 99.

²²⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 105; BİLGİLİ, s. 41; GÜVENÇ, s. 78.

²²⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 105; BİLGİLİ, s. 41.

²³⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 105; BİLGİLİ, s. 41.

²³¹ Sui generis (kendine özgü) sözleşmeler; kanunlarla düzenlenmiş olan ve isimli sözleşmeler olarak nitelendirilen sözleşmelerin unsurlarını tamamen barındırmayan, sözleşmenin taraflarınca belirlenen yeni unsurlardan oluşan sözleşmelerdir. Kredi kartı sözleşmeleri, franchising sözleşmeleri ve garanti sözleşmeleri sui generis nitelikteki sözleşmelere örnek teşkil etmektedir (EREN, Genel Hükümler, s. 221; KILIÇOĞLU, s. 119-120; OĞUZMAN/ÖZ, s. 49-50; TANDOĞAN, s. 13 vd.).

Saf inanlı işlemlerde yönetim faaliyetinin sınırlandırılması bakımından yaşanan zorluklar, bu tür inanç sözleşmelerinin hukuki niteliğinin belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Saf inanlı işlemlerin hukuki niteliği, iş görme sözleşmelerinden olan vekâlet sözleşmeleri ile benzerlik göstermektedir²³³. Doktrindeki görüş ayrılıkları, vekâlet sözleşmelerine ilişkin TBK m. 502/II (BK m. 386/II) hükmünde yer alan: “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır.*” şeklindeki düzenlemeye ilişkin farklı yorumlardan kaynaklanmaktadır²³⁴. Hükme ilişkin getirilen ilk yorum²³⁵; iş görme sözleşmeleri bakımından sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğunu şeklindedir. Bu yorumdan hareketle; isimsiz sözleşmelerin kabul edilmediği, dolayısıyla inanç sözleşmelerinin aslında vekâlet sözleşmesi niteliğinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca hükmün isimsiz sözleşmeler bakımından engel teşkil etmeyeceği ve bu nedenle inanç sözleşmelerinin sui generis nitelikte olduğunu savunan bir görüş²³⁶ de mevcuttur. Doktrinde²³⁷ genel olarak kabul edilen ve tarafımızca da katılan görüş; saf inanlı işlemlere yönelik inanç sözleşmelerinin, şekil serbestisi ilkesine de uygun olarak, sui generis nitelikte olduğudur. TBK m. 502/II hükmü ile de isimsiz sözleşmelerin varlığının kabul edildiği görülmektedir²³⁸. Açıklanan hususlar doğrultusunda saf inanlı işlemlere, niteliğine uygun olmak şartıyla vekâlet hükümlerinin uygulanacağını; ancak bu durumun, sözleşmenin sui generis niteliğini etkilemeyeceğini söylemek mümkündür²³⁹.

Karma inanlı işlemlerde inanılanın menfaatinin ön planda olduğu görülmektedir. Zira bu tür inanlı işlemlerde amaç; temel borç ilişkisinin alacaklısı olan inanılan lehine bir

²³² AYANOĞLU MORALI, s. 105; BİLGİLİ, s. 41; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 98; ÖZTÜRK, s. 56.

²³³ T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: “*Bu tür işlemler vekalet veya vekalet hükümlerinin uygulanacağı vekalet benzeri kendisine özgü yapısı olan bir sözleşme olarak nitelendirilebilir.*” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

²³⁴ BİLGİLİ, s. 42; GÜVENÇ, s. 82.

²³⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 106-107; BİLGİLİ, s. 42; GÜVENÇ, s. 81.

²³⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 106-107; BİLGİLİ, s. 42; GÜVENÇ, s. 81.

²³⁷ BİLGİLİ, s. 41; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 98; ÖZTÜRK, s. 56.

²³⁸ BİLGİLİ, s. 42; GÜVENÇ, s. 82.

²³⁹ ALTAŞ/KURT, s. 7-8; EREN, Genel Hükümler, s. 413; GÜVENÇ, s. 81; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, 121-122; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 102- 103.

teminat sağlamaktır. İnanç sözleşmesi ile inanılan bakımından doğan koruma ve özen gösterme gibi yükümlülükler, temelinde inançlı işlemin teminat sağlama niteliğinden kaynaklanmaktadır²⁴⁰. İnanç konusu olan taşınır veya taşınmazın mülkiyetinin devriyle birlikte inanılanın elde ettiği hak, vekâlet sözleşmelerinde vekilin sahip olduğu haklardan farklılık teşkil etmektedir. İnanılanın sahip olduğu yükümlülükler ise vekilin vekâlet sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerine benzemektedir. Bu benzerlik, inanılanın vekil konumunda olduğu anlamına gelmemektedir²⁴¹. Örneğin; vekâlet sözleşmeleri bakımından söz konusu olan ve TBK m. 512 hükmü ile düzenlenen, vekilin azli ve istifası durumları inançlı işlemler bakımından kabul edilemez niteliktedir. Zira inananın azil gibi bir yetkiye sahip olması, işlemin teminat niteliğini ortadan kaldırır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda, karma inançlı işlemlerin kanunda düzenlenen sözleşme tiplerine tam olarak bir benzerliğinin bulunmaması nedeniyle sui generis nitelikte olduğunun kabulü gerekmektedir²⁴².

b. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği

İnanç sözleşmeleri, hem inanan hem de inanılana borç yükleyen sözleşmeler olmakla birlikte; borçların doğum anı aynı değildir. Bu yönüyle inanç sözleşmeleri, eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme²⁴³ niteliğini haizdir²⁴⁴. İnananın mülkiyeti devir yükümlülüğü, inanç sözleşmesinin imzalanması ile doğmaktadır. İnanılanın sözleşmeden doğan iade yükümlülüğü ise inananın devir yükümlülüğünün bir karşılığı değil sonucudur²⁴⁵.

²⁴⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 114-115; BİLGİLİ, s. 43; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 74-75.

²⁴¹ AYANOĞLU MORALI, s. 113; BİLGİLİ, s. 45; GÜVENÇ, s. 81.

²⁴² ALTAŞ/KURT, s. 5; AYANOĞLU MORALI, s. 115-116; GÜVENÇ, s. 80-81; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 671; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 137-138; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 116-117; ÖZTÜRK, s. 56; ŞAFAK, s. 30.

²⁴³ Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler; taraflardan birinin, diğer tarafın borcunu ifa etmesi gibi birtakım şartların yerine gelmesiyle borç altına gireceği sözleşmelerdir. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelere örnek olarak; ücretsiz vekâlet sözleşmelerinde vekilin yapmış olduğu masrafın müvekkil tarafından ödenmesi durumunu göstermek mümkündür (EREN, Genel Hükümler, s. 1110; OĞUZMAN/ÖZ, s. 48).

²⁴⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 116; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 147; GÜVENÇ, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 122.

²⁴⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s. 48.

İnanç sözleşmeleri eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini haiz olsa da ödemezlik def'ine ilişkin TBK m. 97 (BK m. 81) hükmünün inanç sözleşmeleri bakımından uygulanmasının gereği bulunmamaktadır. Zira inanan tarafından borcun ifa edilmemesi durumunda, TBK m. 97 hükmüne başvurulmadan, inanç konusunun paraya çevrilmesi mümkündür²⁴⁶. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından; inananın inanç konusunun iadesini talep edebilmesi için temel borç ilişkisindeki edimini ifa etmesi gerektiği, aksi halde inananın ifa için bir süre verileceği yönünde Yargıtay kararları da mevcuttur²⁴⁷.

c. Sürekli veya ani borç ilişkisi doğuran sözleşme niteliği

Borç ilişkisinin sürekli veya ani nitelikte olması hususu, sözleşmeden kaynaklanan asli edim yükümlülüklerinin zamansal bakımdan değerlendirilmesiyle belirlenmektedir. Sözleşme ile borçlanılan edimin süreklilik veya hukuki olarak bütünlük arz edecek şekilde aralıksız olarak yerine getirildiği durumlarda, sürekli borç ilişkisinden söz edilmektedir²⁴⁸. Eğer borçlanılan edim tek seferde, zamana yayılmadan ifa ediliyorsa taraflar arasında ani borç ilişkisi mevcuttur²⁴⁹. Bu ayrımın yapılmasında dikkat edilmesi gereken nokta; alacaklının, borçlunun ediminden elde ettiği menfaatinin zamana yayılıp yayılmadığı hususudur²⁵⁰.

Saf inançlı işlemlerde, inanılanın asli yükümlülüğü olan yönetim faaliyeti bakımından sürekli bir borç ilişkisinin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Zira inanç sözleşmesinin temelinde yer alan amacın gerçekleşmesi için yönetim faaliyetinde bulunan inanılanın bu yükümlülüğü, zamana yayılmış bir şekilde

²⁴⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 118; BİLGİLİ, s. 48-49; EREN, Genel Hükümler, s. 1108; GÜVENÇ, s. 165; KILIÇOĞLU, s. 756; ÖZDEMİR, s. 156.

²⁴⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 118. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/9061, K. 2019/2949, T. 13.05.2019: "...davacının karşılıklı edimler içeren inanç sözleşmesine dayanarak taşınmazın tapu kaydının iptali ile adına tescilini isteyebilmesi için 6098 Sayılı TBK'nin 97 maddesi uyarınca öncelikle kendi edimlerini yerine getirmesi zorunludur.". Aynı yönde bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2017/4951, K. 2018/15617, T. 17.12.2018; T.C. Yarg. 1. HD, E. 2015/16784, K. 2018/14156 T. 07.11.2018; T.C. Yarg. 1. HD, E. 2018/3202, K. 2018/13671, T. 18.10.2018; T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/1369, K. 2016/4859, T. 21.04.2016 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 05.06.2020).

²⁴⁸ BİLGİLİ, s. 49; EREN, Genel Hükümler, s. 111; KILIÇOĞLU, s. 8; OĞUZMAN/ÖZ, s. 12.

²⁴⁹ BİLGİLİ, s. 49; EREN, Genel Hükümler, s. 112; KILIÇOĞLU, s. 8; OĞUZMAN/ÖZ, s. 11.

²⁵⁰ BİLGİLİ, s. 49; EREN, Genel Hükümler, s. 111-112; KILIÇOĞLU, s. 8; OĞUZMAN/ÖZ, s. 11.

gerçekleştirilmektedir²⁵¹. Tam bir mülkiyet hakkına sahip olan inanılan, inananın zarara uğramasını engelleyecek nitelikteki her türlü özeni de göstermek durumundadır; bu özen yükümlüğü de ani bir nitelik taşımaktan uzaktır²⁵².

Karma inançlı işlemlerde ise inanç sözleşmesi ile güdülen teminat amacı; inananın tek seferde mülkiyet hakkını devri ile gerçekleştirilmektedir. Yine inanılanın asli yükümlülüğü olan mülkiyetin iadesi için de yerine getirilen tek bir davranış söz konusudur. Hem devir hem de iade işlemlerinde, tarafların zamana yayılmış ifaları bulunmamaktadır²⁵³. Yapılan açıklamalar doğrultusunda, karma inançlı işlemlerin ani edimli nitelikte olduğunu; ancak yan yükümlülükler bakımından süreklilik arz eden bir borç ilişkisi doğurabileceğini söylemek mümkündür²⁵⁴.

3.2.2. Mülkiyetin Devri

3.2.2.1. Mülkiyetin devri kavramı

İnanç konusunun mülkiyetinin devri, inananın asli yükümlülüğü ve inançlı işlemin diğer esaslı unsurudur²⁵⁵. İnançlı işlemin yönetim ve teminat amaçlarının yerine getirilebilmesi için öncelikle devir işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnanılanın yükümlülükleri, inanç konusunun taşınır veya taşınmazlar bakımından geçerli kanuni şekil ve şartlara uygun olarak devredilmesinin akabinde doğmaktadır²⁵⁶. Devir işleminde; taşınır mülkiyeti bakımından TMK m. 763 vd., taşınmaz mülkiyeti bakımından ise TMK m. 705 vd. hükümleri dikkate alınmaktadır²⁵⁷.

²⁵¹ GÜVENÇ, s. 85; ÖZDEMİR, s. 70-71.

²⁵² GÜVENÇ, s. 85; ÖZDEMİR, s. 71.

²⁵³ İnanılan tarafından, inananın zarara uğramasını engelleyecek nitelikteki her türlü özenin gösterilmesi bir yan yükümlülük olduğundan; bu yan yükümlülük, süreklilik gerektirse dahi karma inançlı işlemlerin ani edimli niteliğine etki etmemektedir (BİLGİLİ, s. 50; GÜVENÇ, s. 86).

²⁵⁴ BİLGİLİ, s. 50; GÜVENÇ, s. 86; ÖZDEMİR, s. 71.

²⁵⁵ GÜVENÇ, s. 87; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 86; ÖZTÜRK, s. 46; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 148.

²⁵⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 136-137; BİLGİLİ, s. 50; EREN, Genel Hükümler, s. 414; ÖZDEMİR, s. 81; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 86; ÖZTÜRK, s. 51-52.

²⁵⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 136-137; ÖZDEMİR, s. 82-83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 86; ÖZTÜRK, s. 51-52.

TMK m. 763 hükmü uyarınca, taşınır mülkiyetinin devri için zilyetliğin de devredilmiş olması şartı aranmaktadır. Zilyetliğin devri için teslim, kısa elden teslim, hükmen teslim veya havale yollarından birine başvurulması mümkündür. Madde hükmü inanca işlemler bakımından da uygulama alanı bulmaktadır. İnançlı işlemlerde inanca konusunun taşınır olması halinde zilyetlik, hükmen teslim ilişkisi TMK m. 766 ile getirilen sınırlamalar saklı olmak kaydıyla, devir yollarından birine başvurulması inancılına geçirilebilmektedir²⁵⁸. Özel kanunlarla belirlenen taşınır devrine ilişkin kurallara da riayet edilmesi gerekmektedir.

TMK m. 766'da yer alan düzenleme, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemler bakımından üzerinde durulması gereken bir öneme sahiptir. Madde hükmü uyarınca, taşınır mülkiyetinin esasen hükmen teslim yoluyla kazanılması mümkündür. Bu duruma iki hususta istisna getirilmiştir. Tarafların teslim şartı öngören taşınır rehni kurallarını dolanma ve üçüncü kişileri zarara uğratma amacı taşınmaları halinde, mülkiyetin devri sonuç doğurmamaktadır²⁵⁹. Özellikle teslim şartı öngören taşınır rehni kurallarını dolanma durumu, inanca işlemler bakımından irdelenmelidir. İnançlı işlemlerde tarafların amacı mülkiyetin devamlı olarak inancılında kalması değil, bir teminat niteliği taşımasıdır. Bu durumda inanca işlemin taraflarınca hükmen teslim yoluyla gerçekleştirecek mülkiyet devri hem taraflar hem de üçüncü kişiler bakımından sonuç doğuramaz²⁶⁰. İşlemin geçersizliğine sebep olan durum; tarafların taşınır rehni hükümlerine başvurarak ulaşabilecekleri sonucu, farklı bir işlem aracılığıyla elde etme amaçlarıdır²⁶¹.

²⁵⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 138; ÖZDEMİR, s. 82; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 87 vd.; ÖZTÜRK, s. 51-52.

²⁵⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 140-141; ÖZDEMİR, s. 82, dn. 104; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 87.

²⁶⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 140-141; ÖZDEMİR, s. 82, dn. 104; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 87. Taşınır rehni kurallarını dolanma durumunun, kanuna karşı hile niteliğinde olduğuna ilişkin görüş bkz. AYANOĞLU MORALI, s. 141.

²⁶¹ AYANOĞLU MORALI, s. 140-141; ÖZDEMİR, s. 82, dn. 104; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 87.

Devredilebilir nitelikteki haklar inançlı işlemlerin konusunu oluşturduğundan; kıymetli evrakların da bir inançlı işleme konu olabilmesi mümkündür²⁶². Kıymetli evrakın devri için, öncelikle senet zilyetliğinin inanılana devri gerekmektedir²⁶³. İnanç konusunun bir kıymetli evrak olması halinde zilyetliğin devri için gereken şartlar, kıymetli evraktaki hak sahibinin tespit ediliş şekline göre farklılık göstermektedir.

Hamiline yazılı senetler; senedin kendisinden kanuni hak sahibinin tespit edilebildiği, bu nedenle senedi elinde bulunduran kişinin zilyet ve malik sayıldığı senetlerdir (TTK m. 658)²⁶⁴. Bir hamiline yazılı senedin inanç konusu olması durumunda, inanç konusunun devri için inanılana teslimi yeterlidir (TTK m. 647/I)²⁶⁵.

Emre yazılı senetler; iradi olarak “emre” kaydını içeren ve bu sayede ciro ile devredilebilen veya kanun gereği bu niteliği haiz olan, senetteki düzgün ciro zincirin meşru hamilin tespiti için yeterli olduğu senetlerdir²⁶⁶. İktisadi hayatta sıklıkla karşılaşılan çek, bono ve poliçeler kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK m. 681/I-II)²⁶⁷. Emre yazılı senetlerin düzgün bir ciro zincirine sahip olması gerekmektedir; zira meşru hamilin tespiti bu sayede sağlanmaktadır²⁶⁸. Emre yazılı senetlerde devir işlemi ciro ve teslim yoluyla gerçekleştirilebildiğinden; inanç konusunun emre yazılı bir senet olması durumunda, devir işlemi inanılana ciro ve teslim yoluyla gerçekleştirilmelidir (TTK m. 647/II)²⁶⁹.

²⁶² ALTAŞ/KURT, s. 6; AYANOĞLU MORALI, s. 93-94; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 663; ÖZDEMİR, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106; ÖZTÜRK, s. 62; PARLAK BÖRÜ, s. 257.

²⁶³ ÇELİK, s. 372-373, 375, 381; ÖZDEMİR, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106; ÖZTAN, s. 42, 45, 50; ÖZTÜRK, s. 62; POROY/TEKİNALP, s. 85-92, 96-102, 114-115; PULAŞLI, s. 58, 69, 80.

²⁶⁴ ÇELİK, s. 380; ÖZTAN, s. 49; POROY/TEKİNALP, s. 112; PULAŞLI, s. 78.

²⁶⁵ ÇELİK, s. 381; ÖZDEMİR, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106; ÖZTAN, s. 50; ÖZTÜRK, s. 62; POROY/TEKİNALP, 114; PULAŞLI, s. 80.

²⁶⁶ ÇELİK, s. 374; ÖZTAN, s. 43; POROY/TEKİNALP, 93; PULAŞLI, s. 68.

²⁶⁷ ÇELİK, s. 371-372; POROY/TEKİNALP, 94; PULAŞLI, s. 68.

²⁶⁸ ÇELİK, s. 375; ÖZTAN, s. 44; POROY/TEKİNALP, 95-96; PULAŞLI, s. 73.

²⁶⁹ ÇELİK, s. 375; ÖZDEMİR, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106; ÖZTAN, s. 45; ÖZTÜRK, s. 62; POROY/TEKİNALP, 96; PULAŞLI, s. 69.

Nama yazılı senetler; bir kişinin namına yazılı olup “emre” kaydı içermeyen, kanunen de emre yazılı olarak kabul edilmeyen senetlerdir²⁷⁰. Kanunen emre yazılı olan çek, bono ve poliçelerin nama yazılabilmesi için “ciro ile devredilemez”, “emre yazılı değildir” veya “rekta kaydı” olarak da adlandırılan “nama yazılıdır” kayıtlarını ihtiva etmesi gerekmektedir²⁷¹. İnanç konusunun nama yazılı bir senet olması durumunda devir işlemi, alacağın temlik hükümleri gereği, teslim ve alacağın temlik edildiğini gösteren yazılı temlik beyanı ile gerçekleşmektedir (TTK m. 647/II)²⁷².

Taşınmaz mülkiyetinin devrinde; TMK m. 1013/I hükmü gereği, taşınmaz malikinin ilgili tapu sicil müdürlüğüne tek taraflı ve yazılı talebi, devrin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Devir işleminin tamamlanabilmesi için, geçerli bir hukuki sebebin yanında taşınmazın devrinin tapu kütüğüne tescil edilmesi şartı da aranmaktadır (TMK m. 1021-1022)²⁷³.

Hem saf hem de karma inançlı işlemlerde, mülkiyet hakkını devralan taraf inanılıdır. İnanç sözleşmelerinde devreden taraf ise aslen inanan olmakla birlikte, devir yükümlülüğünün üçüncü bir kişi tarafından yerine getirilmesi de söz konusu olabilmektedir²⁷⁴. İnanan; üçüncü kişi karşısında sahip olduğu bir talep hakkını inanılana devredebileceği gibi üçüncü kişiyle yapacağı bir anlaşma ile mülkiyetin üçüncü kişi tarafından inanılana devrini de sağlayabilmektedir. Üçüncü kişi, inanç sözleşmesi gereği inananın devir yükümlülüğünü yerine getirebilmekte ise de bu durum üçüncü kişiyi inanç sözleşmesinin tarafı haline getirmemektedir²⁷⁵. Mülkiyetin teminat

²⁷⁰ ÇELİK, s. 371; ÖZTAN, s. 41; POROY/TEKİNALP, s. 78; PULAŞLI, s. 55.

²⁷¹ ÇELİK, s. 372; ÖZTAN, s. 41; POROY/TEKİNALP, s. 78; PULAŞLI, s. 55.

²⁷² ÇELİK, s. 373; ÖZDEMİR, s. 83; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 106; ÖZTAN, s. 42; ÖZTÜRK, s. 62; POROY/TEKİNALP, s. 85; PULAŞLI, s. 58.

²⁷³ AYANOĞLU MORALI, s. 146; BİLGİLİ, s. 50-51; ÖZDEMİR, s. 83.

²⁷⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 90-91; GÜVENÇ, s. 87; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 110-113. T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: “İnanç konusunun, inanılan tarafından edinilmesi çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir: “İnanılan”, inanç konusunu doğrudan doğruya “inanandan” edinebileceği gibi, bir “üçüncü kişi”den de edinebilir. Uygulamada, inanç konusunun “üçüncü kişi”den edinilmesi, özellikle bir “dolaylı temsil” ilişkisi içinde gerçekleştirilmektedir. Bu görünümde, inanan, inanç konusunun edinilmesi amacıyla “inanılan”a bir temsil yetkisi vermekte, “inanılan”da, bu yetkiye dayanarak, inanç konusunu bir üçüncü kişiden edinmektedir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 09.06.2020).

²⁷⁵ GÜVENÇ, s. 87; ÖZDEMİR, s. 69 vd.; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 110-111; ÖZTÜRK, s. 52-53.

amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde, inanan ve inananın, inanç konusunun üçüncü kişiden temin edileceği hususunda anlaşabilmeleri de mümkündür²⁷⁶. Burada özellikle vurgulanması gereken önemli bir husus mevcuttur. Temel borç ilişkisinin tarafları olan alacaklı ve borçlu, aralarındaki inanç sözleşmesi ile inanan ve inananın görünümüne kavuşmaktadır. İnanç konusunun elde edildiği üçüncü kişiler; borçlu konumundaki inananla aralarındaki ayrı bir hukuki ilişki nedeniyle inananın yerine teminat gösteren bir kişi olarak karşımıza çıkabileceği gibi inanç sözleşmesinden hareketle devri gerçekleştiren kişi de olabilmektedirler²⁷⁷.

3.2.2.2. Mülkiyetin devrinin hukuki niteliği

İnançlı işlemlerde devir unsuru, bir tasarruf işlemi niteliğindedir²⁷⁸. İnananın malvarlığındaki taşınır veya taşınmaz mülkiyeti inananın malvarlığına geçmekte, böylece inananın aktiflerinde bir artışa sebep olmaktadır. Devir işlemi, taşınır ve taşınmazlar bakımından kanunen belirlenen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Devirle birlikte, mülkiyet hakkı tam olarak inananına geçmektedir²⁷⁹.

Alman hukukunda inanç sözleşmesi ve mülkiyetin devri işlemlerinin birbirinden ayrı sözleşmeler olduğu ileri sürülmekle birlikte²⁸⁰; Türk hukukunda, TMK m. 1024/II hükmü nedeniyle bu görüşün kabulü mümkün değildir. Madde hükmü gereği, taşınmaz devirleri bakımından geçerli bir hukuki sebebin varlığı da aranmaktadır. Devir işlemi, inananın inanç sözleşmesinden doğan borcunun ifasıdır. Bu nedenle inançlı işlemler bakımından tek bir sözleşmenin mevcut olduğunun kabulü gerekmektedir²⁸¹. Hukukumuzda, taşınır devrinin sebebe bağlı olup olmadığı hususunda kanuni bir

²⁷⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 90-91; GÜVENÇ, s. 88; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 110; ÖZTÜRK, s. 52-53.

²⁷⁷ ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 114; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 110-111.

²⁷⁸ ALTAŞ/KURT, s. 5; BİLGİLİ, s. 52; GÜVENÇ, s. 89; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 675; ÖZDEMİR, s. 81; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 85-86; ÖZTÜRK, s. 46; PARLAK BÖRÜ, s. 256, UYGUR, s. 174.

²⁷⁹ ALTAŞ/KURT, s. 3; AYANOĞLU MORALI, s. 154-155; AYDINCIK, s. 132; GÜVENÇ, s. 89-90; ÖZDEMİR, s. 82; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 75; ÖZTÜRK, s. 53.

²⁸⁰ BİLGİLİ, s. 53; GÜVENÇ, s. 90, dn. 72; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 147; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 249; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 122; ÖZTÜRK, s. 53.

²⁸¹ BİLGİLİ, s. 52-53; GÜVENÇ, s. 90.

düzenleme bulunmamakla birlikte²⁸²; kanaatimizce taşınır mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olmadığı kabulü yerinde olur. Böylece inançlı işlemler, hukukumuzda Alman hukukuna benzer nitelikte bir gelişme kaydedebilecektir; aynı zamanda devralan karşısında zayıf konuma düşen devredene istihkak davası açma imkânı sağlanmış olur.

3.2.2.3. Mülkiyetin devrinin sonuçları

Doktrinde²⁸³ hâkim olarak kabul gören ve tarafımızca da katılınan hakkın bütün olarak devri teorisinden hareketle; devir işleminin en önemli sonucu, inanılanın maddi ve şekli hukuk bakımından tam bir mülkiyet hakkına kavuşmasıdır. Böylece inanılan; kural olarak inanç konusunun semerelerinden faydalanabilmekte, inanç konusu üzerinde rehin gibi bir aynı hak kurabilmekte, inanç konusunu devretme gibi tasarruf işlemlerini gerçekleştirebilmektedir²⁸⁴. Tam bir mülkiyet hakkına sahip olan inanılandan kazanım elde eden üçüncü kişiler, iyiniyet aranmaksızın korunmaktadır. İnanılanın, inanç konusunu devredene iade etmeden ölmesi halinde ise mülkiyet, külli halefiyet prensibi gereği mirasçılara geçmektedir. Mirasçılar, inanç konusu üzerinde elbirliği mülkiyeti kazanmış olmaktadır²⁸⁵. İnanılanın sahip olduğu mülkiyet hakkının sınırlarını, inanç sözleşmesi çizmektedir. Zira inanılandan beklenen, kazandığı mülkiyet hakkını inanç sözleşmesi ile belirlenen şartlar doğrultusunda kullanmasıdır. Aksi halde TBK m. 112 vd. hükümleri gereği, inanılanın sözleşmeye aykırılıktan sorumlu tutulabilmesi mümkündür²⁸⁶.

Devir işlemi ile birlikte malik sıfatını kaybeden inanan; inanılan ve üçüncü kişiler karşısında aynı hak iddiasında bulunamamaktadır. İnanan ancak şahsi talep hakkına sahiptir²⁸⁷. İnanılanın, temel borç ilişkisinden doğan borcun ifa edilmesine rağmen

²⁸² AYANOĞLU MORALI, s. 151-154; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 93; ÖZTÜRK, s. 48.

²⁸³ ALTAŞ/KURT, s. 11-12; AYANOĞLU MORALI, s. 27, 154; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 150; OKTAY ÖZDEMİR, Alacak Devri, s. 270; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 663; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, 114-119, 174-175; ŞAFAK, s. 35; UYGUR, s. 180.

²⁸⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 154; BİLGİLİ, s. 54; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 116; ÖZTÜRK, s. 53.

²⁸⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 155; BİLGİLİ, s. 54; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 116-117; ÖZTÜRK, s. 53.

²⁸⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 155; BİLGİLİ, s. 54.

²⁸⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 155-156; BİLGİLİ, s. 55; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, 117; ÖZTÜRK, s. 54. T.C. Yarg. HGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019: "...taşınmazı inanç

mülkiyeti iade etmemesi veya inanç sözleşmesine aykırı olarak mülkiyeti üçüncü bir kişiye devretmesi durumunda; inanan TBK m. 112 vd. hükümleri gereği uğradığı zararın tazminini talep edebilmektedir²⁸⁸. İnananın alacaklılarının da inanç konusu hakkında işlem yapması mümkün değildir; ancak mülkiyetin iadesine yönelik talep (alacak) hakkını haczetme yoluna başvurulabilmektedir²⁸⁹.

3.3. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Benzer Hukuki Kavramlarla Karşılaştırılması

3.3.1. Muvazaa

Muvazaalı işlemler, hukuki hayatın içerisinde sıklıkla karşımıza çıkan işlemlerden biridir. İnançlı işlemler ve muvazaalı işlemler arasındaki benzer nitelikler ve somut bir olayda kavramların birbirinden ayırt edilmesinde yaşanan zorluklar nedeniyle, inanca işlem kavramının muvazaa kavramı karşısındaki durumunun tespiti gerekmektedir.

3.3.1.1. Muvazaa kavramı

Tarafların, aralarındaki sözleşmenin doğurduğu hükümlerden farklı sonuçlar elde etmek amacıyla, iradeleri ile beyanları arasında meydana getirdikleri uyumsuzluk “muvazaa” olarak adlandırılır²⁹⁰. Muvazaalı bir işlemde söz edilebilmesi için; tarafların üçüncü

sözleşmesi ile satan kimsenin artık sadece, ödünç almış olduğu parayı geri vererek taşınmazını kendisine temlik edilmesini istemek yolunda bir alacak hakkı; taşınmazı, inanca sözleşmesi ile alan kimsenin de borcun ödenmesi gününe kadar taşınmazı başkasına satmamak ve borç ödenince de geri vermek yolunda yalnızca bir borcu kalmıştır. Diğer bir bakış açısıyla taşınmazın mülkiyeti inanılana (alacaklıya) geçmiştir. Taşınmazını inanca satanın (borçlu) mülkiyet hakkı kalmadığı gibi, alıcının bu mülkiyet hakkı üzerinde kurulmuş olan bir rehin hakkından da söz edilemez.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 09.06.2020).

²⁸⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 156; BİLGİLİ, s. 55.

²⁸⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 156. Haciz işlemi, İİK m. 89 hükmünden hareketle gerçekleştirilebilecektir (KURU, s. 495).

²⁹⁰ AKINCI, Borçlar Hukuku, s. 90; BİLGİLİ, s. 96; EREN, Genel Hükümler, s. 394; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 7; KILIÇOĞLU, s. 235; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 347; NOMER, Borçlar Hukuku, s. 68; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 249; OĞUZMAN/ÖZ, s. 132-133; ÖZDEMİR, s. 84; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 219; ÖZTÜRK, s. 76; REİSOĞLU, s. 114 vd.; UYGUR, s. 181 VON TUHR, Borçlar Hukuku, s. 288 vd. Ayrıca bkz. T.C. Yarg. İBK, E. 1953/8, K. 1953/7, T. 07.10.1953 (Bkz. <http://www.turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=4352>, E.T.: 29.09.2020); T.C. YHGK, E. 2013/4-1016, K. 2014/436, T. 02.04.2014: “...muvazaa açıklanan beyanlarının gerçek maksatlarına uymadıklarını bildikleri halde, tarafların kastettikleri durumdan başka bir ilişkide kendilerini anlaşılmış gibi göstermeleri hali ..., tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan haksız eylem niteliğinde anlaşmalarıdır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

kişilere karşı gerçekleştiğini göstermek istedikleri bir görünüşteki işlem, aralarında muvazaa sözleşmesi ve bu konuda bir aldatma kasıtlarının bulunması gerekmektedir²⁹¹. Muvazaa kavramı; mutlak (saf/âdi) muvazaa ve nispi (nitelikli/mevsuf) muvazaa olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Mutlak muvazaa; tarafların yalnızca görünüşteki işlemi gerçekleştirdikleri muvazaa türüdür²⁹². Bu tür muvazaada, görünüşteki işlem dışında farklı sonuçlar elde etmek amacıyla yapılan gizli bir hukuki işlem bulunmamaktadır. Nispi muvazaa ise tarafların hem gerçekleşmesini istedikleri asıl işlemi hem de bu işlemi gizlemek amacıyla yaptıkları görünüşteki işlemi içermektedir²⁹³.

Muvazaalı işlemlerin geçerli olup olmadığı hususu, mutlak muvazaa ve nispi muvazaa bakımından ayrı ayrı incelenmelidir. TBK m. 19 (BK m. 18) hükmü uyarınca; bir sözleşme ilişkisinde taraflar arasındaki gerçek ve ortak amaç esas alınmaktadır. İlgili hükümden hareketle, mutlak muvazaada taraflar arasında gerçekleştirilen görünüşteki işlem kesin hükümsüzdür²⁹⁴. Nispi muvazaada ise tarafların gerçekleşmesini istediği asıl işlem, kanunun aradığı şartlara uygun olarak yapılmışsa geçerliliğini korumaktadır²⁹⁵. Görünüşteki işlem bakımından ise TBK m. 19 (BK m.18) hükmü dikkate alınacağından, bu işlemin kesin hükümsüz olduğunu söylemek gerekir²⁹⁶. Muvazaanın üçüncü kişiler tarafından her türlü delille ispat edilebilmesi mümkündür²⁹⁷. İşlemin tarafları ise aralarındaki sözleşmeden dolayı ve “senetle ispat zorunluluğu” (HMK m. 200-201) uyarınca, muvazaa itirazını²⁹⁸ ancak yazılı delil ile

²⁹¹ ATAMULU, s. 25 vd.; BİLGİLİ, s. 96; EREN, Genel Hükümler, s. 394; CAN, s. 43-45; GÜVENÇ, s. 143; KILIÇOĞLU, s. 235; OĞUZMAN/ÖZ, s. 133; ÖZDEMİR, s. 84.

²⁹² ATAMULU, s. 47 vd.; BİLGİLİ, s. 96; CAN, s. 45; EREN, Genel Hükümler, s. 397-398; KILIÇOĞLU, s. 238; OĞUZMAN/ÖZ, s. 134; ÖZDEMİR, s. 84-85; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 220.

²⁹³ ATAMULU, s. 51 vd.; BİLGİLİ, s. 96; CAN, s. 46; EREN, Genel Hükümler, s. 397-398; KILIÇOĞLU, s. 238-239; OĞUZMAN/ÖZ, s. 134; ÖZDEMİR, s. 85; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 220.

²⁹⁴ AKINCI, Borçlar Hukuku, s. 91; KILIÇOĞLU, s. 239; OĞUZMAN/ÖZ, s. 135.

²⁹⁵ AKINCI, Borçlar Hukuku, s. 92; KILIÇOĞLU, s. 239; OĞUZMAN/ÖZ, s. 135.

²⁹⁶ KILIÇOĞLU, s. 240; NOMER, Borçlar Hukuku, s. 68; OĞUZMAN/ÖZ, s. 137. Muvazaalı işlemin yok hükmünde olduğu yönünde bkz. EREN, Genel Hükümler, s. 401; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 357; ÖZTÜRK, s. 78-79.

²⁹⁷ EREN, Genel Hükümler, s. 409; KILIÇOĞLU, s. 241; OĞUZMAN/ÖZ, s. 135.

²⁹⁸ Muvazaa iddiasını ileri sürmenin bir def'i değil itiraz olduğu yönünde bkz. ÖZTÜRK, s. 79.

ispatlayabilmektedir²⁹⁹. Dava aşamasında muvazaa durumu, hâkim tarafından re'sen dikkate alınacaktır³⁰⁰.

3.3.1.2. Muvazaa ve inançlı işlemin karşılaştırılması

İnançlı işlemler ile muvazaalı işlemler arasında, özellikle şekil ve tarafların iç ilişkileri bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Her iki işlem türünde de tarafların gerçekleştirdiği işlemin görünüşteki işlem olma özelliği mevcuttur. Bu görünüşteki işlemin temelini; inançlı işlemler bakımından inanç sözleşmesi, muvazaalı işlemler bakımından muvazaa sözleşmesi oluşturmaktadır³⁰¹. Bu sözleşmeler ile tarafların işlem konusunu kullanımları sınırlandırılmakta, sözleşme ilişkisinin sona erme şekilleri belirlenmektedir. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler ile muvazaalı işlemler arasındaki bir diğer benzerlik; her iki işlemde de devralan tarafın işlem konusu üzerinde hem hukuki ve hem de fiili hâkimiyet kazanmasıdır³⁰².

İnançlı işlemlerin görünürdeki yönüyle amacı arasında farklılıklar bulunması ve bozucu işlevi gibi benzerlikler, inançlı işlemlerin muvazaalı olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmamaktadır³⁰³. Tarafların mülkiyet devrini gerçekten istiyor olması, inançlı işlemlerle muvazaalı işlemler arasındaki en önemli farklılıktır³⁰⁴. Zira muvazaalı işlemlerde tarafların iradeleri ile beyanları birbirine uygun değildir. Devir işlemi istemi gerçeği yansıtmamakta, taraflar aldatma kastıyla hareket etmektedir. Bu nedenle muvazaalı işlemlerin geçerliliğinden söz edilemez. İnançlı işlemlerde ise inanç konusu, yönetim veya teminat amacıyla inanılana devredilmektedir; tarafların iradesi ve

²⁹⁹ **EREN**, Genel Hükümler, s. 410; **KILIÇOĞLU**, s. 240; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 135. T.C. Yarg. İBK, E. 1945/20, K. 1947/6, T. 05.02.1947 (Bkz. <https://www.kararara.com/yargitay/yhd2/yrgtyk13097.htm>, E.T.: 17.03.2020).

³⁰⁰ **CANBOLAT**, s. 261-262.

³⁰¹ **BİLGİLİ**, s. 98; **EREN**, Genel Hükümler, s. 415-416; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 222; **ÖZTÜRK**, s. 80.

³⁰² **BİLGİLİ**, s. 98; **EREN**, Genel Hükümler, s. 415; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 222; **ÖZTÜRK**, s. 80.

³⁰³ **EREN**, Genel Hükümler, s. 415; **GÜVENÇ**, s. 145; **KILIÇOĞLU**, s. 248; **ÖZTÜRK**, s. 81; **TEKİNAY**, s. 315.

³⁰⁴ **AYANOĞLU MORALI**, s. 209; **EREN**, Genel Hükümler, s. 416; **KILIÇOĞLU**, s. 248; **ÖZTÜRK**, s. 81.

beyanları da bu doğrultudadır. İnançlı işlemlerde üçüncü kişileri aldatma kastı güdülmemektedir³⁰⁵.

Her ne kadar muvazaa ve inanca işlem kavramlarının ayrımı teorik olarak net bir şekilde yapılabilse de uygulamada karşılaşılan somut olayların özellikleri bu ayrımın yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemlerde; TBK m. 19 hükmü gereği, tarafların beyanlarından ziyade iradeleri dikkate alınarak, işlemin muvazaalı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir³⁰⁶.

3.3.2. Kanuna Karşı Hile

İnanca işlemlerin hukuki nitelendirilmesi yapılırken dikkate alınan kavramlardan biri de kanuna karşı hiledir. Kanuna karşı hile teşkil eden işlemlerin inanca işlemlerle olan benzerliklerinin ve farklılıklarının ortaya konulması, inanca işlemlerin hukuken geçerliliğine ilişkin yapılacak değerlendirmeler açısından önem arz etmektedir.

3.3.2.1. Kanuna karşı hile kavramı

Kanuna karşı hile; kanunlar ile yasaklanmış işlemler ile elde edilmek istenen bir yararın, kanunen geçerli sayılan işlemlerin ardına gizlenerek elde edilmesidir³⁰⁷. Kanuna karşı hilenin varlığı değerlendirilirken, tarafların elde etmek istediği yararın mı yoksa bu yararın elde ediliş şeklinin mi yasaklandığı hususunun dikkate alınması gerekmektedir³⁰⁸. Yararın elde ediliş şeklinin yasaklanması halinde, tarafların başka

³⁰⁵ EREN, Genel Hükümler, s. 416; KILIÇOĞLU, s. 248; ÖZTÜRK, s. 81.

³⁰⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 211-212; ÖZSUNAY, İnanca Muameleler, s. 225-227.

³⁰⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 216; BİLGİLİ, s. 102-103; EREN, Genel Hükümler, s. 362; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 13; ÖZDEMİR, s. 91; ÖZSUNAY, İnanca Muameleler, s. 240; ÖZTÜRK, s. 98; UYGUR, s. 184.

³⁰⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 216; BİLGİLİ, s. 103; EREN, Genel Hükümler, s. 362; ÖZSUNAY, İnanca Muameleler, s. 240; ÖZTÜRK, s. 101. Ayrıca bkz. T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: “Kanuna karşı hilede; taraflar, hukuk düzeninin yasakladığı hukuki veya ekonomik bir sonucu elde etmek için, yapılması hukuken caiz başka bir işlem yaparlar. Böylece yasak olan sözleşme yerine dolambaçlı bir yolla aynı sonuca varan diğer bir sözleşme kurmuş olan taraflar, bu suretle kanunu bertaraf etmeye tevessül eden kimseler olarak kanunsuz hareket etmiş sayılırlar.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

hukuki işlemlerle aynı yarara ulaşması kanuna karşı hile niteliği taşımamaktadır³⁰⁹. Zira sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği, tarafların kanunlarla düzenlenmemiş veya yasaklanmamış bir işlem aracılığıyla yarar elde etmesi hali hukuka aykırı nitelikte olmaz. Öte yandan taraflarca elde edilmek istenen yararın kanunlarca yasaklanması durumunda, yararın başka herhangi bir şekilde hukuka uygun olarak elde edilmesi de mümkün olmayacaktır. Kanuna karşı hile durumunda uygulanacak yaptırım, kanun ile yasaklanan işleme ilişkin öngörülen yaptırımdır³¹⁰.

3.3.2.2. Kanuna karşı hile ve inanca işlemin karşılaştırılması

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemler, kural olarak kanuna karşı hile niteliği taşımamaktadır. Tarafların inanca sözleşmesi ile elde etmek istediği yarar; sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde kalmak koşuluyla ve hukuken yasaklanmadığı takdirde, kanuna karşı hile olarak kabul edilemeyecektir. Dolayısıyla tarafların bir borç ilişkisine teminat sağlama amacıyla hareket ederken rehin hükümlerine değil inanca işlem yoluna başvurması, kanuna karşı hile olarak değerlendirilemez³¹¹.

Kanuna karşı hile kavramıyla ilgili olarak incelenmesi gereken bir husus da TMK m. 850 hükmünde yer alan düzenlemedir. Madde hükmüyle taşınmaz rehni görünümü sınırlı olarak düzenlenmiş ise de inanca konusunun taşınmaz olduğu inanca işlemlerin bu hükme aykırılık teşkil ettiğini söylemek mümkün olamaz³¹². Zira taraflarca gerçekleştirilen devir işleminde inanca işlemin tercih edilmesi durumu kanuna karşı hile olarak nitelendirilemeyeceği gibi, ilgili hükmün dolanılması amacı da güdülmemektedir³¹³.

Belirli bir yarara ulaşmanın kanunlarca yasaklandığı veya belirli şartlara bağlandığı durumlarda, bu hükümlere aykırı işlemlerin yaptırımı TBK m. 27 hükmü gereği kesin hükümsüzlüktür. Lex commissoria yasağı, bu duruma örnek teşkil etmektedir. Taşınır

³⁰⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 216-217; BİLGİLİ, s. 103; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 240; ÖZTÜRK, s. 99.

³¹⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 217; BİLGİLİ, s. 103; EREN, Genel Hükümler, s. 420; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 240; ÖZTÜRK, s. 100.

³¹¹ BİLGİLİ, s. 103; UYGUR, s. 185.

³¹² AYANOĞLU MORALI, s. 218; BİLGİLİ, s. 104; UYGUR, s. 185.

³¹³ AYANOĞLU MORALI, s. 217; PARLAK BÖRÜ, s. 236-237; UYGUR, s. 185.

bakımından TMK m. 949 ve taşınmazlar bakımından TMK m. 873 hükümleri uyarınca; bir borcun ifa edilmemesi durumunda rehne konu malın mülkiyetinin alacaklıya ait olacağına ilişkin sözleşmeler geçersizdir. Bu hükümlerin dolanılması amacıyla inanca işlem başvurulması halinde ise söz konusu inanca işlem kanuna karşı hile niteliğinde olur³¹⁴.

Doktrinde³¹⁵ yer alan ve tarafımızca da katılan hâkim görüşten hareketle; bir inanca işlemin kanuna karşı hile niteliğinde olup olmadığının tespiti, her bir somut inanca işlem bakımından ayrı ayrı ele alınmalıdır. Kanunların emredici nitelikteki hükümlerinin dolanılması amacı taşımayan ve aranan geçerlilik şartlarını sağlamış bulunan inanca işlemler geçerli birer hukuk işlem olarak kabul edilmelidir³¹⁶.

3.3.3. Rehin

Tarafların aynı güvence sağlamak amacıyla başvurduğu bir yöntem olan rehin kavramı, inanca işlemlerle birçok yönden benzerlik teşkil etmektedir. Bu nedenle inanca işlemlere hukuki bir çerçeve çizilirken başvuru kavramlarından biri de rehin kavramıdır.

3.3.3.1. Rehin kavramı

Pozitif hukukta kanuni düzenlemeye sahip olan ve taraflara aynı güvence sağlayan rehin kavramı, yaygın olarak başvuru bir teminat aracıdır. Rehin kavramı gerek amacı, gerekse unsurları ile inanca işlemlere benzer bir koruma sağlamaktadır. Çalışmanın devamında; rehin konusunun taşınır ve taşınmaz olduğu durumlar ayrı ayrı incelenmiş, kavramın inanca işlemlerle benzer ve farklı yönleri açıklanmıştır.

³¹⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 219-220; BİLGİLİ, s. 104; UYGUR, s. 185.

³¹⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 220; GÜVENÇ, s. 69, dn. 12; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 670; UYGUR, s. 185.

³¹⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 220; BİLGİLİ, s. 104; GÜVENÇ, s. 69, dn. 12; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 670; ÖZSUNAY, İnanca Muameleler, s. 242; PARLAK BÖRÜ, s. 236-237; UYGUR, s. 185. Ayrıca bkz T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: "...Tarafların yaptıkları işlemler kanuna karşı hile olarak nitelendirilemez. Zira yapılan işlem emredici bir hukuk kurallıyla yasaklanmamıştır." (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

a. Taşınır rehni

Taşınır rehni; bir alacağın teminat altına alınması amacıyla taşınır eşya, alacak veya bir hak üzerinde kurulabilen, borcun ödenmemesi durumunda paraya çevirme suretiyle alacağı temin etme imkânı sağlayan güvencedir³¹⁷. Taşınır rehnine ilişkin düzenlemelere TMK m. 939 vd. hükümlerinde yer verilmiştir. Taşınır rehninin konusunu, mevcut alacağa teminat olabilecek maddi değeri bulunan ve paraya çevrilebilen taşınırlar oluşturmaktadır³¹⁸.

Taşınır rehinde kural, zilyetliğin fiilen nakil yoluyla devredilmesidir. TMK m. 939'da yer alan düzenlemeye göre, hükmen teslimde, yani taşınırın rehnedenin zilyetliğinde kalması durumunda, alacaklı bakımından rehin hakkı doğmamaktadır. Bu kuralın istisnası olarak; yalnızca ilgili sicile tescili zorunlu motorlu araçlar, gemiler, hava araçları, maden cevherleri, ticari işletmeler dâhilindeki taşınır mallar ya da kanun gereği teslimsiz ve sicilsiz rehnedilebilen taşınırlar öngörülmüştür. Rehnin konusunu oluşturan taşınırın belirlenmiş olması bir diğer zorunluluktur³¹⁹.

Rehin hakkı, teminat altına alınan hakka bağlı olduğundan fer'i niteliktedir³²⁰. Alacağın mevcut olmaması veya geçersizliği durumunda rehin hakkından söz edilemez. Bununla birlikte rehin hakkının sağlamış olduğu teminat işlevi bir bütündür; alacağın tamamının teminatını, taşınırın eklentileri ve bütünleyici parçalarıyla birlikte tamamı oluşturmaktadır³²¹.

TMK m. 948 hükmü gereği, taşınır üzerinde aynı anda farklı rehinler kurulabilmesi mümkündür. Birden fazla rehin hakkı bulunması durumunda; taşınırın paraya çevrilmesinden sonra alacaklılara ödeme yapılırken rehinlerin kuruluş tarihi dikkate alınmakta, öncelikle ilk kurulan rehin hakkına sahip alacaklıya ödeme yapılmaktadır³²².

³¹⁷ ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 122; AYANOĞLU MORALI, s. 221; DOĞAN, s. 182; METE, s. 1441.

³¹⁸ METE, s. 1442

³¹⁹ DOĞAN, s. 182; METE, s. 1445.

³²⁰ ALTAŞ/KURT, s. 9; DOĞAN, s. 182; GÜRPINAR, s. 120; METE, s. 1452; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, 672; ÖZTÜRK, s. 111.

³²¹ DOĞAN, s. 182; GÜRPINAR, s. 116; METE, s. 1449.

³²² ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 124; METE, s. 1451.

b. Taşınmaz rehni

Taşınmaz rehni; bir alacağın teminat altına alınması amacıyla taşınmaz üzerinde kurulabilen, borcun ödenmemesi durumunda paraya çevirme suretiyle alacağı temin etme imkânı sağlayan güvencedir³²³. Taşınmaz rehni, TMK m. 856/I hükmünde yer alan düzenleme gereği tapu kütüğüne tescil edilerek kurulmaktadır³²⁴. Tescilin hukuki sebebi niteliğindeki rehin sözleşmesinin, TMK m. 856/II gereği resmi şekilde yapılması gerekmektedir. Rehin sözleşmesi taşınmaz maliki ile alacaklı arasında imzalanır ve bu sözleşme ile alacaklı taşınmaz malikine karşı rehinin kurulmasına yönelik bir talep hakkı kazanmaktadır³²⁵. TMK m. 881/II ve 901/I hükümleri uyarınca, taşınmaz maliki borçlu veya üçüncü kişi olabilmektedir.

Taşınmazlara ilişkin rehin hakkı, teminat altına alınan hakka bağlı olduğundan fer'i nitelik taşımaktadır. Alacağın mevcut olmaması veya geçersizliği durumunda taşınmaz rehininin kurulduğundan söz edilemez³²⁶. Aynı taşınmaza ilişkin farklı rehinler kurulabilmesi mümkün olup; TMK m. 874 hükmü gereği taşınmazın paraya çevrilmesinden sonra alacaklılara ödeme yapılırken rehinlerin kuruluş tarihi dikkate alınmaktadır³²⁷.

3.3.3.2. Rehin ve inanca işlemi karşılaştırılması

Karma inanca işlemler ile rehin kavramlarının benzer nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Kavramlar arasındaki en temel benzerlik, her iki işlemin de bir alacağa aynı teminat olma amacıyla gerçekleştirilmesidir³²⁸. Bir diğer benzerlik, işlemlerin unsurları bakımından karşımıza çıkmaktadır. İnanca işlemin unsurları inanca sözleşmesi ve devir işlemi iken; rehin sözleşmesinin unsurları rehin sözleşmesi ve devir veya tescil işlemidir. Sözleşmeler bir borçlandırıcı işlem, devir veya tescil işlemleri ise tasarruf

³²³ AYANOĞLU MORALI, s. 221; ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 119; GÜVENÇ, s. 92.

³²⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 115; GÜVENÇ, s. 93.

³²⁵ BİLGİLİ, s. 56; GÜVENÇ, s. 93.

³²⁶ BİLGİLİ, s. 63; GÜVENÇ, s. 93; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, 672.

³²⁷ ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 124; GÜVENÇ, s. 94.

³²⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 35; GÜVENÇ, s. 94; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 671; ÖZTÜRK, s. 111; PARLAK BÖRÜ, s. 237.

işlemi niteliğindedir³²⁹. Yine teminat konusunun borçlu dışındaki üçüncü kişilerden elde edilebiliyor olması da her iki kavram bakımından mümkündür. Böylece temel borç ilişkisi ile inanç sözleşmesi veya rehin sözleşmesinin tarafları farklı olabilmektedir.

Rehin ve inançlı işlem kavramlarının birbirinden ayrıldığı hususlar da bulunmaktadır. Her iki sözleşme türü arasındaki önemli farklardan biri, devrin inançlı işlemlerde tam mülkiyet hakkı sağlarken, rehin sözleşmelerinde sınırlı aynı hak sağlıyor olmasıdır³³⁰. Anılan sebeple mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin, alacaklı için rehinden daha güçlü bir teminat sağladığı düşünülebilir. Buna rağmen inanç sözleşmesinin rehin işlemine kıyasen yalnızca usulen bir kolaylık sağladığını söylemek mümkündür. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler ile alacaklı, rehin hükümlerine başvurmaksızın daha kolay ve hızlı bir şekilde inanç konusunu paraya çevirerek alacağını elde edebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken durum, teminat niteliğindeki taşınır veya taşınmazın paraya çevrilmesi hususunda karşımıza çıkmaktadır. İnanılan, elde ettiği mülkiyet hakkı dolayısıyla inananın diğer adi alacaklılarına karşı bir koruma kazanmaktadır; ancak önceden rehin hakkı bulunan alacaklılar karşısında bir üstünlüğü söz konusu olamayacaktır. Eğer inanç konusu üzerinde rehinli bir alacak söz konusu ise öncelikle rehinli alacaklar karşılanacak, sonrasında inanılanın alacağını karşılama imkânı olacaktır³³¹.

Rehin ve inançlı işlem kavramlarını, alacağa bağlılıkları bakımından da ele almak gerekmektedir. Doktrinde yer alan bir görüş³³²; rehin alacağa bağlı nitelikteyken, karma inançlı işlemlerde inanılanın sahip olduğu mülkiyet hakkı bakımından böyle bir bağlılık olmadığı yönündedir. Kanaatimizce; mülkiyet hakkının, inanılana sağladığı yetkiler nedeniyle alacak hakkına bağlanamayacağının kabulü, karma inançlı işlemlerin teminat amacıyla bağdaşmamaktadır³³³. Zira karma inançlı işlemler ile güdülen temel amaç bir

³²⁹ BİLGİLİ, s. 56; GÜVENÇ, s. 94.

³³⁰ GÜVENÇ, s. 95; ÖZTÜRK, s. 111.

³³¹ BİLGİLİ, s. 56-57; GÜVENÇ, s. 95.

³³² AYANOĞLU MORALI, s. 132 vd.; BİLGİLİ, s. 63; GÜVENÇ, s. 98; KUNTALP, s. 267; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 672.

³³³ GÜVENÇ, s. 99 vd.

alacağı teminat altına almaktır. Ayrıca inanç sözleşmesinin taraflarının iradeleri de teminatı bir alacak hakkına bağlama amacı güdüldüğünü ortaya koymaktadır³³⁴.

3.3.3.3. Lex commissoria yasağının inançlı işlemler bakımından değerlendirilmesi

Rehin ve inançlı işlem kavramları incelenirken ele alınması gereken bir diğer husus lex commissoria yasağıdır. Taşınırlara ilişkin TMK m. 949 ve taşınmazlara ilişkin TMK m. 873 hükümleri gereği; bir borcun ifa edilmemesi halinde rehin konusunun mülkiyetinin doğrudan alacaklıya geçeceğine ilişkin sözleşmeler geçersizdir. Lex commissoria yasağı, inançlı işlemler bakımından iki durumda önem arz etmektedir. Öncelikle, inançlı işlemlerde inanç konusunun mülkiyetinin inanılana devrinin bu yasağa aykırı olup olmadığının ele alınması gerekmektedir. Her ne kadar inanç konusunun mülkiyeti bir teminat amacı güdülerek inanılana devredilmekte ise de buradaki devir ifa yerine ya da ifa uğruna gerçekleştirilmemektedir³³⁵. Ayrıca taraflar arasındaki inanç sözleşmesi ile mülkiyetin devrinin teminat amacıyla gerçekleştirildiğine ilişkin bir sınırlama getirilmektedir. Bu nedenle sırf devir unsuru nedeniyle inançlı işlemlerin lex commissoria yasağına aykırılık teşkil ettiğini söylemek mümkün değildir³³⁶. İnançlı işlemler bakımından incelenmesi gereken bir diğer durum, tarafların inanç sözleşmesi ile borcun ifa edilmemesi halinde inanç konusunun mülkiyetinin inanılana kalacağına ilişkin anlaşmalarıdır. Böyle bir anlaşma açık bir şekilde lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmektedir³³⁷.

3.3.4. Temsil

3.3.4.1. Doğrudan temsil

Çalışma konusu olan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler ile doğrudan temsil kavramı, birçok yönden farklılık teşkil etmektedir. Bununla birlikte;

³³⁴ GÜVENÇ, s. 99-100; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 672.

³³⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 222-223, 230; BİLGİLİ, s. 59; GÜVENÇ, s. 96-97, dn. 87; PARLAK BÖRÜ, s. 263; UYGUR, s. 188-189.

³³⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 224 vd.; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 160-161, OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 670; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 140.

³³⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 229 vd.; BİLGİLİ, s. 60-61; GÜVENÇ, s. 98; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 681.

doktrinde savunulan “saf inançlı işlemlerin doğrudan temsil ilişkisine benzer nitelikte olduğu” görüşü nedeniyle, çalışmanın devamında doğrudan temsil kavramı incelenerek, görüşe ilişkin eleştirilere ve aksi yöndeki görüşlere yer verilmiştir.

a. Doğrudan temsil kavramı

TBK m. 40 vd. hükümleri uyarınca; temsilci kılınan kişinin temsil yetkisine dayanarak, temsil olunan kişi adına ve hesabına hareket etmesi durumunda doğrudan temsilden söz edilmektedir³³⁸. Bir hukuki işlemi kendisi gerçekleştirmek istemeyen ya da çeşitli sebeplerle gerçekleştiremeyecek olan kişi, işleme ilişkin olarak başka bir kişiyi yetkilendirebilmektedir. Temsilci kılınan tarafından gerçekleştirilen işlemlerin hüküm ve sonuçları, herhangi bir devir işlemi gerekmeksizin doğrudan temsil olunan üzerinde doğmaktadır³³⁹.

Temsil olunan adına hareket edilmesi, ancak temsil yetkisinin verilmesi ile mümkündür. Temsil ilişkisinin kurulabilmesi için, temsil olunanın irade beyanının tek taraflı olarak temsilciye ulaşması gerekmektedir³⁴⁰. Dolayısıyla temsilci kılınana temsil yetkisi verilmesi, tek taraflı bir hukuki işlem niteliğindedir ve bir şekil şartı bulunmamaktadır³⁴¹. Temsilci kılınanın, bu sıfatı reddederek yetkiyi kazanmayı engellemesi söz konusu olamaz; ancak istifa yoluna gitmesi mümkündür³⁴².

Temsil yetkisinin kullanımı bakımından, yetkisiz temsil ve yetkinin kötüye kullanılması ihtimallerinin üzerinde ayrıca durulması gerekmektedir. Yetkisiz temsil durumunda, temsilci kılınanın sahip olduğu yetkinin dışına çıkarak işlem yapması söz konusudur. TBK m. 46/I hükmü ile yetkisiz temsilin yaptırımını belirlenmiştir. Hükme göre yetkisiz temsilci tarafından yapılan işlemlerin hukuki niteliği askıda hükümsüzlüktür; işlem

³³⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 277; BİLGİLİ, s. 137; ÇİÇEK, s. 10; EREN, Genel Hükümler, s. 480; ESENER, Temsil, s. 12-13; KILIÇOĞLU, s. 307; OĞUZMAN/ÖZ, s. 223; ÖZDEMİR, s. 96; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, 237; ÖZTÜRK, s. 97.

³³⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 277; BİLGİLİ, s. 137; ÇİÇEK, s. 10; EREN, Genel Hükümler, s. 480; ESENER, Temsil, s. 12-13; KILIÇOĞLU, s. 307; OĞUZMAN/ÖZ, s. 223; ÖZDEMİR, s. 96.

³⁴⁰ EREN, Genel Hükümler, s. 489; KILIÇOĞLU, s. 310; OĞUZMAN/ÖZ, s. 231.

³⁴¹ EREN, Genel Hükümler, s. 492; KILIÇOĞLU, s. 312; OĞUZMAN/ÖZ, s. 231.

³⁴² EREN, Genel Hükümler, s. 505; KILIÇOĞLU, s. 325; OĞUZMAN/ÖZ, s. 232.

yapılmış olmakla birlikte, ancak temsil olunanın icazeti mevcutsa hüküm ifade etmektedir³⁴³.

Yetkinin kötüye kullanılması ise temsil yetkisi sınırları içinde kalmakla birlikte temsil olunan aleyhine davranılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da temsil yetkisinin ortadan kalktığı kabulü ile yetkisiz temsile ilişkin hükümler kıyasen uygulanmaktadır. Üçüncü kişiler yetkisiz temsil halinden haberdar veya haberdar olabilecek durumda ise işlem bakımından askıda hükümsüzlük yaptırımı söz konusu olmaktadır³⁴⁴.

b. Doğrudan temsil ve inançlı işlemin karşılaştırılması

Doğrudan temsil ile inançlı işlemlerin karşılaştırılması, özellikle saf inançlı işlemler bakımından karşımıza çıkmaktadır. Saf inançlı işlemlerde inanılanın yönetim yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için inanç sözleşmesi ile kendisine yetkilendirme yapılmaktadır. İnanılanın sahip olduğu bu yetki, doktrinde³⁴⁵ temsil yetkisiyle ilişkilendirilmektedir.

Doktrinde yer alan diğer görüş³⁴⁶, temsil ile inançlı işlemlerin sınırlarından hareketle; iki işlem arasındaki farkın temsil olunan bakımından ortaya çıktığını savunmaktadır. Temsil olunan bir kişi olabileceği gibi; malvarlığına ilişkin bir değer de olabilmektedir. Saf inançlı işlemlerde yönetim faaliyeti de inanç konusu üzerinde gerçekleştirilmektedir. Bu görüşe göre; doğrudan temsilde gerçekleştirilen hukuki işlemlerin sonuçları temsil olunan üzerinde doğarken, inançlı işlemlerde inanç konusu üzerinde doğmaktadır³⁴⁷. Anılan sebeplerle iki işlemin birbirinden ayrıldığını görülmektedir.

Türk hukuk sistemi dikkate alındığında; doktrindeki bu görüşün inançlı işlemler bakımından dikkate alınabileceğini söylemek mümkün değildir. Zira hukuk sistemimizde haklar kişiler üzerinde doğmakta, bu nedenle de kişilere ait

³⁴³ **EREN**, Genel Hükümler, s. 509; **KILIÇOĞLU**, s. 331; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 253.

³⁴⁴ **EREN**, Genel Hükümler, s. 513; **KILIÇOĞLU**, s. 331; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 253.

³⁴⁵ **GÜVENÇ**, s. 103.

³⁴⁶ **GÜVENÇ**, s. 103.

³⁴⁷ **GÜVENÇ**, s. 103.

olabilmektedir³⁴⁸. Görüş hakkında değerlendirme yapılırken, eşyaya bağlı hak kavramına da değinilmesi gerekmektedir. Eşyaya bağlı hak kavramı; mülkiyet hakkının devriyle birlikte başka bir işlem gereksiz kazanılan haklar bakımından söz konusudur³⁴⁹. Eşyaya bağlı haklara ilişkin düzenlemelere çeşitli kanunlarda yer verilmiş olup; paylı bir mülkiyette paydaşların sahip olduğu önalım hakkı (TMK m. 732) ve eşyaya bağlı irtifaklar (TMK m. 779 vd.) örnek olarak gösterilebilir. Doktrindeki bu görüşten hareketle; inanç konusu üzerinde eşyaya bağlı bir hak mevcutsa, bu hak da mülkiyetle birlikte inanılana geçmektedir. Buna rağmen inanılan tarafından elde edilen eşyaya bağlı hak dışındaki bir hakkın mülkiyetle birlikte kendiliğinden inanana geçeceğinin kabulü mümkün görünmemektedir. Tarafların, eşyaya bağlı hak dışındaki bir hakkın devrini istemeleri halinde alacağın devri (TBK m. 183 vd.) veya sözleşmenin devri (TBK m. 205) hükümlerine başvurmaları gerekmektedir.

Kaynağını Alman hukukundan alan bir diğer görüş³⁵⁰ ise inançlı işlemlerde inanç konusunun mülkiyeti devredilmeksizin, verilecek temsil yetkisiyle inançlı işlemin kurulabileceği yönündedir. Bu görüşten hareketle doğrudan temsile ilişkin hüküm ve sonuçların, taraflar arasındaki temsil ilişkisine de kıyasen uygulanabileceği öne sürülmektedir. Taraflarca gerçekleştirilmesi amaçlanan yönetim faaliyetinin, inançlı işleme başvurulmaksızın doğrudan temsil yetkisiyle gerçekleştirilebilmesi hukuken mümkündür. Kanaatimizce, inançlı işlemle doğrudan temsil kavramlarının bir arada bulunabileceğinin kabulü anlamsızdır³⁵¹. İnançlı işlemlerin doğası gereği; mülkiyetin devri ile birlikte mülkiyetten doğan haklar inanılana geçmekte olduğundan, bu hakların inanan ile bağlantısı ortadan kalkmaktadır. İnanılana tanınacak olan temsil yetkisinin aynı nitelikli olması ve mülkiyet hakkının inанда kalması durumu, hukuk sistemimizdeki inançlı işlemler bakımından mümkün değildir. Dolayısıyla farklı nitelikteki inançlı işlem ve doğrudan temsil kavramları ayrı ayrı ele alınmalıdır³⁵².

³⁴⁸ OĞUZMAN, s. 209.

³⁴⁹ Eşyaya bağlı hak kavramı hk. bkz. OĞUZMAN, s. 209 vd.

³⁵⁰ GÜVENÇ, s. 104.

³⁵¹ Aynı yönde bkz. GÜVENÇ, s. 106.

³⁵² Aynı yönde bkz. GÜVENÇ, s. 106.

3.3.4.2. Dolaylı temsil

Hukuk sistemimizde çeşitli kanunlarda dağınık bir düzenlemeye sahip olan dolaylı temsil kavramı, doğrudan temsil kavramının aksine, inançlı işlem kavramına daha benzer nitelikler taşımaktadır. Yine de bu benzerlikler, her inançlı işlemde bir dolaylı temsil ilişkisi bulunduğu sonucunu doğurmamaktadır.

a. Dolaylı temsil kavramı

Dolaylı temsil, temsilci kılınan kişinin kendi adına; ancak temsil olunan kişi hesabına, temsil yetkisine dayanarak hareket etmesi durumudur³⁵³. Dolaylı temsil kurumu, kaynağını Roma hukukundan almaktadır. Dolaylı temsilin doğrudan temsilden en önemli farkı, temsilcinin hem hukuki işlemi gerçekleştiren kişi hem de doğan hüküm ve sonuçların muhatabı olmasıdır³⁵⁴.

Gerçek olmayan temsil olarak da adlandırılan dolaylı temsile ilişkin kanuni düzenlemelere; TBK m. 532 vd. ile hükme bağlanan komisyon sözleşmelerinde ve TTK m. 917 ile hükme bağlanan taşıma işleri komisyonculuğunda rastlanmaktadır. TBK m. 532 vd. hükümlerine göre; alım satım komisyoncusu olan kişi, komisyon sözleşmesine istinaden, kendi adına ancak vekâlet veren kişinin hesabına taşınır alım satımını üstlenmektedir. TTK m. 917 vd. hükümlerinde yer düzenlemelere göre ise taşıma işleri komisyoncusu olan kişi, komisyonculuk sözleşmesini kendi adına ancak gönderen hesabına yapmaktadır. Her iki durumda da komisyoncular dolaylı temsilci konumundadır. Ayrıca doğrudan temsile ilişkin TBK m. 40/III hükmünde; temsilcinin hukuki işlemi gerçekleştirdiği kişiye temsilci sıfatını açıklamadığı durumlardan bahsedilerek dolaylı temsile değinilmektedir³⁵⁵.

Dolaylı temsilde de temsilciye bir temsil yetkisi verilmektedir. Genellikle temsil yetkisinin vekâlet sözleşmesi niteliğindeki bir hukuki ilişkiden doğduğu görülmektedir.

³⁵³ AYANOĞLU MORALI, s. 277; ÇİÇEK, s. 10; EREN, Genel Hükümler, s. 483; ESENER, Temsil, s. 13; KILIÇOĞLU, s. 306-307; OĞUZMAN/ÖZ, s. 222; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, 236; ÖZTÜRK, s. 97; PARLAK BÖRÜ, s. 251; UYGUR, s. 184.

³⁵⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 277; ÇİÇEK, s. 10; EREN, Genel Hükümler, s. 483; ESENER, Temsil, s. 13; KILIÇOĞLU, s. 306-307; OĞUZMAN/ÖZ, s. 222; UYGUR, s. 184.

³⁵⁵ EREN, Genel Hükümler, s. 483; KILIÇOĞLU, s. 330; OĞUZMAN/ÖZ, s. 223, dn. 621; ÖZDEMİR, s. 97; UYGUR, s. 184.

Bu nedenle temsilciye ayrı bir yetki verilmesine gerek bulunmamaktadır; temsilci temel hukuki ilişkiden doğan yetkisini kullanmaktadır. Ayrıca temsilcinin gerçekleştirdiği işlemler sonucu elde ettiği hakları temsil olunana devretme yükümlülüğü bulunmaktadır³⁵⁶.

Sayılan özellikleri sebebiyle dolaylı temsilin; temel hukuki ilişkiden bağımsız olarak doğan ve tek taraflı hukuki bir işlemle verilen temsil yetkisine dayanan doğrudan temsilden farklı nitelikte olduğunu söylemek mümkündür³⁵⁷.

b. Dolaylı temsil ve inançlı işlemin karşılaştırılması

Doğrudan temsilin aksine, dolaylı temsil ile inançlı işlem kavramlarının birbirlerine benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu durumun temel sebebi ise inançlı işlemlerde inananın kimliğinin, genellikle inanılanın hukuki bir işlem gerçekleştireceği üçüncü kişilerce bilinmemesidir³⁵⁸. İki işlem arasındaki bir diğer benzerlik; hem temsilci hem de inanılan tarafından gerçekleştirilen hukuki işlemlerin hüküm ve sonuçlarının, öncelikle inanılanın ya da temsilcinin üzerinde doğmasıdır³⁵⁹.

Sayılan durumlara ilaveten; inanç konusunun üçüncü kişiler aracılığıyla elde edilmesi durumunda da iki işlem arasındaki benzerliğe değinmek gerekir. Bu tür inançlı işlemlerde inanılan, öncelikle inanç konusunun mülkiyetini üçüncü bir kişiden devralmaktadır ve inanç sözleşmesine uygun olarak inanana devretmektedir. İnanılan inanç konusunu kendi adına devralmakta, bu devralma işlemini inanan hesabına gerçekleştirmektedir. Ayrıca saf inançlı işlemlerde, inanç konusunun bizzat inanan tarafından devredilmesi durumunda da inanılanın sahip olduğu yetki, vekâlet sözleşmelerinden kaynaklanan dolaylı temsil ilişkisiyle paralel niteliktedir. Zira inanılan tarafından gerçekleştirilen yönetim faaliyetinde, dolaylı temsil ilişkisine benzer bir nitelik bulunmaktadır³⁶⁰.

³⁵⁶ EREN, Genel Hükümler, s. 483; KILIÇOĞLU, s. 330; OĞUZMAN/ÖZ, s. 222; UYGUR, s. 184.

³⁵⁷ GÜVENÇ, s. 108; ÖZDEMİR, s. 96-97.

³⁵⁸ GÜVENÇ, s. 108; ÖZDEMİR, s. 102; ÖZTÜRK, s. 97.

³⁵⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 277; ÇİÇEK, s. 10; EREN, Genel Hükümler, s. 483; ESENER, Temsil, s. 13; GÜVENÇ, s. 108; KILIÇOĞLU, s. 306-307; OĞUZMAN/ÖZ, s. 222; UYGUR, s. 184.

³⁶⁰ GÜVENÇ, s. 109; ÖZDEMİR, s. 101; ÖZTÜRK, s. 97.

Saf inançlı işlemlerde inanılanın yetkileri ile dolaylı temsilde temsilcinin yetkilerinin benzer niteliği, doktrinde³⁶¹ her dolaylı temsile dayanan hukuki ilişkinin bir inançlı işlem niteliğinde olup olmadığına dair tartışmalara neden olmuştur. Doktrindeki görüş ayrılıkları özetle; inanılanın malik sıfatı ve bundan doğan haklarının ve yükümlülüklerinin karşısında dolaylı temsilcinin bir aracı olduğu, temsil yetkisi yanında bir zilyet sıfatı kazandığı ve temsil yetkisini kullanmada geçici bir süreye sahip olduğu noktalarında toplanmaktadır³⁶².

Kanaatimizce; inanç konusunun inananan elde edildiği durumlarda, inanılanın dolaylı temsilci konumunda olmadığı aşikârdır. Zira bu tür inançlı işlemlerde inanan ve inanılan dışında üçüncü bir kişi bulunmamaktadır. İnanç konusunun üçüncü kişiden elde edildiği durumlarda ise dolaylı temsilin varlığı mümkün olmakla birlikte kesin değildir. İnanılanın kendi adına ve inanan hesabına hareket ettiğine ilişkin bir durum olup olmadığına ele alınması gerekmektedir. İnançlı işlemlerin yapısı gereği; inanç konusunun mülkiyetini kazanan inanılan, inanç konusuna sahip olduğu süre boyunca gerçek bir malik gibi hareket etmekte ve bu konuda inanç sözleşmesi dışında bir sınırlamaya tâbi tutulamamaktadır. Dolaylı temsil ilişkisinde ise temsilci bir malik gibi bağımsız olarak hareket edememektedir. Ayrıca üzerinde doğan hak ve borçları temsil olunana derhal devretmek durumundadır. Sayılan bu durumlardan hareketle her dolaylı temsile dayanan hukuki ilişkinin bir inançlı işlem niteliğinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak inançlı işlem ve dolaylı temsil kavramlarının bir arada bulunmasına engel teşkil eden bir durum bulunmamaktadır.

3.3.5. Nam-ı Müstear

Nam-ı müstear kavramı, inançlı işlem kavramı gibi hukuk sistemimizde kanuni düzenlemeye sahip olmayan bir kavramdır. Bu durum, nam-ı müstear kavramının, benzer hukuki kavramlara ilişkin kanuni düzenlemelerden hareketle açıklanmasını gerektirmektedir.

³⁶¹ GÜVENÇ, s. 110-117.

³⁶² GÜVENÇ, s. 109 vd.; ÖZDEMİR, s. 101; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 237; ÖZTÜRK, s. 97.

3.3.5.1. Nam-ı müstear kavramı

Nam-ı müstear kavramı; başkası hesabına hareket edildiği halde, o kişinin kimliğini gizleyerek kendi hesabına hareket edildiği görüntüsü oluşturan kişi bakımından kullanılmaktadır³⁶³. Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararlarında³⁶⁴ ise: "... *salahiyetli memur huzurunda gayrimenkul mülkiyetini iktisap etmesi kast olunan şahsın isminin gizlenmesi böylece onun yerine mevhum bir isim veya hakiki akitlerden başka bir şahsın ismi kullanılarak akde yabancı olan bir kimse namına sicille tescil vaki olmuş ise nam-ı müstear...*" söz konusu olur şeklinde bir tanımlamaya yer verilmiştir. Genellikle taraflardan birinin gerçek kimliğinin bilinmesinin, işlemin sağlıklı bir şekilde kurulması bakımından olumsuz sonuç doğuracağı düşünülüyor durumlarda nam-ı müsteara başvurulduğu görülmektedir³⁶⁵.

Nam-ı müstear kavramının da pozitif hukukta kanuni bir düzenlemesi bulunmayıp, özellikle içtihatlar ile hukukumuzda yer edindiğini söylemek mümkündür³⁶⁶. Bunun yanı sıra kavram; muvazaa, inançlı işlem ve dolaylı temsil kavramlarıyla kıyasen açıklanmaktadır³⁶⁷. Nam-ı müstearın mevcut olduğu işlemlerin doğrudan muvazaalı

³⁶³ **EREN**, Genel Hükümler, s. 416-417; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 176; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 228; **POSTACIOĞLU**, s. 1011.

³⁶⁴ T.C. Yarg. İBK, E. 1953/8, K. 1953/7, T. 07.10.1953; E. 1945/20, K. 1947/6, T. 05.02.1947 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 12.06.2020).

³⁶⁵ **AYANOĞLU MORALI**, s. 176; **BİLGİLİ**, s. 66.

³⁶⁶ **EREN**, Genel Hükümler, s. 416; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 177; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 228 vd.; **POSTACIOĞLU**, s. 1012 vd.

³⁶⁷ **AYANOĞLU MORALI**, s. 176; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 177; **ÖZDEMİR**, s. 114. T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: "*İnanç konusunun, inanılan tarafından edinilmesi çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir: "İnanılan", inanç konusunu doğrudan doğruya "inanandan" edinebileceği gibi, bir "üçüncü kişi"den de edinebilir. Uygulamada, inanç konusunun "üçüncü kişi"den edinilmesi, özellikle bir "dolaylı temsil" ilişkisi içinde gerçekleştirilmektedir. Bu görünümde, inanan, inanç konusunun edinilmesi amacıyla "inanılan"a bir temsil yetkisi vermekte, "inanılan"da, bu yetkiye dayanarak, inanç konusunu bir üçüncü kişiden edinmektedir (Özsunay, Ergun: Saf İnançlı Muamelelerde Vekalet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Uygulanması, Temsil ve Vekalet İlişkin sorunlar Sempozyumu, İst. 1977, sh.114). Uyuşmazlık konusu olayda da (dava edilen taşınmaz) bir üçüncü kişinin (S.S.Efekten Yapı Kooperatifinin) malvarlığından dolaylı olarak inanılanın (davalının) malvarlığına geçmiştir. Davalı (inanılan) kendi adına ve fakat inanan (davacı) hesabına üçüncü kişiden dava konusu taşınmazı iktisap ettiğine göre olayda araya giren şahıs kullanılmıştır. Bundan amaç, iktisabın üçüncü kişiler ve çok defa alacaklılar bakımından gizli kalmasını sağlamaktır.*" (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

olarak kabulü yanlış bir yaklaşım olacaktır. İşlemin hukuki niteliğinin tespitinde, somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir³⁶⁸.

Yapılacak değerlendirmede kıstas, nam-ı müstear durumunun devri gerçekleştirecek malik tarafından bilinip bilinmediğidir. Malik tarafından nam-ı müstear ile işlem yapıldığının bilinmesi durumunda muvazaa ihtimali ortaya çıkmaktadır. Zira burada amaç; kimliği gizlenen taraf ile malik arasındaki sözleşmenin gizlenmesi ve araya giren üçüncü kişi ile malik arasında imzalanmış gibi gösterilmesi olabilmektedir. Muvazaa iddiasında bulunan tarafın ispat yükümlülüğü olduğundan; ispatın gerçekleştirilememesi halinde inanç sözleşmesi ya da dolaylı temsil ilişkisinin olup olmadığı dikkate alınmalıdır³⁶⁹. Şayet nam-ı müstear ile işlem yapıldığı malik tarafından bilinmiyorsa, dolaylı temsil veya inanç ilişkisinin varlığından söz edilebilmektedir³⁷⁰.

3.3.5.2. Nam-ı müstear ve inançlı işlemin karşılaştırılması

Hem saf inançlı işlemler hem de karma inançlı işlemler ile nam-ı müstearın bir arada bulunabileceğini söylemek mümkündür³⁷¹. Kavram, özellikle saf inançlı işlemler bakımından karşımıza çıkmaktadır.

Saf inançlı işlemlerde malik ile işlem yapan nam-ı müstear; inanılan sıfatını kazanmakta, kimliği gizlenen kişi ile aralarındaki anlaşmaya göre inanç konusunun yönetim faaliyetini gerçekleştirmekte ve inanç sözleşmesindeki şartlara uygun olarak inanan konumundaki kimliği gizlenen kişiye mülkiyeti devretmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus; inanç konusunun doğrudan inanandan değil, malik olan üçüncü bir kişiden elde ediliyor olmasıdır³⁷². Nam-ı müstearın kimliği gizlenen kişiye inanç

³⁶⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 176-177; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 181 vd.; ÖZDEMİR, s. 114-115.

³⁶⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 177; BİLGİLİ, s. 67; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 181; GÜVENÇ, s. 149-150; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 232; ÖZTÜRK, s. 87.

³⁷⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 177; BİLGİLİ, s. 67; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 181; GÜVENÇ, s. 149-150; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 232; ÖZTÜRK, s. 87.

³⁷¹ GÜVENÇ, s. 122. Aksi yönde bkz. AYANOĞLU MORALI, s. 180; BİLGİLİ, s. 71.

³⁷² ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 233-235; ÖZTÜRK, s. 88.

konusunu devretmemesi durumunda, kimliği gizlenen kişinin şahsi talep hakkı mevcuttur³⁷³.

Nam-ı müstearın karma inançlı işlemlerde yaygın olarak görülmemesinin sebebi ise bu tür işlemlerde tarafların gerçek kimliğinin teminat fonksiyonu bakımından önem arz etmesidir. Bu hususta, mülkiyetin inanandan veya üçüncü kişiden elde edilmesinin bir farkı da bulunmamaktadır³⁷⁴.

İnançlı işlem ve nam-ı müstear kavramları karşılaştırılırken değinilmesi gereken bir diğer husus da işlemin taraflarıdır. İnançlı işlemlerde hem tasarruf işleminin hem de borçlandırıcı işlemin tarafları aynıdır. Nam-ı müstear da ise bu işlemlerin tarafları farklılık göstermektedir. Bir inançlı işlemde nam-ı müstear durumu mevcutsa; inanç konusu malik olan üçüncü kişiden, inanılan tarafından inanan hesabına elde edilmektedir. Bu ihtimalde kimliği gizlenen inanan ile nam-ı müstear konumunda olan inanılan arasında dolaylı temsil yetkisinin varlığından söz edilmektedir³⁷⁵.

³⁷³ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 235; ÖZTÜRK, s. 88.

³⁷⁴ Yargıtay'ın güncel tarihli kararlarında; inanç konusunun üçüncü kişilerden elde edildiği karma inançlı işlemlerin, nam-ı müstear kapsamında ele alındığı görülmektedir. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2019/3002, K. 2020/26, T. 08.01.2020: “*Nam-ı müstear için düzenleme getiren 1947 tarihli kararın, teminat amacıyla temlike dair inanç sözleşmelerini kapsadığı da kuşkusuzdur. Uygulamada anılan sözleşmeler gerek özü, gerek işleyişi açısından, genelde muvazaa, özeld e ise nam-ı müstear başlıkları altında nitelendirilegelmektedir.*”; T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/7799, K. 2019/5243, T. 15.10.2019; E. 2016/5785, K. 2019/4821, T. 24.09.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 05.07.2020).

³⁷⁵ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 233; ÖZTÜRK, s. 89.

4. MÜLKİYETİN TEMİNAT AMACIYLA DEVRİNE YÖNELİK İNANÇLI İŞLEMLERİN GEÇERLİLİĞİ, İNANÇLI İŞLEMLERE UYGULANACAK HÜKÜMLERİN BELİRLENMESİ, TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE İNANÇLI İŞLEMLERİN SONA ERMESİ

4.1. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Geçerliliği

Özel bir kanuni düzenlemeye sahip olmamakla birlikte, sözleşme niteliğine haiz inanç sözleşmelerinin geçerlilik şartları TBK hükümlerine tâbidir. Özellikle taşınmaz mülkiyetinin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde öngörülen şekil şartları, işlemin geçerliliği bakımından önem arz etmektedir³⁷⁶.

İnanç sözleşmelerinin geçerliliği bakımından dikkat edilmesi gereken bir başka husus, uygulamada inanç sözleşmelerinin bir eki şeklinde karşımıza çıkabilen³⁷⁷ lex commissoria sözleşmeleridir. TMK m. 873/II ve 949 hükümleriyle düzenlenen lex commissoria yasağının amacı; bir borç ilişkisinde borçlunun alacaklı karşısında zor durumda kalmasının önüne geçilmesidir. Borcun ifa edilmemesi halinde, alacaklı ancak rehin konusunu paraya çevirerek alacağını karşılama yoluna gidebilmektedir. Doktrinde farklı görüşler olmakla birlikte hâkim olan görüş³⁷⁸, inanç sözleşmelerinin lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmediği doğrudur.

Çalışma konusu itibarıyla hukuki sebep ve şekil bakımından geçerlilik şartları, öncelikle bütün inançlı işlemleri kapsar nitelikte ele alınmış olup; mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlere ilişkin geçerlilik sorunları üzerinde ayrıca durulmuştur. Çalışmanın devamında yer verilecek hususlar haricinde; TBK m. 27/I

³⁷⁶ ALTAŞ/KURT, s. 9 vd.; AYANOĞLU MORALI, s. 182-183; BİLGİLİ, s. 78; UYGUR, s. 186.

³⁷⁷ BOZTAŞ, s. 211.

³⁷⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 225; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 160-161; GÜVENÇ, s.97; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 670; ÖZDEMİR, s. 147; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 140; ŞAFAK, s. 40-41; YÜCE, s. 202. T.C. YHGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019: “İnanç sözleşmesine ve buna bağlı işlemle alacaklı olan taraf, ödeme günü gelince alacağını elde etmek için dilerse; teminat için temlik edilen şeyi “ ifa uğruna edim “ olarak kendisinde alıkoyabileceği gibi; o şeyi, açık artırma yoluyla veya serbestçe satıp satış bedelinden alma yoluna da başvurabilir. Bu sonuçlar kendine özgü bu akdin tabiatında mevcuttur. Sözleşme ile öngörülen ifa süresi içerisinde, sırf sözleşmeyi imkansız kılmak amacıyla muvazaalı olarak yapılan temliklerin yasal koruma altında tutulamayacağı izahtan varestedir. Meri hukuk sistemimizde herhangi bir düzenleme olmamasına karşın, inanç sözleşmelerinin yukarıda değinilen ilkeler çerçevesinde uygulama yeri bulan kendine özgü bir müessese olduğu, öğretisi ve uygulamada kabul edilegelen bir olgudur.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2013/14869, K. 2014/18833, T. 02.12.2014; E. 2016/5785, K. 2019/4821, T. 24.09.2019; E. 2019/3493, K. 2019/4771, T. 23.09.2019; E. 2016/8019, K. 2019/3930, T. 19.06.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

uyarınca hukuka, kişilik haklarına ve ahlaka aykırılık ve TMK m. 15-16 hükümleri uyarınca tarafların hukuki işlem ehliyetinin bulunmaması durumları da bir inançlı işlemin geçerli olarak kurulabilmesi bakımından önem arz etmektedir.

4.1.1. Hukuki Sebep Bakımından Geçerlilik

4.1.1.1. Hukuki sebep kavramı

İnanç sözleşmesi gereği inanan tarafından gerçekleştirilen taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin devri işlemi, bir kazandırıcı işlem³⁷⁹ niteliğindedir³⁸⁰. Kazandırıcı işlemlerde, tarafların her ikisinin³⁸¹ karşılıklı iradesi sonucu ortaya çıkan amaç; hukuki sebebi oluşturmaktadır. Bu amaç aynı zamanda işleme uygulanacak hukuk kurallarının belirlenmesi bakımından da önem arz etmektedir³⁸². Burada dikkate edilmesi gereken bir husus; hukuki sebep kavramının, borçlanma sebebi olan saik kavramından farklı anlama gelmesidir. Hukuki sebep, kazandırıcı nitelikteki işlemin sebebi olup, hukuki bir anlam taşımaktadır. Saik ise tarafları bu işlemi yapmaya iten, subjektif ve hukuki bir anlam ifade etmeyen sebeplerdir³⁸³.

Kökene Roma hukukuna (causa) dayanan hukuki sebep kavramı; ifa sebebi (causa solvendi), alacak sebebi (causa credendi) ve bağışlama sebebi (causa donandi) olmak üzere üç sebep temelinde incelenmektedir³⁸⁴. Sayılanlar haricinde, birden fazla hukuki sebebi barındıran karma sebeplerden de söz edilebilmesi mümkündür³⁸⁵. Aslen hukuki sebeplerin kavram ve kapsam bakımından sınırlandırılması söz konusu değildir. Zira

³⁷⁹ Kazandırıcı işlemler; işlemin taraflarından birinin, bir malvarlığı değerini ivazlı veya ivazsız olarak işlemin diğer tarafına aktardığı işlemlerdir (**EREN**, Genel Hükümler, s. 190 vd.; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 216 vd.).

³⁸⁰ **EREN**, Genel Hükümler, s. 190 vd.; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 216 vd.

³⁸¹ Kazandırmanın tek taraflı olarak iradesinin dikkate alındığı istisnai durumlar hk. bkz. **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 90.

³⁸² **ALTAY**, s. 62; **EREN**, Genel Hükümler, s. 192.

³⁸³ **EREN**, Genel Hükümler, s. 192-193; **GÜVENÇ**, s. 123-124, dn. 1; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 216; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 91.

³⁸⁴ **EREN**, Genel Hükümler, s. 193 vd.; **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 216.

³⁸⁵ **AYANOĞLU MORALI**, s. 147; **EREN**, Genel Hükümler, s. 195; **GÜVENÇ**, s. 124.

kazandırıcı işlemler bakımından tarafların üzerinde anlaştığı tüm amaçlar hukuki sebep olarak kabul edilebilmektedir³⁸⁶.

4.1.1.2. İnanç sözleşmesinin hukuki sebep bakımından geçerliliği

Kazandırıcı işlem kavramı hem tasarruf işlemlerini hem de borçlandırıcı işlemleri kapsadığından; borçlandırıcı işlemler bakımından da geçerli bir hukuki sebebin varlığı aranmaktadır. Borçlandırıcı işlemler, tasarruf işlemlerinden farklı olarak kendi hukuki sebeplerini de içlerinde barındırmaktadırlar. Zira geçerli bir borçlandırıcı işlemde söz edilebilmesi için, tarafların birbirine uygun ve karşılıklı beyanlarının mevcut olması gerekmektedir. Buradan hareketle borçlandırıcı işlemlerin her zaman sebebe bağlı olduğunu söylemek mümkündür³⁸⁷.

İnançlı işlemlerin borçlandırıcı niteliğini haiz inanç sözleşmelerinin hukuki sebebi belirlenirken; devir işleminin amacı ve tarafların edim yükümlülükleri dikkate alınmaktadır. Saf inançlı işlemlerde yönetim faaliyeti gerçekleştirmek, karma inançlı işlemlerde ise teminat sağlamak³⁸⁸, devir işleminin amacını oluşturmaktadır. İnanç sözleşmesinin taraflarının bu amaçlar üzerinde karşılıklı olarak anlaşması durumunda, inanç sözleşmesinin hukuki sebebinin varlığı ve geçerliliğinin kabulü gerekmektedir³⁸⁹.

4.1.1.3. Devir işleminin hukuki sebep bakımından geçerliliği

Taşınır mülkiyetinin devrinde, bir hukuki sebebin varlığının aranıp aranmaması bakımından TMK'da herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Doktrinde ise taşınır mülkiyetinin devrinin hukuki sebepten soyut olup olmadığına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden ilki³⁹⁰ tasarruf işleminin sebebe bağlı olduğu yönündedir. İnançlı işlemlerde, kazandırıcı işlemin hukuki sebebinin, sui generis nitelikteki inanç

³⁸⁶ EREN, Genel Hükümler, s. 192; GÜVENÇ, s. 124, dn. 3.

³⁸⁷ GÜVENÇ, s. 129. Doktrinde, iç causa kavramı borçlandırıcı işlemin, dış causa kavramı ise tasarruf işleminin hukuki sebebi olarak adlandırılmaktadır (ALTAY, s. 63, dn. 129).

³⁸⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 147, dn. 482; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 248; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 120; ÖZTÜRK, s. 54.

³⁸⁹ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 127; ÖZTÜRK, s. 57-58.

³⁹⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 153; BİLGİLİ, s. 79; GÜVENÇ, s. 125; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 145; ÖZTÜRK, s. 141.

sözleşmesinin oluşturduğunu söylemek mümkündür³⁹¹. Gerçekleştirilen tasarruf işleminin hukuki sebebe bağlı olduğunun kabul edilmesi halinde, öncelikle inanç sözleşmesinin geçerli olup olmadığına bakılması gerekmektedir. İnanç sözleşmesinin geçersiz olması, tasarruf işlemi de geçersiz hale getirir³⁹². Bu durumda taşınır veya taşınmazın iadesi mülkiyet hakkına istinaden talep edilebilecektir. Tasarruf işleminin hukuki sebepten soyut olduğunun kabul eden diğer görüşe göre³⁹³; inanç sözleşmesine konu taşınır veya taşınmaz inanılanın malvarlığına hukuken geçmiş olacağından, taşınır veya taşınmazın sebepsiz zenginleşme hükümlerinden yararlanılarak iadesinin talebi gerekir.

Taşınır mülkiyetinin devrinin hukuki sebebe bağlı olduğunun kabulü halinde devreden ve alacaklıları, hukuki sebepten soyut olduğunun kabulü halinde ise devralan ve alacaklıları bakımından bir koruma söz konusu olacaktır. Taşınır mülkiyetinin devrinin hukuki sebepten soyut olduğunun benimsenmesi, Alman hukuku gibi inanlı işlemlerin gelişmiş olarak kabul edildiği hukuk sistemlerinde karşımıza çıkmaktadır³⁹⁴.

Taşınmaz mülkiyetinin devrinde ise TMK m. 1024/II hükmü uyarınca geçerlilik şartı olarak hukuki bir sebebin varlığı aranmakta; aksi halde yapılan devir işlemi yolsuz olarak kabul edilmektedir³⁹⁵. Bu nedenle inanlı işlemlerde taşınmaz mülkiyetinin devrinin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için, öncelikle hukuki sebep olarak kabul

³⁹¹ ÖZTÜRK, s. 141. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2019/3002, K. 2020/36, T. 8.1.2020: “Bilindiği üzere; inanç sözleşmesi, inananla inanılan arasında yapılan, onların hak ve borçlarını belirleyen, inanlı muamelenin sona erme sebeplerini ve devredilen hakkın, inanılan tarafından inanana geri verme (iade) şartlarını içeren borçlandırıcı bir muameledir. Bu sözleşme, taraflarının hak ve borçlarını kapsayan bağımsız bir akit olup, alacak ve mülkiyetin naklinin hukuki sebebini teşkil eder.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.04.2020).

³⁹² AYANOĞLU MORALI, s. 153; BİLGİLİ, s. 79; ESENER, Muvazaalı Muameleler, 147; GÜVENÇ, s. 125; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 249; ÖZTÜRK, s. 47; ÖZUSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 122-123.

³⁹³ AYANOĞLU MORALI, s. 153; BİLGİLİ, s. 80; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 249; ÖZTÜRK, s. 55, 57; ÖZUSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 122-124.

³⁹⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 153.

³⁹⁵ T.C. YHGK, E. 2006/5-489, K. 2010/539, T. 27.10.2010: “Medeni Kanun mülkiyet hakkının doğumunu, nedene (illete) bağlı bir hukuksal işlem olarak kabul etmiştir. Medeni Kanun'un sistemine göre, tescilin geçerli olabilmesi ve mülkiyet hakkının doğması için geçerli bir hukuksal nedene dayanması zorunludur. Geçerli bir hukuksal nedene dayanmayan tescil işlemi yolsuz tescil niteliğini taşır ve her zaman iptali istenebilir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.04.2020).

edilen³⁹⁶ inanç sözleşmesinin geçerli olması gerekmektedir. İnançlı işlemlerin hukuki sebebini oluşturan inanç sözleşmeleri yalnızca mülkiyeti devir borcunun değil, inanılanın iade etme borcunun da hukuki sebebini oluşturmaktadır³⁹⁷. Buna rağmen uygulamada tapu sicil memurlarının, inanç sözleşmesini devir işleminin kaynağı olarak kabul etmemesiyle karşılaşılmaktadır³⁹⁸. İnanç sözleşmelerinden doğan iade borcunun yerine getirilebilmesi için, yeni bir tasarruf işlemi yapılması gerekmektedir³⁹⁹.

Kanaatimizce, inanç sözleşmelerinin tapu sicil memurlarınca taşınmaz devri ve iadesi bakımından bir hukuki sebep olarak kabul edilmesi halinde, inançlı işlemlerin geçerliliğine ilişkin tartışmalara bir çözüm bulunabilir⁴⁰⁰. Tarafların devir işleminin hukuki sebebi olarak inanç sözleşmeleri haricinde satış gibi başka bir sözleşme türüne başvurularının gerekmemesi, hukuki sebebin geçerliliği hususundaki tartışmaları da sona erdirir. Zira taraflarca asıl hukuki sebep olan inanç sözleşmesini yerine farklı bir hukuki sebep gösterilmesi, işlemin muvazaalı olup olmadığı tartışmalarını da beraberinde getirmektedir. İnançlı işlemlerin geçerli bir hukuki sebep olarak kabulü ile bu sorun kolayca ortadan kaldırılabilir.

4.1.2. Şekil Bakımından Geçerlilik

4.1.2.1. Şekle ilişkin genel kural

Türk hukuk sisteminde kanuni bir düzenlemesi bulunmaması, şekil serbestisi ilkesi ve sui generis bir sözleşme olması itibarıyla inanç sözleşmelerinin yapılması bakımından

³⁹⁶ ALTAŞ/KURT, s. 12; AYDINCIK, s. 162; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 674; ÖZKAYA, s. 43; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 97- 99; ÖZTÜRK, s. 141.

³⁹⁷ BİLGİLİ, s. 84; GÜVENÇ, s. 127. T.C. YHGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: “Zira inanç anlaşması, inanç konusunun yeniden inanana devredilmesinin de hukuki sebebini oluşturmaktadır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.04.2020). Ayrıca bkz. T.C. YHGK, E. 2011/13-14, K. 2011/189, T. 15.04.2011: “İnanç sözleşmesi, inançlı işlemin hukuki sebebini, inanılanın salahiyyet sınırlarını ve kapsamını, inançlı işlemin sona erme nedenlerini, inançlı işlemin sonra ermesinden sonra inanç konusu şeyin inanana devredilme biçimi ve koşullarını belirler. Bir başka deyişle bu sözleşme inanç konusu şeyin yeniden inanılana devir edilmesinin temelini oluşturur.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.04.2020).

³⁹⁸ Bu yaklaşımın sebebini; TST m. 16/II hükmünde yer alan “taşınmazların tescilinin bozucu kayıt ve şart bağlanamayacağı” düzenlemesinden ve TBK m. 243/I hükmünden kaynaklandığı görüşü hk. bkz. GÜVENÇ, s. 127.

³⁹⁹ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 188; ÖZTÜRK, s. 59.

⁴⁰⁰ GÜVENÇ, s. 128; ÖZTÜRK, s. 48 vd.

özel bir şekil şartı öngörülmemiştir. Tarafların kendi aralarında sözleşme ile şekil şartları belirleyebilmeleri de mümkündür⁴⁰¹. Bir ihtilaf halinde belirlenen şekil şartının ispatı bakımından inanç sözleşmesinin yazılı yapılmış olması önem arz etmektedir⁴⁰². Burada dikkat edilmesi gereken bir başka husus da inanç sözleşmesine konu mülkiyet hakkının devrinde kanunla öngörülen bir şekil şartı var ise o şarta uymanın zorunlu olduğudur. Özellikle taşınır mülkiyetinin devrine ilişkin kural olarak herhangi bir şekil şartı bulunmazken⁴⁰³, taşınmaz mülkiyetinin devrinin resmi şekilde yapılması gerekmektedir⁴⁰⁴.

4.1.2.2. Taşınmaz mülkiyetinin devrinde şekil şartı

TBK m. 12/I hükmünde yer alan düzenleme uyarınca, hukuk sistemimizde kural olarak şekil serbestisi ilkesi benimsenmiştir. Taraflar şekil serbestisi kuralını, TBK m. 17/I gereği kanunlarda herhangi bir şekil şartı öngörülmemiş sözleşmeler hakkında birtakım şekil şartları belirlemek suretiyle de kullanabilmektedir⁴⁰⁵.

Kural, sözleşmelerde şekil serbestisi olmakla birlikte; iyiniyetli üçüncü kişilerin korunması gibi amaçlarla bu kurala istisnalar getirildiği görülmektedir⁴⁰⁶. Bu

⁴⁰¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 185; **BİLGİLİ**, s. 83.

⁴⁰² T.C. YHGK, E. 2013/11-376, K. 2014/49, T. 29.01.2014: “İnanç sözleşmeleri kaynağını Borçlar Kanununun 18.maddesi ile 5.2.1947 tarihli ve 20/6 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararından almakta olup, sözü edilen bu karar uyarınca inanç ilişkisi kural olarak ancak, yazılı delille kanıtlanabilir. Bu yazılı delil, tarafların getirecekleri ve onların imzalarını taşıyan bir belge olmalıdır... Buna göre, inanç ilişkisinin varlığını kabul edebilmek için açıklanan nitelikte bir yazılı delil bulunmasa da, yanlar arasındaki uyumsuzluğun tümünü kanıtlamaya yeterli sayılmamakla beraber bunun vukuuna delalet edecek, karşı tarafın elinden çıkmış (inanılan tarafından el ile yazılmış fakat imzalanmamış olan bir senet veya mektup, daktilo veya bilgisayarla yazılmış olmakla birlikte inanılanın parafını taşıyan belge, usulüne uygun onanmamış parmak izli veya mühürlü senetler gibi) yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belgenin varlığı halinde; yazılı delil başlangıcı niteliğinde belge varsa, mülga 1086 sayılı HUMK'nun 292. maddesi uyarınca inanç sözleşmesi “tanık” dahil her türlü delille ispat edilebilir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁴⁰³ Taşınır mülkiyetinin devrinde şekil kuralı olmamasına ilişkin istisnaların başlıcaları; TBK m. 253/III ve TKHK m. 17/III hükümleri gereği taksitle satış sözleşmeleri ile KTK m.20/d hükmü gereği motorlu taşıtların satışına ilişkin sözleşmelerdir (**ARAL/ AYRANCI**, s. 72; **EREN**, Özel Hükümler, s. 38; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s. 56-57).

⁴⁰⁴ **AYANOĞLU MORALI**, s. 187; **BİLGİLİ**, s. 84; **GÜVENÇ**, s. 130-131.

⁴⁰⁵ **AYANOĞLU MORALI**, s. 185; **BİLGİLİ**, s. 83; **EREN**, Genel Hükümler, s. 304-305; **GÜVENÇ**, s. 130, dn. 23.

⁴⁰⁶ **EREN**, Genel Hükümler, s. 18; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 144 vd.; T.C. Yarg. İBK, E. 1987/2, K. 1988/2, T. 30.9.1988: “Genel olarak şeklin amacı, bazen taraflardan birinin veya her ikisinin, bazen de üçüncü

istisnalardan biri, TMK m. 706/I hükmünde yer alan, taşınmaz mülkiyetine ilişkin devir sözleşmelerinin resmi şekilde yapılması gerekliliğidir. TBK m. 12/II hükmünde yer alan, kanunlarla belirlenen şekil kurallarına uyulmaması halinde sözleşmenin geçersiz olacağı yönündeki düzenlemeden de hareketle; taşınmazların devri için öngörülen resmi şekil şartı bir geçerlilik şartıdır. Ayrıca TK m. 26 hükmü ile de taşınmaz mülkiyetinin devrine yönelik imzalanacak resmi senedin, tapu sicil memurları tarafından hazırlanması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu düzenlemelerden hareketle; inanç sözleşmelerinde taraflar arasında gerçekleştirilecek taşınmaz mülkiyeti devrinin geçerli olabilmesi için, tapu sicil memuru tarafından hazırlanan resmi senet ile devrin gerçekleştirilmesi gerekmektedir⁴⁰⁷.

4.1.2.3. İnançlı işlemlerin şekil bakımından geçerliliği

İnançlı işlemlerin şekil bakımından geçerliliğine ilişkin sorunlar, aslen inanç sözleşmeleri hakkında söz konusu olmaktadır. Her sözleşmede olduğu gibi inanç sözleşmelerinde de TMK, TBK ve diğer kanunlarla düzenlenen hükümlere uygunluk şarttır. Ayrıca mülkiyetin devrinin hukuki sebebi olan inanç sözleşmesinin geçersizliği, hem devir işleminin hem de inançlı işlemin geçersizliğine sebep olmaktadır⁴⁰⁸.

İnançlı işlemlerin yönetim ve teminat olmak üzere farklı amaçlar güdülerek yapılması, bütün inanç sözleşmeleri bakımından geçerli tek bir şekil şartının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. İnanç sözleşmeleri, taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin doğrudan hukuki sebebini teşkil etmektedir. Bu nedenle özellikle taşınmazların devrine ilişkin düzenlenen TMK m. 706/I ve TK m. 26/I hükümlerine uygun olarak, inanç konusunun devrinin tapu sicil memurları tarafından düzenlenen resmi senetlerle ve resmi şekilde yapılması gerekmektedir⁴⁰⁹. Belirtilen resmi şekil, bir geçerlilik şartıdır⁴¹⁰.

kişilerin veyahut kamunun yararını korumak, hukuki güvenliği sağlamaktır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.04.2020).

⁴⁰⁷ ALTAŞ/KURT, s. 6; EREN, Genel Hükümler, s. 322; OKTAY ÖZDEMİR, s. 675; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 102; ÖZTÜRK, s. 61.

⁴⁰⁸ ALTAŞ/KURT, s. 12; AYDINCIK, s. 162; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 674; ÖZKAYA, s. 43.

⁴⁰⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 187-188; GÜVENÇ, s. 131-132; OĞUZMAN/ÖZ, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 99-100, dn. 81.

İnanç sözleşmesi ile amaçlanan yönetim faaliyeti veya teminat görevi sona erdiğinde, inananın taşınmazı inanan devrinde de resmi şekil şartlarına uyulması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, inanan tarafından gerçekleştirilen devir işlemi için hazırlanan resmi senet ile iade borcu da öngörüldüğünden; ilk devir işleminde hazırlanan inanca sözleşmesi hukuki sebep olarak kabul edilip, inananın bu sözleşmeye istinaden inanan adına tescilini talep etmesinin mümkün olmasıdır⁴¹¹.

İnanç konusu taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin, inanan harici üçüncü bir kişiden elde edilebilmesi de söz konusu olabilmektedir. Taşınmaz mülkiyetinin devri bakımından kural olarak öngörülen bir şekil şartı mevcut olmadığından, konunun değerlendirmesini yine taşınmazlar hakkında yapmak gerekmektedir. Taşınmaz mülkiyetinin üçüncü kişiden elde edildiği inanca sözleşmesiyle birlikte; inanan, inananın dolaylı temsilcisi sıfatıyla, mülkiyeti üçüncü kişiden devralabilmektedir⁴¹². İnanılan ile üçüncü kişi arasında gerçekleştirilen devir işlemi, inanca sözleşmesinden farklı bir borçlandırıcı işlemde kaynaklanmaktadır ve resmi şekle tâbidir. Şekle ilişkin tartışmalar, inananın dolaylı temsilci sıfatını haiz olduğu ve inanca konusu taşınmazı inanan devrinin hukuki sebebi niteliğindeki inanca sözleşmesinin şekli hakkındadır. Doktrinde mülkiyetin üçüncü kişiden devralındığı inanca sözleşmeleri, taşınmaz satışına ilişkin vekâlet sözleşmeleri hükümlerinden hareketle değerlendirilmektedir. Kanunlarla düzenlenen bir şekil şartı olmadığından, bu sözleşmelerin de bir şekil şartına tâbi olmadığı kabul edilmektedir⁴¹³.

a. Şeklin kapsamı

Sözleşmelerde şekil şartının kapsamına ilişkin subjektif, objektif ve karma teori olmak üzere üç teori mevcuttur⁴¹⁴. Subjektif teoriye göre, subjektif esaslı noktalar şekil şartına tâbi kabul edilir. Bu teoriye; şekil serbestisinin kural, şekil zorunluluğunun ise istisnai

⁴¹⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 187-188; GÜVENÇ, s. 131-132; OĞUZMAN/ÖZ, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 99-100, dn. 81.

⁴¹¹ BİLGİLİ, s. 85; GÜVENÇ, s. 132. T.C. Yarg. HGK, E. 2000/2-888, K. 2000/885, T. 17.05.2000: “...inanca anlaşması, inanca konusunun yeniden inanan devredilmesinin de hukuki sebebini oluşturmaktadır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 30.04.2020).

⁴¹² GÜVENÇ, s. 132; ÖZDEMİR, s. 74.

⁴¹³ BAŞPINAR, s. 484 vd.; ÖZDEMİR, s. 74-81.

⁴¹⁴ EREN, Genel Hükümler, s. 305-306.

olması durumuna ters düşmesi bakımından eleştiriler mevcuttur⁴¹⁵. Objektif teori hakkında ise taraflarca belirlenen ve objektif esaslı nokta gibi benimsenen subjektif esaslı noktaların kapsam dışında tutulması bakımından eleştiriler söz konusudur⁴¹⁶. Tarafımızca da kabul edilen karma teoriden hareketle, hem sözleşmenin objektif esaslı unsurlarının hem de taraflar arasındaki sözleşmenin niteliğine kuvvetli bir şekilde etki eden ve tarafların edim borçlarını ortaya koyan subjektif esaslı unsurların şeklin kapsamında olduğunun kabulü gerekmektedir⁴¹⁷.

İnanç sözleşmeleri, öncelikle objektif esaslı unsur olan asli edim yükümlülüklerini içermelidir. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanca işlemelerde; taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin devrinde teminat amacı bulunduğu, teminat sağlanan alacağın, hangi taşınır veya taşınmazın devredildiğinin ve borcun ifasından sonra mülkiyetin inananana devredileceğinin açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir. Taşınmaz devrinin söz konusu olduğu durumlarda; tapu sicil memurları tarafından hazırlanan resmi senetlerde, taşınmazın ayırt edici nitelikteki ada, parsel, pafta gibi bilgileri de yer almaktadır⁴¹⁸. Taşınır mülkiyetinin devri bakımından kanunlarla öngörülen resmi bir şekil şartı olmadığından; teminat amacıyla devredilen taşınırın ayırt edici niteliklerinin inanca sözleşmesinde belirtilmesi gerekmektedir.

b. Şekil şartına uyulmamasının sonuçları

Hakkında bir şekil şartı söz konusu olan tüm sözleşmelerde olduğu gibi inanca sözleşmeleri de şekil şartına aykırılık halinde geçersizdir. Doktrinde, geçersizliğin niteliğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Şekle aykırılık durumunda sözleşmenin kesin hükümsüz (butlan) olduğunu savunan klasik görüşe göre⁴¹⁹; sözleşme kurulduğu andan itibaren hüküm ve sonuç doğurmamakta ve durumun hâkim tarafından re'sen gözetilmesi gerekmektedir.

⁴¹⁵ **EREN**, Genel Hükümler, s. 305-306.

⁴¹⁶ **EREN**, Genel Hükümler, s. 305-306.

⁴¹⁷ **EREN**, Genel Hükümler, s. 305; **BİLGİLİ**, s. 85; **GÜVENÇ**, s. 138.

⁴¹⁸ **AYANOĞLU MORALI**, s. 188-189; **GÜVENÇ**, s. 139 ve dn. 52.

⁴¹⁹ **ANTALYA/TOPUZ**, Medeni Hukuk, s. 261; **BİLGİLİ**, s. 86; **ERDOĞAN**, s. 117-118; **GÜVENÇ**, s. 139.

Türk hukuk doktrininde hâkim olan yumuşatılmış kesin hükümsüzlük görüşünde⁴²⁰ ise; şekil şartına aykırılık iddiası, eğer hakkın kötüye kullanılması⁴²¹ şeklinde ileri sürülüyorsa sözleşme geçerli kabul edilmektedir.

Yine Türk hukuk doktrininde karşımıza çıkan bir başka görüş olan kendine özgü geçersizlikte⁴²²; şekil şartlarına uyulmaması durumunda sözleşme geçersizlik yaptırımıyla karşılaşmaktadır. Bu geçersizlik, sözleşmenin tarafları dışındaki üçüncü kişilerce ileri sürülememekte ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınamamaktadır. Zira sözleşmenin geçersizliği yalnızca taraflar arasında söz konusudur⁴²³. Sözleşmelerde şekil şartı, tarafları korumak amacıyla mevcuttur. Tarafların sözleşmeden doğan edimlerini herhangi bir yanılğı içinde olmadan ve rızaen gerçekleştirmeleri halinde, bu amacın güdülmesine gerek de kalmamaktadır. Bu görüş, özellikle TMK m. 1015 kapsamı dikkate alınarak eleştirilmektedir. İlgili görüşten ve TMK m. 1015 hükmünden hareketle; tapu sicil memuru tarafından inceleme yetkisine istinaden geçersizlik hususu dikkate alınabileceken, hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu eleştiri karşısında ise görüşü savunan yazarlarca; TMK m. 1015 hükmünden hareketle şekil eksikliğinin re'sen dikkate alındığı durumlarda, hâkimin de şekil eksikliğini re'sen dikkate alabileceği kabul edilmektedir⁴²⁴.

Taşınır mülkiyetinin devrine ilişkin, kanunlarda öngörülen bir şekil şartı olmaması nedeniyle⁴²⁵; inanç sözleşmelerinde şekle aykırılık hususunu, taşınmazlar bakımından

⁴²⁰ **AYANOĞLU MORALI**, s. 189-191; **BİLGİLİ**, s. 86; **EREN**, Genel Hükümler, s. 328-329; **ERDOĞAN**, s. 119-120; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 162. T.C. Yarg. İBK, E. 1987/2, K. 1988/2, T. 30.9.1988: *“Bir sözleşmenin taraflarından birinin o sözleşmenin ifa olunacağı hususunda o güne kadar süre gelen davranışları ile karşı tarafa tam bir güvence vermiş ve karşı taraf da sözleşmenin yerine getirileceği inancına iyi niyetle bağlanarak kendisine düşen edimleri yerine getirmiş ise, artık sözleşmenin şekil yönünden geçersizliğini ileri sürmek hakkın kötüye kullanılması niteliğini taşır ve bu husus yasal himayeden yoksun kalır. Bu durumlarda sözleşmenin geçersizliğine dayanılarak akdin icrasından kaçınılamaz.”* (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.04.2020). TBK m. 12/II hükmü ise böyle sözleşmelerin hüküm doğurmayacağını öngördüğünden, madde hükmünün yumuşatılmış hükümsüzlük görüşüyle bağdaştığı şeklinde yorumlanabileceği şeklinde görüşler de mevcuttur (**GÜVENÇ**, s. 140, dn. 56).

⁴²¹ **EDİS**, s. 324 vd.

⁴²² **BİLGİLİ**, s. 86; **EREN**, Genel Hükümler, s. 329-331; **GÜVENÇ**, s. 140- 142.

⁴²³ **BİLGİLİ**, s. 86; **EREN**, Genel Hükümler, s. 329-331; **GÜVENÇ**, s. 140-142.

⁴²⁴ **GÜVENÇ**, s. 141.

⁴²⁵ TBK m. 17/I hükmünde yer alan düzenlemeye göre; kanunlarda bir şekil şartı öngörülmediği halde sözleşme taraflarca bir şekil şartına bağlanmışsa, şekle aykırılık durumunda taraflar sözleşme ile bağlı olmayacaktır. Ancak kanaatimizce, şekil serbestisi ilkesinden hareketle ve tarafların sözleşmenin

ele almak gerekmektedir. Kanaatimizce, açıklanan teoriler ışığında; inanç sözleşmesinden doğan edimler, inanan ve inanılan tarafından herhangi bir yanılığ içinde olmadan ve rızaen gerçekleştirilmişse, sözleşmede şekle aykırılığın bulunmadığı ve sözleşmenin geçerli hale geldiğinin kabulü gerekmektedir. Değerlendirme yapılırken inanan tarafından inanılana devir işleminin yapılıp yapılmadığı ve yönetim faaliyeti ile teminat işleminin gerçekleşip gerçekleşmediği dikkate alınmalıdır. Burada dikkate alınması gereken bir husus da inanılanın devir yükümlülüğünü yerine getirmemesi ihtimalidir. İnanılanın devir yükümlülüğünün doğması için yönetim faaliyeti veya teminat işlevinin gerçekleşmiş olması gerektiğinden, artık bu aşamada sözleşmenin geçersizliğinin irdelenmesine gerek bulunmamaktadır⁴²⁶. Uygulamada tapu sicil memurlarının inanç sözleşmesini taşınmaz devrinin hukuki sebebi olarak kabul etmemesinden ve özellikle tarafların aralarındaki sözleşme ilişkisinin inançlı işlem mahiyetinde olduğunu bilmemesinden dolayı; devir işlemi bağışlama, yaygın olarak da satış yoluyla gerçekleştirilmektedir⁴²⁷. Bu durumda da resmi şekilde yapılmış bir inanç sözleşmesi olmadığından geçersizlik yaptırımını karşımıza çıkarmaktadır. Tarafların inanç sözleşmesinden doğan edimlerini yerine getirmeleri nedeniyle sözleşmenin geçerli hale geleceğinin kabulü ile inanç sözleşmelerinin geçerliliğini sağlamak mümkün görünmektedir⁴²⁸.

4.2. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlere Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesi, Tarafların Yükümlülükleri ve Yükümlülüklere Aykırılık Halinde Tarafların Korunması

İnanç sözleşmesinin hükümleri; yalnızca sözleşmenin taraflarına değil, taraf olmayan üçüncü kişilere yansımaları bakımından da ele alınmalıdır. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, inanç konusuna ilişkin mülkiyet hakkının devrini gerektirmektedir. Mülkiyet hakkını devralan inanılan, üçüncü kişiler karşısında

devamlılığı hususunda karşılıklı iradeleri mevcutsa, sözleşme ilişkisinin bu ihtimalde de devam edebileceğinin kabulü gerekmektedir.

⁴²⁶ GÜVENÇ, s. 141-142, dn. 64.

⁴²⁷ GÜVENÇ, s. 142; ÖZDEMİR, s. 23; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 24; ÖZTÜRK, s. 50.

⁴²⁸ GÜVENÇ, s. 142; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 24; ÖZTÜRK, s. 50.

mülkiyet hakkını ve bu haktan doğan yetkilerini kullanabilmektedir⁴²⁹. İnanan bakımından ise, mülkiyetin teminat amacıyla devredilmesiyle birlikte üçüncü kişiler karşısında böyle bir hak ve yetki söz konusu olmamaktadır. İnanç sözleşmesinin dış ilişkiler bakımından sağladığı bu netlik, sözleşmenin tarafları arasındaki iç ilişkide farklılık arz etmektedir.

4.2.1. İnançlı İşlemlere Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesi

Sözleşme özgürlüğü ve şekil serbestisi ilkeleri uyarınca, inanç sözleşmelerinin hükümleri taraflarca belirlenebilmektedir. Bu nedenle inanç sözleşmesine uygulanacak hükümlerin tespiti için, öncelikle taraflar arasındaki sözleşme dikkate alınmaktadır⁴³⁰. Tarafların yalnızca esaslı noktalar hususunda anlaşması dahi, inanç sözleşmesinin kurulması bakımından yeterlidir⁴³¹. İnanç sözleşmesinde ortaya çıkan hukuki uyuşmazlığa ilişkin bir hüküm bulunmaması halinde, bu boşluğun TBK ile düzenlenen genel hükümler aracılığıyla doldurulabilmesi mümkündür. İnanç sözleşmelerinin sui generis niteliği sebebiyle, özel borç ilişkilerine uygulanan TBK hükümlerine doğrudan başvurulamaz. Bu durumda ortaya çıkan hukuki uyuşmazlığa ilişkin boşluğun ise hâkim tarafından doldurulması gerekmektedir⁴³². İnançlı işlemlere uygulanacak kanun hükümlerinin belirlenmesinde, saf inançlı işlemler ve karma inançlı işlemler bakımından ayırım yapılmalıdır⁴³³.

⁴²⁹ **BİLGİLİ**, s. 105; **GÜVENÇ**, s. 151; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 145; **ÖZTÜRK**, s. 151-152; **UYGUR**, s. 190.

⁴³⁰ **AYANOĞLU MORALI**, s. 237; **BİLGİLİ**, s. 105; **GÜVENÇ**, s. 151; **ÖZTÜRK**, s. 141. T.C. YHGK 1. HD, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019 : “...inanç sözleşmeleri, tarafların karşılıklı iradelerine uygun bulunduğu için, onlara karşılıklı borç yükleyen ve alacak hakkı veren geçerli sözleşmelerdir. (6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu 97. maddesi) Anılan sözleşmelerde, taraflar, sözleşmenin kendilerine yüklediği hak ve borçları belirlerken, inançlı işlemin sona erme sebeplerini; devredilen hakkın inanılan tarafından inanana iade şartlarını, bu arada tabii ki süresini de belirleyebilirler. Bunun dışında, akde aykırı davranışın yaptırımına da sözleşmelerinde yer verebilirler. Buna dair akit hükümleri de 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 26 ve 27. (818 Sayılı Borçlar Kanununun 19 ve 20.) maddelerine aykırılık teşkil etmediği sürece geçerli sayılır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁴³¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 104; **BİLGİLİ**, s. 39; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 121; **ÖZTÜRK**, s. 57; **ŞAFAK**, s. 123.

⁴³² **AYANOĞLU MORALI**, s. 238; **BİLGİLİ**, s. 106; **GÜVENÇ**, s. 152; **OKTAY**, s. 278 vd.; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 676.

⁴³³ **AYANOĞLU MORALI**, s. 238; **BİLGİLİ**, s. 107; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 145; **ÖZTÜRK**, s. 142-143.

Saf inançlı işlemlerde inanılanın gerçekleştirdiği yönetim hizmeti, TBK m. 502 vd. hükümleriyle düzenlenen vekâlet sözleşmeleri kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sebeple, ilgili hükümlerin inanç sözleşmeleri hakkında da kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir⁴³⁴. Özellikle inanç sözleşmelerinde inanılanın sahip olduğu malik sıfatı ile vekâlet sözleşmelerinde vekillik sıfatının bağımsızlığı ve sınırları, özenli davranma ve hesap verme borcu, tazmin yükümlülüğü hususları bakımından her iki sözleşmede de benzer taraflar bulunmaktadır⁴³⁵.

Karma inançlı işlemlerde, taraflar arasında teminat amacının ön planda tutulması sebebiyle, vekâlet sözleşmelerine ilişkin hükümlerin tamamlayıcı nitelik taşımadığı görülmektedir⁴³⁶. Yine de vekâlet sözleşmelerini ilgilendiren özenli davranma ve hesap verme borcu ile tazmin yükümlülüğü hükümlerinin de mahiyetine uygun düştüğü sürece kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir⁴³⁷. Karma inançlı işlemlerde taraflar arasındaki teminat mülkiyet hakkına dayandığından, tamamlayıcı olarak rehin hükümlerine başvurulabilmektedir. Taşınmaz rehnine ilişkin paraya çevirme hakkı (TMK m. 873/I) ve lex commissoria yasağı (TMK m. 873/II), bu hükümlere örnek olarak gösterilebilir⁴³⁸.

4.2.2. Tarafların Yükümlülükleri

4.2.2.1. İnananın yükümlülükleri

a. İnanç konusunun mülkiyetini devir yükümlülüğü

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde inananın asli yükümlülüğü, inanç konusunun mülkiyetini inanç sözleşmesine uygun olarak inanılana

⁴³⁴ **AYANOĞLU MORALI**, s. 129; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 148; **ÖZTÜRK**, s. 142.

⁴³⁵ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 148; **GÜVENÇ**, s. 153.

⁴³⁶ TBK m. 512 (BK m. 396) hükmü uyarınca, vekâlet verenin taraflar arasındaki sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilme hakkı, karma inançlı işlemlerin niteliğine açık bir şekilde aykırılık teşkil etmektedir. Bu hususta bkz. **AYANOĞLU MORALI**, s. 130; **BİLGİLİ**, s. 108-109; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 151.

⁴³⁷ **AYANOĞLU MORALI**, s. 130; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 148; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 676-677; **ÖZDEMİR**, s. 139 vd.; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 137 vd.; **ÖZTÜRK**, s. 148.

⁴³⁸ **BİLGİLİ**, s. 109; **GÜVENÇ**, s. 154, **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 142-143; **ÖZTÜRK**, s. 143.

devretmektir. Bir ön şart niteliğindeki devir işlemi; taşınır için zilyetliğin devri, taşınmazlar için resmi tescil aracılığıyla gerçekleşmelidir⁴³⁹.

İnanç konusunun taşınır olduğu durumlarda, tarafların zilyetliğin hükmen teslimi yoluna başvurmaları mümkün değildir⁴⁴⁰. Zira taşınırın zilyetliğinin hükmen teslim yoluyla devri, inanç sözleşmelerinin ruhuna ve amacına aykırılık teşkil etmektedir. İnanılanın mülkiyet hakkına bizzat sahip olması, inanç konusunun teminat amacını gerçekleştirme bakımından önemlidir. İnanç konusu bir taşınmaz ise sözleşme ile mülkiyetin inanılana fiilen teslim edilmeyeceğine ilişkin bir düzenleme yapılabilmesi mümkündür. Böyle bir düzenleme bulunmuyorsa, inanılanın mülkiyet hakkına dayanarak taşınmazın fiilen teslimini talep edebileceğinin kabulü gerekmektedir⁴⁴¹.

Tarafların inanç konusunun sözleşme dışı üçüncü kişiden devralınacağı hususunda anlaşmaya varmaları halinde de devrin gerçekleşmesine ilişkin yükümlülük inanan tarafa aittir⁴⁴². Üçüncü kişinin inanç konusunu devirden kaçınması durumunda, inanılan taraf inanan taraftan zararın giderilmesi talebinde bulunma hakkına sahiptir. Bu durumda inanılan taraf, borcun ifa edilmemesine ilişkin TBK m. 112 vd. hükümlerinde yer alan düzenlemelere başvurabilecektir⁴⁴³.

b. İnanç konusunun masraflarını karşılama ve inanılanı borçtan kurtarma yükümlülüğü

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa; inanç sözleşmesinin imzalanmasıyla birlikte, inananın devredilen inanç konusunun bakım ve muhafaza giderleri ile mevcutsa sigorta giderlerini karşılama yükümlülüğü doğmaktadır⁴⁴⁴. İnananın bu yükümlülüğünün, vekâlet sözleşmelerine ilişkin TBK m. 510/I hükmünden kaynaklandığını söylemek

⁴³⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 240; BİLGİLİ, s. 110; GÜVENÇ, s. 155; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 152-153.

⁴⁴⁰ ALTAŞ/KURT, s. 5-6, dn. 13; AYANOĞLU MORALI, s. 240; GÜVENÇ, s. 69.

⁴⁴¹ AYANOĞLU MORALI, s. 242; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 683.

⁴⁴² AYANOĞLU MORALI, s. 240-241; BİLGİLİ, s. 111; GÜVENÇ, s. 155-156.

⁴⁴³ AYANOĞLU MORALI, s. 240-241; BİLGİLİ, s. 110; EREN, Genel Hükümler, s. 55, 106; GÜVENÇ, s. 156.

⁴⁴⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 242-243; BİLGİLİ, s. 111-112; GÜVENÇ, s. 156; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 153; ÖZTÜRK, s. 150.

mümkündür⁴⁴⁵. Madde hükmü gereği; vekilin vekâlet ilişkisi nedeniyle borçlanması durumunda, vekâlet verenin vekili borçtan kurtarma yükümlülüğü bulunmaktadır.

İnanç konusunun taşınmaz olması halinde, TMK m. 876'da yer alan düzenleme ayrı bir öneme sahiptir. Madde hükmünde; rehin konusu taşınmazın zorunlu masrafları ve sigorta primlerine ilişkin ödemelerin taşınmaz maliki tarafından karşılanması gerektiği, aksi takdirde alacaklı tarafından karşılanan masraf ve ödemelerin rehin kapsamına gireceği belirtilmiştir. Doktrinde⁴⁴⁶; rehin ilişkisinin de teminat amacı taşıması nedeniyle, ilgili maddenin mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlere kıyasen uygulanabileceğinin kabul edildiği görülmektedir.

İnanç sözleşmesiyle, yukarıda bahsi geçenler dışında kalan ve zorunlu nitelikte olmayan lüks masrafların da inanan tarafından karşılanacağını kararlaştırılabilmesi mümkündür. Kanaatimizce; sözleşmede böyle bir düzenleme yer almıyorsa, inananın lüks masrafları karşılama yükümlülüğü bulunmamaktadır. Zira inanılan, inanç konusunun mülkiyet hakkına sahip olduğu süre boyunca, TMK m. 2 hükmü gereği, özenli davranma ve inananın menfaatini gözetme yükümlülüğü altındadır. İnanılanının inanç konusuna ilişkin olarak yaptığı lüks masraflar, bahsi geçen yükümlülüklerine aykırı niteliktedir. İnanılanın yaptığı lüks masrafları talep edememesi durumu; iyiniyetli zilyedin yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderler dışındaki giderleri talep edemeyeceğine yönelik TMK m. 994/II hükmü ile de benzerlik göstermektedir⁴⁴⁷.

c. İnanılana ücret ödeme yükümlülüğü

Saf inançlı işlemlerde gerçekleştirilen yönetim faaliyetinin bir karşılığı olarak, tarafların inanılana ücret ödenmesi hususunda anlaşmaları mümkündür⁴⁴⁸. Ücret ödeme borcu bakımından TBK m. 502/III hükmü kıyasen uygulama alanı bulmaktadır. İlgili maddede, vekilin teamül veya vekâlet sözleşmesi gereği ücrete hak kazanacağı düzenlenmiştir.

⁴⁴⁵ GÜVENÇ, s. 156; ÖZDEMİR, s. 129; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 148.

⁴⁴⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 242-243; BİLGİLİ, s. 112; GÜVENÇ, s. 156; ÖZDEMİR, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 153.

⁴⁴⁷ AKİPEK, s. 272; ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 451.

⁴⁴⁸ ALTAŞ/KURT, s. 17; AYANOĞLU MORALI, s. 57; GÜVENÇ, s. 156; ÖZDEMİR, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 148; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 121; ÖZTÜRK, s. 143.

Ücret ödeme yükümlülüğü bir zorunlu unsur olmadığından; taraflar inanç sözleşmesi ile inanılana ücret ödenmeyeceğini kararlaştırabilmektedir⁴⁴⁹. Kanaatimizce; inanç sözleşmesinde inanılana ücret ödenmeyeceğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmuyorsa, inanılan teamül gereği ücrete hak kazanmaktadır. Doktrinde⁴⁵⁰ kabul gördüğü üzere, günümüzde ivazsız vekâlet sözleşmeleri istisna niteliğindedir. Bu nedenle inanılanın da gerçekleştirdiği yönetim faaliyeti gereği ücrete hak kazanacağı hususunda bir teamülün oluştuğu kabul edilmelidir.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde ise işlemin mahiyeti gereği, inananın inanılana ücret ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır⁴⁵¹. İnanan, inanç ilişkisinin devam ettiği süre boyunca, inanç konusu üzerinde sahip olduğu mülkiyet hakkından vazgeçmektedir. İnanılanın kazandığı mülkiyet hakkına ilaveten kendisine bir ücret ödenmesi, bu tür inançlı işlemlerin teminat amacıyla bağdaşmamaktadır.

d. İnanç konusunun değerine başvurulmasına katlanma ve alacağın karşılanmaması durumunda inanılana ödemede bulunma yükümlülüğü

Karma inançlı işlemler, temelinde alacağın teminat altına alınması amacı taşımaktadır. Bu nedenle inanan tarafından asıl borcun kısmen veya tamamen ifa edilmemesi durumunda, inanılanın teminata konu taşınır veya taşınmazın değerine başvurarak alacağını karşılayabilmesi mümkündür⁴⁵². İnananın da inanç konusunun değerine başvurulmasına katlanma yükümlülüğü söz konusudur. İnanılanın inanç konusunun değeriyle alacağını karşılayamaması durumunda, borçlu konumundaki inananın şahsi malvarlığıyla sorumluluğu devam etmektedir⁴⁵³.

Konuya ilişkin olarak, “ifa yerine edim” ve “ifa uğruna edim” kavramları ile mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin karşılaştırılması gerekmektedir.

⁴⁴⁹ ALTAŞ/KURT, s. 17; AYANOĞLU MORALI, s. 57; GÜVENÇ, s. 156; ÖZDEMİR, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 148; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 121; ÖZTÜRK, s. 143.

⁴⁵⁰ EREN, Özel Hükümler, 707; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s. 607.

⁴⁵¹ ALTAŞ/KURT, s. 17; AYANOĞLU MORALI, s. 57; GÜVENÇ, s. 156; ÖZDEMİR, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 148; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 121; ÖZTÜRK, s. 143.

⁴⁵² AYANOĞLU MORALI, s. 246; BİLGİLİ, s. 113; GÜVENÇ, s. 156; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 152; ÖZTÜRK, s. 148.

⁴⁵³ AYANOĞLU MORALI, s. 246; BİLGİLİ, s. 113; GÜVENÇ, s. 156; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 153; ÖZTÜRK, s. 148.

Alacaklı ve borçlunun, kararlaştırılan edim yerine geçmek üzere başka bir edimin ifasıyla borcun sona ereceğini kabul etmeleri durumunda ifa yerine edimden (*datio in solutum*) söz edilmektedir⁴⁵⁴. İfa uğruna edim (*datio solvendi causa*) ise borçlunun alacaklıya, alacaklı tarafından paraya çevrilerek borcun tahsil edileceği bir nesneyi devredeceğinin kararlaştırılması durumudur⁴⁵⁵. İfa yerine edim ve ifa uğruna edim ile mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler arasındaki fark; bu tür inançlı işlemlerde, inanç konusunun esasen alacağı karşılamak amacıyla değil teminat amacıyla devredilmesidir⁴⁵⁶. İnanılanın teminat niteliğindeki inanç konusunu paraya çevirerek alacağını karşılayabilmesi için, temel borç ilişkisindeki edimin ifa edilmemiş olması gerekir⁴⁵⁷.

4.2.2.2. İnanılanın yükümlülükleri

a. İnanç konusunu sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanma yükümlülüğü

İnanılanın asli yükümlülüklerinden biri, teminat amacıyla devraldığı mülkiyet hakkını sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanmaktır⁴⁵⁸. Taraflar arasındaki inanç ilişkisinin taşıdığı teminat amacı, inanılanın devraldığı mülkiyet hakkını kullanırken uyacağı sınırları da belirlemektedir. Teminat amacının kapsamı ve bu amacın aşılp aşılmadığı, her bir somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir⁴⁵⁹. İnanılan, teminat amacına aykırı tasarruflarda bulunması nedeniyle doğan zararları TBK m. 112 vd. hükümlerine göre karşılar.

⁴⁵⁴ **EREN**, Genel Hükümler, s. 1032-1033; **KILIÇOĞLU**, s. 744-745; **KIZIR**, s. 109; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 288.

⁴⁵⁵ **EREN**, Genel Hükümler, s. 1033-1034; **KILIÇOĞLU**, s. 745-746; **KIZIR**, s. 109; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 289.

⁴⁵⁶ **AYANOĞLU MORALI**, s. 246-247; **BİLGİLİ**, s. 59; **GÜVENÇ**, s. 97.

⁴⁵⁷ **AYANOĞLU MORALI**, s. 246-247; **BİLGİLİ**, s. 113-114; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 152-153; **ÖZTÜRK**, s. 148. Borcun ifa edilmemesi nedeniyle inanç konusunun paraya çevrilerek alacağın karşılanması durumunda, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin ifa uğruna edime dönüşeceği görüşü için bkz. **BİLGİLİ**, s. 114.

⁴⁵⁸ **ALTAŞ/KURT**, s. 17; **AYANOĞLU MORALI**, s. 251-253; **BİLGİLİ**, s. 114-116; **GÜVENÇ**, s. 159; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 680; **ÖZTÜRK**, s. 143; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 150.

⁴⁵⁹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 252; **BİLGİLİ**, s. 115.

İnanç konusunun teminat amacına aykırı şekilde kullanımına örnek olarak; mülkiyeti üçüncü bir kişiye devretme ve mülkiyet üzerinde rehin gibi sınırlı aynı hak kurma durumlarını göstermek mümkündür⁴⁶⁰. İnanılanın temel borcun ifa edilmemesi nedeniyle inanç konusunu paraya çevirerek alacağını karşılama ise bizzat teminat amacına hizmet ettiğinden, burada inanç ilişkisinin amacını aşacak şekilde yararlanma söz konusu değildir⁴⁶¹.

İnanılanın inanç konusunu sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanma yükümlülüğü, inananın talimatlarına uyma yükümlülüğüyle de ilişkilidir⁴⁶². TBK m. 505 gereği; vekil, vekâlet verenin talimatlarına uymakla yükümlüdür. Madde hükmü somut olayın mahiyetine uygun düştüğü ölçüde, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler için de uygulanmaktadır⁴⁶³. Bu durumda inanılan hem sözleşme hükümlerine hem de inananın talimatlarına uymakla yükümlü hale gelir.

b. Özen yükümlülüğü

Sözleşmeye dayalı hukuki ilişkilerin tamamı için geçerli olan ve kaynağını TMK m. 2'den alan özen yükümlülüğü, inançlı işlemler bakımından da söz konusudur. İnanılan, teminat amacıyla devraldığı inanç konusunu sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanırken aynı zamanda özenli davranma yükümlülüğü altındadır. İnanılanın özen yükümlülüğü, vekâlet ilişkisinde vekilin özenli davranma yükümlülüğünü düzenleyen TBK m. 506/II-III hükmünden hareketle değerlendirilmektedir⁴⁶⁴.

Özen yükümlülüğü kapsamında inanılan; inana talebi doğrultusunda inanç konusuyla ilgili bilgi vermeli, inananın menfaatini gözetmeli, inanç konusunu korumalı ve temel borç ilişkisindeki borç ifa edilmezse en kısa sürede paraya çevirme yoluna

⁴⁶⁰ **AYANOĞLU MORALI**, s. 252; **BİLGİLİ**, s. 115; **GÜVENÇ**, s. 157; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 150-151; **ÖZTÜRK**, s. 149.

⁴⁶¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 252; **BİLGİLİ**, s. 115; **ÖZTÜRK**, s. 148.

⁴⁶² **GÜVENÇ**, s. 157-158; **ÖZDEMİR**, s. 141; **ÖZTÜRK**, s. 149.

⁴⁶³ **AYDINCIK**, s. 178-179; **GÜVENÇ**, s. 157-158; **BİLGİLİ**, s. 115; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, 153, 172; **ÖZTÜRK**, s. 149.

⁴⁶⁴ **ALTAŞ/KURT**, s. 17; **AYANOĞLU MORALI**, s. 265; **BİLGİLİ**, s. 122; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 148; **GÜVENÇ**, s. 163; **ÖZDEMİR**, s. 139; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 145-146; **ÖZTÜRK**, s. 148.

başvurmalıdır⁴⁶⁵. İnanç konusunun paraya çevrilmesi ile inanan temel borç ilişkisindeki borcundan tamamen kurtulur veya borç miktarında azalma meydana gelir. Bu durum inananın da menfaatine olacağından, paraya çevirme yoluna en kısa sürede başvurulması hususu özen yükümlülüğünün bir gereğidir⁴⁶⁶.

Yükümlülüğünün kapsamı genel anlamda belirlenebilse de net olarak sınırlandırılmamaktadır. Bu nedenle kapsam sınırlandırılırken her somut olay için ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır⁴⁶⁷. Yükümlülüğe aykırılık durumunda ise inananın TBK m. 112 vd. hükümleri gereği meydana gelen zararı karşılaması gerekir⁴⁶⁸

c. Borcun ifasıyla birlikte inanç konusunu iade etme yükümlülüğü

İnançlı işlemlerde; inanç sözleşmesinden doğan bütün borçların sona ermesiyle birlikte, inananın mülkiyeti inana devretme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Bu yükümlülük yerine getirilirken; kamulaştırma bedeli veya sigorta tazminatı gibi inanç konusunun yerine geçen değerlerin de iade edilmesi gerekmektedir⁴⁶⁹. Devir; taşınır için zilyetliğin devri, taşınmazlar için resmi tescil işlemi ile gerçekleştirilmelidir⁴⁷⁰.

İnanan ve inanan arasındaki temel borç ilişkisinden doğan borcun ifa edilmemesi durumunda iade yükümlülüğünün akıbetinin ne olacağı hususu ayrıca değerlendirilmelidir. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde devri gerçekleştirilen taşınır veya taşınmaz mülkiyeti, bir alacağın teminatı niteliğindedir. Borcun vadesi içinde ifa edilmemesi durumunda; inanan, borçlunun temerrüde düşürülmesi gerekmeksizin, taşınır veya taşınmazı paraya çevirmek suretiyle alacağını karşılayabilir⁴⁷¹. TMK m. 875-876 hükümleri uyarınca ve taraflarca aksi

⁴⁶⁵ ALTAŞ/KURT, s. 17; AYANOĞLU MORALI, s. 264; BİLGİLİ, s. 122; GÜVENÇ, s. 153-154; ÖZDEMİR, s. 140; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 150-151.

⁴⁶⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 264; ÖZDEMİR, s. 140.

⁴⁶⁷ GÜVENÇ, s. 163; ÖZDEMİR, s. 139; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 146.

⁴⁶⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 264; BİLGİLİ, s. 122; PARLAK BÖRÜ, s. 265.

⁴⁶⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 253; BİLGİLİ, s. 116; GÜVENÇ, s. 159; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 152.

⁴⁷⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 240, 254; BİLGİLİ, s. 116; GÜVENÇ, s. 155; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 152-153; ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler, s. 112; ÖZTÜRK, s. 148.

⁴⁷¹ T.C. YHGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019: “İnanç sözleşmesine ve buna bağlı işlemle alacaklı olan taraf, ödeme günü gelince alacağını elde etmek için dilerse; teminat için temlik edilen şeyi “ ifa uğruna edim “ olarak kendisinde alıkoyabileceği gibi; o şeyi, açık artırma yoluyla veya serbestçe

kararlaştırılmadıkça; teminatın paraya çevrilmesiyle karşılanacak alacak, anapara alacağına ilaveten faiz, koruma masrafı ve sigorta bedellerini de kapsamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus; inanılanın alacağı karşılandıktan sonra artan bir miktar olması durumunda, lex commissoria yasağı gereğı bu miktarın inanana iade edilmesi gerektiğidir. İnanç sözleşmesinde teminat niteliğindeki taşınır veya taşınmazın hangi usul ile paraya çevrilebileceğı kararlaştırılabilir; ancak usul belirlenmesi bir şart niteliğinde değıildir⁴⁷².

İnanılanın teminat konusu taşınır veya taşınmazın paraya çevrilmesiyle alacağını karşılayamamış olması durumunda, inananın şahsi malvarlığına başvurabilmesi mümkündür. Zira inanç sözleşmesinin tarafları arasındaki temel borç ilişkisi nedeniyle inananın şahsi sorumluluğı devam etmektedir⁴⁷³. Teminatın üçüncü bir kişiden elde edildiğı durumlarda; devreden konumundaki üçüncü kişinin sorumluluğunun yalnızca devir konusu olan taşınır veya taşınmazın değıeriyle sınırlı olduğı, artan kısma ilişkin olarak inananın şahsi sorumluluğunun devam ettiğı hususu da önem arz etmektedir⁴⁷⁴.

İnanılanın, alacak teminat konusu ile karşılanmadan, doğrudan bir icra takibi yoluna başvurulup başvurulamayacağı hususu doktrinde⁴⁷⁵ tartışmalıdır. Bu husustaki ilk görüş⁴⁷⁶; alacaklı konumdaki inanılanın öncelikle inanç konusuna başvurmadan da alacağını inananın şahsi malvarlığından karşılama yolunu tercih edebileceğı yönündedir.

Karma inançlı işlemler, temelinde rehin hakkı ile benzer amaçlara hizmet etmekle birlikte; bu tür inançlı işlemlerin varlığı, alacaklının rehnin paraya çevrilmesi yoluyla icra takibine başvurmaksızın alacağını daha kolay bir şekilde karşılamasına hizmet etmektedir. Kanaatimizce; anılan husustan ve TMK m. 2 hükmünden hareketle, inanılanın öncelikle teminat konusu taşınır veya taşınmazın paraya çevrilmesi yoluyla

satıp satış bedelinden alma yoluna da başvurabilir. Bu sonuçlar kendine özgü bu akdin tabiatında mevcuttur.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 18.04.2020); GÜVENÇ, s. 159.

⁴⁷² AYANOĞLU MORALI, s. 257; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 681.

⁴⁷³ AYANOĞLU MORALI, s. 246; BİLGİLİ, s. 118; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 151; ÖZTÜRK, s. 148.

⁴⁷⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 261; BİLGİLİ, s. 118; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 151, dn. 38.

⁴⁷⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 259; BİLGİLİ, s. 120.

⁴⁷⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 260.

alacağını karşılaması gerektiği, eğer bu mümkün olmazsa icra takibi yoluna başvurabileceği yönündeki ikinci görüşün⁴⁷⁷ kabulü gerekmektedir.

4.2.3. Yükümlülükler Aykırılık Halinde Tarafların Korunması

4.2.3.1. İnananın korunması

İnanç sözleşmesine istinaden gerçekleştirilen devir işlemiyle birlikte inanç konusunun mülkiyeti inanılana ait olmaktadır. İnanılanın sahip olduğu mülkiyet hakkını, inanç sözleşmesi hükümlerine aykırı olarak ve inanan aleyhine kullandığı durumlarla karşılaşılabilmektedir. Sözleşme hükümlerine aykırı davranılması halinde; inananın, hem inanılanla arasındaki iç ilişkide hem de üçüncü kişilere karşı dış ilişkide korunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

a. İç ilişki bakımından inananın korunması

İnanılan, inanç konusunun devri ile birlikte kazandığı mülkiyet hakkını kullanırken inanç sözleşmesinin hükümleri ile sınırlandırılmaktadır. İnanılanın inanç sözleşmesinden doğan yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi halinde; inanan söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesini talep etme hakkına sahiptir. İnanan, bu hak kapsamında, öncelikle inanç konusunun mülkiyetinin kendisine devrini talep edebilir. İlâveten, TBK m. 112 vd. hükümleri çerçevesinde, devir işleminden kaçınılmasından dolayı uğradığı zararları talep edebilmesi de mümkündür⁴⁷⁸.

TBK m. 115/I'de yer alan, borçlunun ağır kusuru nedeniyle sorumlu tutulamayacağına ilişkin taraflar arasında önceden yapılan sözleşmelerin kesin hükümsüz olacağı hükmü, kıyasen inanç sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulur⁴⁷⁹. Bu nedenle tarafların inanç sözleşmesi ile inanılanın yalnızca hafif kusuru durumunda sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşmaya varmaları mümkündür. İnananın inanılana karşı talep hakkını, dava yoluyla ve TMK m. 716 hükmünden hareketle kullanması

⁴⁷⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 260-261; BİLGİLİ, s. 120; GÜVENÇ, s. 162; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 680; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 141-142.

⁴⁷⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 252; GÜVENÇ, s. 166; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 151; PARLAK BÖRÜ, s. 265; UYGUR, s. 190.

⁴⁷⁹ GÜVENÇ, s. 166.

gerekmektedir⁴⁸⁰. Mahkemenin inanan lehine vereceği kararın kesinleşmesi ile teminat konusu malvarlığı inana devredilmiş olacağından, inanan mülkiyetin kendi adına tescilini talep etme hakkına kavuşur⁴⁸¹.

b. Dış ilişki bakımından inananın korunması

İnanç sözleşmelerinde mülkiyet hakkını elde eden tarafın inanılan olmasından dolayı, inananın üçüncü kişiler karşısında korunması hususu ayrı bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. İnançlı işlemler hukuken geçerli işlemler olduğundan, inanılanın taşınır veya taşınmaza ilişkin kazanmış olduğu mülkiyet hakkı da geçerli bir hak niteliğindedir⁴⁸². İnanılanın bu mülkiyet hakkına istinaden, borcun muaccel olmasından önce üçüncü kişilerle hukuki ilişki kurması durumuyla da karşılaşılabilir. İnanılanın inanca işlem konusu taşınır veya taşınmazı üçüncü bir kişiye devretmesi ya da üçüncü kişiye sınırlı bir ayni hak tanınması halinde, üçüncü kişinin iyiniyeti aranmaksızın elde ettiği hak korunmaktadır⁴⁸³. İnanılanın inanca sözleşmesine aykırı hareket etmiş olması, dış ilişki bakımından önem arz etmemektedir⁴⁸⁴.

Mülkiyet hakkını kazanmış olan inanılanın alacaklıları tarafından inanca konusuna el atılması veyahut inanılanın iflas etmesi ile inanca konusunun iflas masasına geçmesi durumlarında; inananın, inanca sözleşmesinden kaynaklanan şahsi haklarını üçüncü

⁴⁸⁰ T.C. YHGK, E. 2007/14-289, K. 2007/291, T. 23.05.2007: “...İnanca sözleşmesi inanca gösterilene bir hakkın kullanılmasında davranışlarını inanca gösterenin tespit ettiği amaca uydurmak borcunu yükler. Diğer bir anlatımla, inanca gösterilen kişi inanca gösteren namına yapılacak bir işlemde sonra taşınmazın mülkiyetini ona geçirme borcu altına girer. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, bunun dava yoluyla yerine getirilmesi istenebilir. Sözü edilen İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca inanca sözleşmesinin yazılı delille kanıtlanma olanağı vardır.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T. 26.09.2020). Aynı yönde bkz. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2005/4462, K. 2005/8608; T. 03.10.2005; E. 2000/4314, K. 2000/4546, T. 26.06.2000 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T. 26.09.2020).

⁴⁸¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 254; **BİLGİLİ**, s. 124; **GÜVENÇ**, s. 166; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 149-150, 153.

⁴⁸² **BİLGİLİ**, s. 124; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 179; **ÖZTÜRK**, s. 151.

⁴⁸³ **AYANOĞLU MORALI**, s. 270-271; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 663. Doktrinde “exceptio doli” olarak adlandırılan teori ile kötüniyetli üçüncü kişilerin, hakkın kötüye kullanımı yasağı nedeniyle inanan karşısında hak sahipliği ileri süremeyeceği savunulmaktadır (**ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 163; **SAYIN KORKMAZ**, s. 434). Exceptio doli teorisinin, özellikle taşınmazlar bakımından hukukumuzda kabulü mümkün görünmemektedir; zira taşınmaz mülkiyetinin kazanılması resmi şekil şartına tâbi olup, bu hak tapu sicilinde malik sıfatı bulunan kişiden elde edilmektedir. Aynı yönde bkz. **GÜVENÇ**, s. 166-167.

⁴⁸⁴ **AYANOĞLU MORALI**, s. 269-270; **BİLGİLİ**, s. 125; **GÜVENÇ**, s. 166-167; **ÖZTÜRK**, s. 151.

kişilere ileri sürebilmesi mümkün değildir. Bu durumda inananın başvurabileceği yol, TBK m. 112 hükmünden hareketle, inanılandan zararın tazmininin talep edilmesidir⁴⁸⁵.

İnanç konusunun mülkiyetini inanılandan devralan üçüncü kişinin inançlı işlemde haberdar olduğunun ve inananın zarar verme kastıyla hareket ettiğinin ispatlanabildiği hallerde, inanan tarafından üçüncü kişiye de başvurulabilmesi mümkündür. Bu hallerde inanan, TBK m. 49/II ile düzenlenen: “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fülle başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.*” hükmü doğrultusunda üçüncü kişiden zararının tazminini talep etme imkânı bulabilmektedir⁴⁸⁶. Ayrıca TBK m. 51/I ile düzenlenen: “*Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.*” hükmünden hareketle, hâkim tarafından taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin inananın iadesine karar verilebilmesi de söz konusu olabilmektedir⁴⁸⁷. Uygulamada, üçüncü kişinin inançlı işlemde haberdar olduğunun ve inananın zarar verme kastıyla hareket ettiğinin ispatlanabilmesi oldukça zor bir husustur⁴⁸⁸.

İnançlı işlemlerde dış ilişki bakımından zayıf konumda bulunan inananın korunmasının önem arz etmesi ve bunun yanı sıra taraflar arasındaki menfaat dengesinin korunması gerekliliği, doktrinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çalışmanın devamında, Türk hukuk sisteminde hâkim olarak benimsenen “hakkın bütün olarak devri teorisi”nin yanı sıra, inanç sözleşmesinin taraflarının hak sahiplikleriyle ilgili diğer teorilere, bu teoriler ile ilgili eleştirilere ve pozitif hukuk düzenlemeleri çerçevesinde inananın korunması hususuna yer verilmiştir.

c. İnananın dış ilişkide korunmasına ilişkin teoriler ve karşılaşılan sorunlar

• Bozucu şarta bağlı kazandırıcı işlem teorisi

İnananın üçüncü kişilere karşı korunması amacıyla Alman hukukunda geliştirilen teorilerde, inananın aynı birtakım haklara sahip olması gerektiği savunulmaktadır.

⁴⁸⁵ GÜVENÇ, s. 166-167.

⁴⁸⁶ ALTAŞ/KURT, s. 19; AYANOĞLU MORALI, s. 274 vd.; EREN, Genel Hükümler, s. 652; GÜVENÇ, s. 167; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 179.

⁴⁸⁷ EREN, Genel Hükümler, s. 652; GÜVENÇ, s. 167; KILIÇOĞLU, s. 534; ÖZDEMİR, s. 168.

⁴⁸⁸ BİLGİLİ, s. 126; GÜVENÇ, s. 167.

Bunlardan ilki, Alman hukukçu Schultze'ye ait "bozucu şarta bağlı kazandırıcı işlem teorisi"dir (Theorie der resolutiv-bedingten Zuwendung)⁴⁸⁹. Söz konusu teoriye göre; inanç sözleşmesine istinaden devredilen taşınır veya taşınmazın mülkiyeti, inançlı işlemin amacının gerçekleşmesi ile başka bir devir işlemi gerekmeksizin, hukuken (ipso iure) inananın malvarlığına geri dönmektedir⁴⁹⁰. Zira devir işlemi inanan tarafından, inanç sözleşmesinin amacının gerçekleşmesi şartına veya taraflarca belirlenen farklı bir bozucu şarta bağlı olarak gerçekleştirilmektedir⁴⁹¹. İnananın mülkiyet hakkını kazanması nedeniyle de devirden kaçınan inanılana karşı⁴⁹² istihkak davası açması mümkündür.

Doktrinde⁴⁹³ bu teorinin; inançlı işlemin tarafları arasındaki güvene dayalı ilişkiyi ortadan kaldırarak, inançlı işlemi bozucu şarta bağlanmış ve geri alım hakkı tanınmış bir satış sözleşmesi niteliğine kavuşturduğu hususu eleştirilmektedir. Kaldı ki Türk hukuk sisteminde⁴⁹⁴ taşınmaz mülkiyetinin devrinin, aleniyet ilkesi gereği, bir şarta bağlanamayacağı görüşü kabul edilmektedir⁴⁹⁵. İlaveten, bu teorinin inanç sözleşmesine konu mülkiyet hakkının üçüncü bir kişiden kazanıldığı durumlar bakımından da yetersiz kaldığı noktalar bulunmaktadır. Teorinin esas alınması halinde, mülkiyet hakkı bozucu şartın gerçekleşmesiyle birlikte üçüncü kişiye dönmektedir; ancak hukuk sistemimizde üçüncü kişiler lehine aynı nitelikli sözleşme düzenlenmesi hususuna yer verilmemiştir⁴⁹⁶. Bir diğer problem ise bozucu şartın gerçekleşmesiyle sözleşme ilişkisi sona erse dahi hakkın devrinin kendiliğinden gerçekleşmesinin mümkün olmamasıdır. Yapılan açıklamalar ışığında bu teorinin hukuk sistemimizde kabul edilebilirliği mümkün görünmemektedir.

⁴⁸⁹ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 150; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 155 vd.

⁴⁹⁰ **AYANOĞLU MORALI**, s. 23-24; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 155; **ŞAFAK**, s. 34.

⁴⁹¹ **AYANOĞLU MORALI**, s. 23.

⁴⁹² Teorinin kabulü halinde, inanılanın mirasçılara ve alacaklılarına karşı da istihkak davası açılabilecektir (**ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 155-156).

⁴⁹³ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 150.

⁴⁹⁴ Alman hukuk sisteminde de BGB § 137 hükmü gereği, aynı hakların bir hukuki işlemle sınırlandırılmayacağı kabul edilmektedir (**GÜVENÇ**, s. 168).

⁴⁹⁵ **AYANOĞLU MORALI**, s. 24; **GÜVENÇ**, s. 168; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 158.

⁴⁹⁶ **AYANOĞLU MORALI**, s. 24; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 158.

- Nispi hukuki durum teorisi

Alman hukuku kaynaklı bu teorinin esasında, inançlı işlemin tarafları arasındaki iç ilişki ve dış ilişki bakımından bir ayırım yapılması gerekliliği yer almaktadır. Dernburg’a ait “nispi hukuki durum teorisi”ne (Theorie des geteilten Eigentums) göre; inanan ve inanılan arasındaki iç ilişkide hak sahibi taraf inananın, inanılan ile üçüncü kişiler arasındaki dış ilişkide hak sahipliği inanılana aittir⁴⁹⁷. Dış ilişkide tasarruf yetkisine sahip inanılan; iç ilişkide inananın emir ve talimatlarına uymak, ayrıca istenildiğinde taşınır veya taşınmaz mülkiyetini inananı iade etmek durumundadır⁴⁹⁸. İç ilişkide asıl hak sahibi inanan olduğundan, mülkiyetin devrinden kaçınılması halinde inanılana karşı istihkak davası açma hakkına da sahiptir. Aynı zamanda inanılanın iflası halinde inançlı işleme konu olan taşınır veya taşınmazın iflas masasından çıkarılmasının inanan tarafından talep edilmesi de mümkündür⁴⁹⁹.

Türk hukuk sisteminde kural olarak tarafların bir hukuki işlem ile hak sahipliğini aynı etkili şekilde bölmesi mümkün değildir⁵⁰⁰. Keza inanılan dış ilişkiler bakımından hak sahibiyken, inanılandan hak iktisap eden üçüncü kişilerin inanan karşısında da korunmasız kalacağı sonucuna varılmaktadır. Sayılan nedenlerle teorinin hukuk sistemimizde işlerliğinden söz edilemez⁵⁰¹.

- Şekli hukuki durum teorisi

Alman Federal Mahkemesi tarafından benimsenen bu teoriye göre, mülkiyet hakkının “hukuki” ve “ekonomik” olarak iki ayrı şekilde ele alınması gerekmektedir. Teoriye göre hukuki yani şekli mülkiyet hakkı inanılana, ekonomik yani maddi mülkiyet hakkı ise inananı aittir⁵⁰². Üçüncü kişiler karşısında hukuki olarak hak sahibi inanılan olup,

⁴⁹⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 25; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 149; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 160 vd.

⁴⁹⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 25-26; GÜVENÇ, s. 169; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 160; ŞAFAK, s. 35.

⁴⁹⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 26; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 160; ŞAFAK, s. 35.

⁵⁰⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 26; BİLGİLİ, s. 130; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 161.

⁵⁰¹ AYANOĞLU MORALI, s. 26; BİLGİLİ, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 161-162.

⁵⁰² AYANOĞLU MORALI, s. 26; BİLGİLİ, s. 131; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 164-165

bu hak sahipliği şekli niteliktedir. İnanan asıl hak sahipliğini korumaktadır⁵⁰³. Türk hukukunda aynı haklar bakımından benimsenen sınırlı sayı ve hakların bölünmezliği ilkeleri gereği, mülkiyet hakkının taraf iradeleri doğrultusunda aynı etkili olarak ikileşmesi mümkün değildir. Hukuk sistemimizde kabul edilen birlikte mülkiyet durumları; TMK m. 688-700 hükümleri ile düzenlenen paylı mülkiyet ile TMK m. 701-703 maddelerinde düzenlenen elbirliği mülkiyeti ile sınırlıdır. Açıklanan sebeplerle bu teorinin de hukuk sistemimizde kabulü söz konusu olamayacaktır.

- Hakkın bütün olarak devri teorisi

Klasik teori olarak da adlandırılan “hakkın bütün olarak devri teorisi” (Vollrechtstheorie), inananın aynı hak sahibi olması gerektiğini savunan teorileri reddetmektedir.

Teoriye göre; inanç sözleşmesine konu mülkiyet hakkının devri için gerçekleştirilen tasarruf işlemi ile inanç sözleşmesinin sebebini oluşturan borçlandırıcı işlem arasında ayırım yapılması gerekmektedir⁵⁰⁴. İnananın devrini gerçekleştirdiği mülkiyet hakkı, tüm yetkileriyle birlikte inanılana ait olmaktadır⁵⁰⁵. İnanılan hem inananla arasındaki iç ilişkide hem de üçüncü kişilerle arasındaki dış ilişkide malik sıfatını kazanmaktadır⁵⁰⁶. İnanılandan, sahip olduğu tam mülkiyet hakkını taraflar arasındaki inanç sözleşmesiyle belirlenen şartlar ve sınırlar içerisinde kullanması beklenmektedir. İnanılanın yükümlülüklerine aykırı davranması halinde; inananın şahsi talep hakkı mevcut olmakla birlikte, aynı nitelikte bir dava hakkı bulunmamaktadır⁵⁰⁷. İnanılanın iflası halinde ise

⁵⁰³ **AYANOĞLU MORALI**, s. 26; **BİLGİLİ**, s. 131; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 164.

⁵⁰⁴ **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 150-152; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 171 vd. Ayrıca bkz. T.C. Yarg. HGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019: “...taşınmazı inanç sözleşmesi ile satan kimsenin artık sadece, ödünç almış olduğu parayı geri vererek taşınmazını kendisine temlik edilmesini istemek yolunda bir alacak hakkı; taşınmazı, inanç sözleşmesi ile alan kimsenin de borcun ödenmesi gününe kadar taşınmazı başkasına satmamak ve borç ödenince de geri vermek yolunda yalnızca bir borcu kalmıştır. Diğer bir bakış açısıyla taşınmazın mülkiyeti inanılana (alacaklıya) geçmiştir. Taşınmazda inanarak satanın (borçlu) mülkiyet hakkı kalmadığı gibi, alıcının bu mülkiyet hakkı üzerinde kurulmuş olan bir rehin hakkından da söz edilemez.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 24.04.2020).

⁵⁰⁵ **ALTAŞ/KURT**, s. 11-12, 16-17; **AYANOĞLU MORALI**, s. 28; **OKTAY ÖZDEMİR**, Alacak Devri, s. 283; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 172; **ŞAFAK**, s. 36; **UYGUR**, s. 180.

⁵⁰⁶ **ALTAŞ/KURT**, s. 11-12; **AYANOĞLU MORALI**, s. 28; **OKTAY ÖZDEMİR**, Alacak Devri, s. 283; **OKTAY ÖZDEMİR**, Mülkiyet Devri, s. 663; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 172; **ÖZTÜRK**, s. 60; **ŞAFAK**, s. 36; **UYGUR**, s. 180.

⁵⁰⁷ **BİLGİLİ**, s. 133; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 172.

inananın iflas masasına yönelik tek talebi, alacağını adi alacaklılarla aynı sıradan yazdırmak şeklinde olabilmektedir⁵⁰⁸. Usul hukuku bakımından ele alınacak olursa da mülkiyet hakkı kapsamındaki bütün işlemler inanılan tarafından yapılır, işlemler sonucu doğacak hukuki sonuçlar da inanılanı ilgilendirir⁵⁰⁹.

- İnananın güçlendirilmiş şahsi hak sahibi kılınıp kılınamayacağı sorunu

Türk hukuk sisteminde inanç sözleşmesine dayanarak inanan lehine bir ayni hak kazandırılması mümkün değildir⁵¹⁰. Uygulamada ise inanç konusunun bir taşınmaz olduğu durumlarda, inananın üçüncü kişiler karşısındaki konumunun korunması bakımından, taşınmazın iadesinin talebine ilişkin taşınmaz satış vaadi, alım ve geri alım gibi hakların şerh verildiği yani eşyaya bağlı bir borç⁵¹¹ yaratıldığı görülmektedir.

Ayni haklar bakımından benimsenen sınırlı sayı ve kanunilik ilkeleri şerhler bakımından da geçerli olduğundan inançlı işlemlerin tapu siciline şerh verilmesi mümkün değildir. Zira TMK m. 1009 ile düzenlenen: “*Arsa payı karşılığı inşaat, taşınmaz satış vaadi, kira, alım, önalım, gerialım sözleşmelerinden doğan haklar ile şerhdilebileceği kanunlarda açıkça öngörülen diğer haklar tapu kütüğüne şerhdilebilir*” hükmünden de sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğu açıktır⁵¹². İnanç sözleşmesinin tarafları, kanunlarla şerh edilmesine izin verilen şahsi haklara başvurmak suretiyle, taşınmaz satış vaadi veya inana geri alım hakkı tanıyan satış sözleşmesi yaparak bu engeli aşmaya çalışmaktadır. Taşınmaz satış vaadi yoluna başvuru, genellikle kredi almak isteyen bir tarafın taşınmazını güvence olarak alacaklıya satmayı vaat ettiği durumlarda karşımıza çıkmaktadır⁵¹³. Satış bedeli kredi miktarına göre

⁵⁰⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 29; BİLGİLİ, s. 133; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 173.

⁵⁰⁹ BİLGİLİ, s. 133; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 173-174.

⁵¹⁰ BİLGİLİ, s. 134.

⁵¹¹ Eşyaya bağlı borç kavramı hk. bkz. EREL, s. 4 vd.; EREN, Genele Hükümler, s. 58-60.

⁵¹² ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku, s. 662 vd.; BİLGİLİ, s. 135; GÜVENÇ, s. 172-173.

⁵¹³ BİLGİLİ, s. 135; GÜVENÇ, s. 172. Yargıtay, teminat amacıyla yapılan taşınmaz satış vaatlerini muvazaa nedeniyle geçersiz olarak kabul etmektedir. T.C. Yarg. HGK, E. 2004/14-464, K. 2004/588, T. 10.11.2004: “*Bir sözleşmenin, gayrimenkul satış vaadine ilişkin hüküm ve sonuçları meydana getirmesi, gerçek niteliği bakımından gayrimenkul satış vaadi olarak kurulmasına bağlıdır. Teminat sözleşmesinin kurulması amaçlanıp da görünüm olarak gayrimenkul satış vaadi biçiminde düzenlenmesi halinde gerçek bir gayrimenkul satış vaadinden söz edilemez. Hukuk sistemimizde şahsi teminat, kefalet, ayni teminat, taşınmazlar için ipotektir. Gayrimenkul satış vaadi sözleşmeleri teminat olarak kullanılamaz. Borçlar*

belirlendikten sonra, peşin olarak taşınmazın malikine ödenmekte olup; borcun ifa edilmemesi halinde kredi verenin taşınmazın kendisine satılmasını isteme hakkı bulunmaktadır. Alacaklıya taşınmaz satış vaadi değil bir alım (iştirah) hakkı da tanınabilmekte, her iki durumda da kredi veren tarafa aynı bir haktan doğan koruma sağlanabilmektedir⁵¹⁴.

Kredi almak isteyen taraf ile kredi veren taraf arasında imzalanan taşınmaz satışına ilişkin sözleşmede; kredi almak isteyen taraf lehine, borcun vade tarihinde kullanılmak üzere bir geri alım (vefa) hakkı tanınması da mümkündür⁵¹⁵. Kredi alan borçlu, borcunu ifa ederek geri alım hakkını kullanabilir hale gelmektedir. Buradaki geri alım hakkı, yenilik doğuran bir hak niteliğindedir; taraflar arasında yeni bir satış ilişkisi söz konusu olmaktadır. Kredi veren alacaklının taşınmazı devretmekten kaçınması halinde; kredi alan borçlu, TMK m. 716 ile düzenlenen: “*Mülkiyetin kazanılmasına esas olacak bir hukukî sebebe dayanarak mâlikten mülkiyetin kendi adına tescilini istemek hususunda kişisel hakka sahip olan kimse, mâlikin kaçınması halinde hâkimden, mülkiyetin hükmen geçirilmesini isteyebilir*” hükmünden hareketle taşınmazın kendi adına tescilini talep edebilmektedir⁵¹⁶.

Açıklanan ihtimallerin taraflar arasındaki teminat amacına hizmet ettiği görülse de nitelikleri itibariyle inançlı işlem olarak kabul edilmeleri söz konusu değildir. Kaldı ki sayılan işlemler lex commissoria yasağına da aykırılık oluşturabilecek niteliktedir⁵¹⁷; zira taşınmaz vaadi ve alım hakkı tesis edilen durumlarda mülkiyet alacaklı tarafa devrolmaktadır. İlâveten; uygulamada kredi miktarı dikkate alınarak belirlenen bedelin,

Kanununun 18 nci maddesi uyarınca muvazaâ sebebiyle geçerli olmayan böyle bir sözleşmeye dayalı olarak tescil kararı verilemez.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 25.04.2020).

⁵¹⁴ **ANTALYA/TOPUZ**, Eşya Hukuku, s. 666; **BİLGİLİ**, s. 135; **GÜVENÇ**, s. 172-173.

⁵¹⁵ **ANTALYA/TOPUZ**, Eşya Hukuku, s. 667.

⁵¹⁶ **AYANOĞLU MORALI**, s. 241; **BİLGİLİ**, s. 135.

⁵¹⁷ **AYANOĞLU MORALI**, s. 215. Yargıtay tarafından, bu işlemler lex commissoria yasağı kapsamında değil, muvazaalı işlem kapsamında değerlendirilerek geçersiz sayılmaktadır. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2008/1867, K. 2008/7303, T. 05.06.2008: “*Bunun gibi bir taşınmaz mülkiyetinin ileride geçirilmesi amacıyla taşınmaz satış vaadi sözleşmesi yapılmış, buna rağmen gerçekte teminat amacı güdülmüşse vaat borçlusunu ile vaat alacaklısı arasında yapılan bu işlem muvazaalıdır.*” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 25.04.2020).

taşınmazın gerçek bedelinden az olması ihtimali de borçluyu koruma amacına aykırılık teşkil etmektedir⁵¹⁸.

- İnanılanın iflas etmesi halinde inananın ayırma hakkı tanınıp tanınamayacağı sorunu

Hakkın bütün olarak devri teorisinden hareketle; devir işlemiyle birlikte hem iç hem de dış ilişkide tam mülkiyeti hakkı sahibi olan inananın iflas etmesi halinde, inanç konusu da iflas masasına girer. İnananın istihkak davası açma ve inanç konusunun iflas masasından ayrılmasını talep etme hakkı bulunmamaktadır⁵¹⁹. Bu nedenle inananın iflas etmesi durumunda da inananın korunması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. İstihkak davası açma ve inanç konusunun iflas masasından ayrılmasını talep etme hakkı bulunmayan inananın, TBK m. 509/I-II-III ve İİK m. 188 hükümlerinden yararlanıp yararlanamayacağının incelenmesi gerekmektedir.

TBK m. 508 hükmü uyarınca, vekâlet ilişkisinde vekilin dolaylı temsilci olduğu hallerde; vekâlet verenin adına ve hesabına gerçekleştirilen hukuki işlemlerden doğan hak ve kazanımların, vekâlet verene devredilmesi yükümlülüğü mevcuttur. Vekâlet verenin korunması amacıyla, TBK m. 509 ile vekilin devir yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlara yönelik bir istisna öngörülmüştür⁵²⁰.

TBK m. 509 hükmüyle: “(f. 1) Vekilin, kendi adına ve vekâlet veren hesabına gördüğü işlerden doğan üçüncü kişilerdeki alacağı, vekâlet verenin vekile karşı bütün borçlarını ifa ettiği anda, kendiliğinden vekâlet verene geçer. (f. 2) Vekilin iflası hâlinde vekâlet veren, bu alacağın kendisine geçmiş olduğunu iflas masasına karşı da ileri sürebilir. (f. 3) Vekâlet veren, vekilin kendi adına ve vekâlet veren hesabına edinmiş olduğu taşınır eşyanın iflas masasından ayrılarak kendisine verilmesini isteyebilir. Vekilin sahip olduğu hapis hakkından iflas masası da yararlanır.” düzenlemesine yer verilmiştir. TBK m. 509/I hükmünün, saf inançlı işlemler bakımından da uygulama alanı bulacağı görüşünün doktrinde⁵²¹ kabul edildiğini söylemek mümkündür. Zira saf inançlı

⁵¹⁸ BİLGİLİ, s. 136; GÜVENÇ, s. 174.

⁵¹⁹ ALTAŞ/KURT, s. 19; BİLGİLİ, s. 137; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 254; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 202,

⁵²⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 277; BİLGİLİ, s. 137.

⁵²¹ GÜVENÇ, s. 175-176, dn. 153.

işlemlerde de yönetim faaliyeti dolaylı temsil esasıyla gerçekleştirilmektedir⁵²². Alacak haklarına ilişkin TBK m. 509/II hükmü uyarınca, inananın inanç sözleşmesinden doğan tüm borçlarını ifa etmiş olması halinde, kendi malvarlığına geçmiş taşınırın iflas masasından ayrılmasını talep edebilmesi söz konusudur⁵²³. İlgili madde hükmünde yer alan düzenleme açıkça alacak hakları bakımından öngörüldüğünden, taşınmazlar bakımından bu hükmün dikkate alınması mümkün değildir. Yine TBK m. 509/III hükmü de, aleniyet ilkesi uyarınca, taşınmazlar bakımından uygulama alanı bulamayacaktır⁵²⁴. Madde hükmü bütünüyle dikkate alındığında; inançlı işlemler açısından, inananın taşınmazın iflas masasından ayrılmasını talep etme imkânı tanınmadığı görülmektedir⁵²⁵.

Saf inançlı işlemlerde TBK m. 509 hükmünün uygulanabilirliğine ilişkin olarak; doktrinde⁵²⁶ dolaylı temsil ilişkisi ile inançlı işlemin benzer nitelikte olup olmamasına yönelik tartışmalardan kaynaklanan farklı görüşler mevcuttur. Dolaylı temsil ilişkisi ile inançlı işlem kavramlarının farklı olduğunu savunan görüş⁵²⁷ itibariyle ilgili madde hükmünün inançlı işlemler bakımından uygulanmasına gerek bulunmamaktadır. Kanaatimizce de katılınan ve iki işlem arasında benzerlik bulunduğunu savunan diğer görüş⁵²⁸ ise ilgili madde hükmünün mahiyetine uygun düştüğü ölçüde inançlı işlemler bakımından da uygulanabileceğini savunmaktadır.

Sui generis nitelikteki karma inançlı işlemlerde, inananın tüm borçlarını ifa etmiş olması durumunda dahi bir ayırma hakkına sahip olması açıkça işlemin niteliğine aykırılık teşkil etmektedir⁵²⁹. Zira inanç sözleşmesine konu taşınmazın, inanan dışındaki üçüncü bir kişinin borcuna istinaden teminat amacıyla devredilmesi halinde, temel borç

⁵²² GÜVENÇ, s. 175-176.

⁵²³ BİLGİLİ, s. 137-138; GÜVENÇ, s. 176; Taşınırın haczi durumunda da madde hükmünün kıyasen uygulanabileceğine ilişkin görüş için bkz. AYANOĞLU MORALI, s. 279.

⁵²⁴ Aynı yönde bkz. AYANOĞLU MORALI, s. 287; BİLGİLİ, s. 138-139.

⁵²⁵ AYANOĞLU MORALI, s. 287; BİLGİLİ, s. 138-139.

⁵²⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 281- 286; BİLGİLİ, s. 139.

⁵²⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 281-282; BİLGİLİ, s. 139.

⁵²⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 282; BİLGİLİ, s. 139.

⁵²⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 287; BİLGİLİ, s. 139.

ilişkinin borçlusu üçüncü kişi tarafından ifa gerçekleştirilmedikçe iade borcundan söz edilemez⁵³⁰.

TBK m. 509/III hükmüyle benzer nitelik teşkil eden İİK m. 188 hükmü de taşınmazlar bakımından dikkate alınamayacaktır. İİK m. 188 hükmünde yer alan düzenlemeden hareketle⁵³¹; müflise iflasın açılmasından önce emre veya hamiline yazılı senetlerin tahsil cirosuyla devredilmesi halinde, bu senetlerin iflas masasından ayrılmasının talebi mümkündür. Zira tahsil cirosuyla devredilen bu senetlerin müflisin mülkiyetinde olduğu kabul edilemez. Tahsil cirosunun amacı; senetten doğan hakların devri değil, alacağın ciro edilen tarafından ciranta adına tahsilinin sağlanmasıdır⁵³². Yine müflisin malvarlığındaki kambiyo senetlerinin, ileride yapılacak bir borcun ifasının temini amacıyla alındığı durumlarda; müflisin üzerine düşen edimi ifa edememesi şartıyla, senedi devredenlerin iflas masasından ayırma hakkını kullanabilmesi mümkündür. Yapılan açıklamalar doğrultusunda; İİK m. 188 hükmünde yer alan düzenlemenin, bütün inançlı işlemler bakımından uygulanabilirliği bulunmadığı görülmektedir⁵³³.

- Hukuk sistemimizde benimsenen teori

Türk hukuk doktrininde hâkim olarak kabul gören teori, hakkın bütün olarak devri teorisi⁵³⁴. Bu teoriye göre; inanç konusunun devri ile birlikte inananın mülkiyet hakkı ve bu hakka bağlı talep imkânları ortadan kalkmakta, mülkiyet hakkının tek sahibi inanılan olmaktadır⁵³⁵. Teori, hukuk sistemimizde aynı haklar bakımından benimsenen

⁵³⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 287; BİLGİLİ, s. 139; GÜVENÇ, s. 176-177, dn. 157.

⁵³¹ KURU, s. 1214 vd; ÖZBEK, s. 998 vd.

⁵³² ÇELİK, s. 402-403; ÖZTAN, s. 120 vd.; POROY/TEKİNALP, s. 211 vd.; PULAŞLI, s. 195 vd.

⁵³³ AYANOĞLU MORALI, s. 288; BİLGİLİ, s. 140; GÜVENÇ, s. 176, dn. 155; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 206.

⁵³⁴ ALTAŞ/KURT, s. 11-12; AYANOĞLU MORALI, s. 27; BİLGİLİ, s. 132; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 150; OKTAY ÖZDEMİR, Alacak Devri, s. 270; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 663; ÖZDEMİR, s. 43; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 114-119, 174-175.

⁵³⁵ BİLGİLİ, s. 134; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 117. T.C. YHGK, E. 2017/1-1254, K. 2019/1197, T. 14.11.2019: "...taşınmazın mülkiyeti inanılana (alacaklıya) geçmiştir. Taşınmazda inanarak satanının (borçlu) mülkiyet hakkı kalmadığı gibi, alıcının bu mülkiyet hakkı üzerinde kurulmuş olan bir rehin hakkından da söz edilemez." (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2018/5182, K. 2020/1623, T. 05.03.2020; E. 2014/22443, K. 2017/3341, T. 08.06.2017; E. 2016/5785, K. 2019/4821; T. 24.09.2019; E. 2019/3493, K. 2019/4771, T. 23.09.2019; E. 2016/9061, K. 2019/2949, T. 13.05.2019; E. 2015/16784, K. 2018/14156, T. 07.11.2018 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 28.09.2020).

sınırlı sayı ve hakların bölünmezliği ilkelerinin yanında belirlilik, kamuya açıklık gibi ilkelere de uygunluk teşkil etmektedir⁵³⁶.

İnanç sözleşmesi gereği inanç konusunu devreden inanılan, mülkiyet hakkına bağlı bir talepte bulunamayacağından, şahsi talep haklarını kullanabilir⁵³⁷. Bu talep hakkının kullanılabilmesi için TBK m. 112 vd. hükümlerine başvurulmaktadır. İlaveten, inanılanın devrettiği inanç konusunu iflas masasından ayıramaması ve inanç konusunun haczinde istihkak talebinde bulunamaması hususları da İİK hükümleri ile uyumludur⁵³⁸.

Kanaatimizce; hakkın bütün olarak devri teorisi, gerek mevcut kanuni düzenlemelere ve benimsenen ilkelere aykırılık teşkil etmemesi, gerekse inançlı işlemlerin teminat amacıyla uyumu bakımından, hukuk sistemimiz için kabulü en uygun olan teoridir.

4.2.3.2. İnanılanın korunması

İnananın asli yükümlülüğü, inanç sözleşmesine konu taşınır veya taşınmazın mülkiyetini inanılana devretmektir. Devirden kaçınılması halinde ise taraflar arasındaki inanç sözleşmesinden kaynaklanan şahsi talep hakkı nedeniyle, inanılanın inanandan devrin gerçekleşmesini talep edebilmesi mümkündür. İnanç sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinden hareketle, inanılanın TBK m. 112 hükmü gereği dava yoluyla taşınırın teslimini veya teslim edilmemesi sebebiyle uğradığı zararın tazmin edilmesini isteme hakkı bulunmaktadır⁵³⁹. Taşınmazlar bakımından bu talep hakkının yine dava yoluyla, TMK m. 716 hükmünde yer alan düzenleme gereği kullanılması gerekmektedir⁵⁴⁰. İlgili maddede açıkça belirtildiği üzere; taraflar arasındaki sözleşmede, mülkiyetin devri bakımından hukuki sebep niteliğindeki bir yükümlülüğün varlığı halinde, diğer tarafın malikten devrin gerçekleştirilmesini talep etme hakkı bulunmaktadır. İnanç anlaşmaları da söz konusu madde kapsamında

⁵³⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 28; BİLGİLİ, s. 132; ŞAFAK, s. 35.

⁵³⁷ BİLGİLİ, s. 133; ÖZDEMİR, s. 43; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 172.

⁵³⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 29; BİLGİLİ, s. 133; OĞUZ, İnançlı İşlem, s. 254; ÖZDEMİR, s. 43; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 116, 173;

⁵³⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 240-241; GÜVENÇ, s. 164. Borçlu konumundaki inananın ifadan kaçınması halinde doğrudan ilamsız icra yoluna başvurulabilmesi de mümkündür (KURU, s. 191 vd.).

⁵⁴⁰ ALTAŞ/KURT, s. 18; AYANOĞLU MORALI, s. 240-241; BİLGİLİ, s. 123-124; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 151; GÜVENÇ, s. 164.

değerlendirilebileceğinden, inanılanın inanç sözleşmesinden elde etmiş olduğu şahsi hakkı kullanarak bir edim davası ile devrin hükmen gerçekleştirilmesini talep etme hakkı mevcuttur⁵⁴¹. Mahkemenin davayı kabulünün akabinde hükmün kesinleşmesiyle birlikte mülkiyet hakkını kazanan inanılanın, açıklayıcı nitelikteki tescil talebinde bulunması mümkündür⁵⁴².

İnananın yukarıda detaylı olarak açıklanan diğer yükümlülüklerine aykırı hareketleri neticesinde de inanılan, TBK m. 112 vd. hükümleri gereği ifa veya tazmin talebinde bulunabilmektedir⁵⁴³.

İnanılanın korunması bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer husus da inanılan tarafından ödemezlik def'i (exceptio non adimpleti contractus) ileri sürülüp sürülemeyeceğidir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre⁵⁴⁴; TBK m. 97 hükmü uyarınca, inananın inanç sözleşmesine istinaden devretmiş olduğu taşınır veya taşınmazın mülkiyetinin iadesini talep edebilmesi için, öncelikle sözleşmeden kaynaklanan kendi yükümlülüklerini yerine getirmiş olması gerekmektedir. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bakımından uygulama alanı bulan TBK m. 97 hükmünün, eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler niteliğindeki vekâlet sözleşmeleri için de uygulama alanı bulacağı doktrinde⁵⁴⁵ kabul edilmektedir. Karma inançlı işlemlerde inananın yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi durumunda, inanılan mülkiyeti devretmekten kaçınma hakkına sahiptir. Bu hak, inanç sözleşmesinin doğal bir sonucu olduğundan TBK m. 97 hükmünün uygulanmasına ayrıca gerek

⁵⁴¹ ALTAŞ/KURT, s. 18; AYANOĞLU MORALI, s. 241; BİLGİLİ, s. 123; ESENER, Muvazaalı Muameleler, s. 151; GÜVENÇ, s. 164.

⁵⁴² BİLGİLİ, s. 123; GÜVENÇ, s. 164.

⁵⁴³ AYANOĞLU MORALI, s. 240-241; BİLGİLİ, s. 123-124; GÜVENÇ, s. 164.

⁵⁴⁴ T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/4718, K. 2019/5786, T. 12.11.2019: "Davacının karşılıklı edimler içeren inanç sözleşmesine dayanarak taşınmazın tapu kaydının iptali ile adına tescilini isteyebilmesi için 818 Sayılı BK'nin 81. maddesi (6098 Sayılı TBK'nin 97 m.) uyarınca öncelikle kendi edimlerini yerine getirmesi zorunludur." (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 20.04.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/9061, K. 2019/2949, T. 13.05.2019; T.C. Yarg. 1. HD, E. 2016/2951, K. 2019/345, T. 21.01.2019 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 20.04.2020).

⁵⁴⁵ Vekilin TBK m. 508/I hükmü uyarınca geri verme yükümlülüğü ile vekâlet verenin TBK m. 510/I hükmü uyarınca vekili borçtan kurtarma yükümlülüğünün, karşılıklı bir edim değişimi benzeri durum oluşturduğu ve bu nedenle TBK m. 97 hükmünün uygulanabileceği hususunda bkz. AYANOĞLU MORALI, s. 119; BİLGİLİ, s. 48-49; EREN, Genel Hükümler, s. 1110-1111; GÜVENÇ, s. 165. KILIÇOĞLU, s. 756; OĞUZMAN/ÖZ, s. 48; ÖZDEMİR, s. 156.

bulunmamaktadır⁵⁴⁶. Saf inançlı işlemler bakımından ise özellikle inanç konusunun üçüncü bir kişiden elde edildiği durumlarda, inanılanın menfaati de gözetilerek, ödemezlik def'i ileri sürme hakkı bulunduğu kabulü gerekmektedir⁵⁴⁷.

4.3. Mülkiyetin Teminat Amacıyla Devrine Yönelik İnançlı İşlemlerin Sona Ermesi

4.3.1. Sona Erme Sebepleri

İnançlı işlemler, işlemin tarafları olan inanan ve inanılan arasındaki sözleşme ilişkisine dayanmaktadır. Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin sona ermesi özel bir düzenlemeye tâbi olmadığından⁵⁴⁸; çalışmanın devamında genel anlamda inançlı işlemlerin sona erme sebepleri incelenmiştir.

Taraflar inanç sözleşmesinin hangi şartlarda sona ereceğini, inanç sözleşmesi hükümleri ile kararlaştırabilmektedirler⁵⁴⁹. Bu durumda öncelikle tarafların belirlediği hükümler dikkate alınacaktır. Taraflar inanç sözleşmesinin sona erme şartlarını belirlememiş ise TBK ile düzenlenen, borçların ve borç ilişkilerinin sona ermesi hükümlerine başvurulur⁵⁵⁰.

Burada üzerinde durulması gereken husus; “borcun sona ermesi” (dar anlamda borç) kavramı ile “borç ilişkisinin sona ermesi” (geniş anlamda borç) kavramının birbirinden farklı anlamlara gelmesidir.

Taraflar arasındaki bir borcun sona ermesi, her zaman borç ilişkisini de sona erdirmemektedir⁵⁵¹. Bir borç ilişkisinin sona ermesi, söz konusu borç ilişkisinden doğan bütün borçların sona ermesi ile mümkündür⁵⁵². Dar anlamda borç; alacaklının talep etme hakkının, borçlunun de yerine getirme yükümlülüğünün olduğu tek bir edimi ifade

⁵⁴⁶ AYANOĞLU MORALI, s. 120-122; BİLGİLİ, s. 49; GÜVENÇ, s. 165.

⁵⁴⁷ BİLGİLİ, s. 124; GÜVENÇ, s. 165-166; ÖZDEMİR, s. 156, dn. 192.

⁵⁴⁸ AYANOĞLU MORALI, s. 289; BİLGİLİ, s. 140; GÜVENÇ, s. 180; ÖZDEMİR, s. 204.

⁵⁴⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 291; BİLGİLİ, s. 140; GÜVENÇ, s. 180; ÖZDEMİR, s. 204. Fikret Eren, tarafların sözleşme şartlarını kendi iradeleriyle serbestçe belirleyebilmelerini “sözleşme kanunu (lex contractus)” olarak adlandırmaktadır (EREN, Genel Hükümler, s. 211).

⁵⁵⁰ ALTAŞ/KURT, s. 21 vd.; BİLGİLİ, s. 140; ÖZDEMİR, s. 204.

⁵⁵¹ EREN, Genel Hükümler, s. 1407; HATEMİ/GÖKYAYLA, s. 311; KILIÇOĞLU, s. 1057.

⁵⁵² EREN, Genel Hükümler, s. 1407; KILIÇOĞLU, s. 1057 vd.

etmektedir⁵⁵³. Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler TBK m. 132-161 hükümleri ile düzenlenmiş olup, bunlar: “ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesi, ifa imkânsızlığı, takas ve zamanaşımı⁵⁵⁴” olarak belirtilmiştir. Dar anlamda borcu sona erdiren sebeplerin, inançlı işlemlerin sona ermesi bakımından da geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Geniş anlamda borç ise; alacaklının talep etme hakkının, borçlunun da yerine getirme yükümlülüğünün olduğu edimlerin yanı sıra, tali hakları ve borçları da kapsamaktadır⁵⁵⁵. İnanç sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulan geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler; *ifa*⁵⁵⁶, *ikale*, *tarafardan birinin ölümü*, *tarafardan birinin iflası*, *belirlenen sürenin sona ermesi*, *bozucu şartın gerçekleşmesi*, *sözleşmeden dönme*, *sözleşmenin hükümsüzlüğü* ve *fesih* olarak sayılabilir⁵⁵⁷. Konu bütünlüğünü korumak adına, çalışmanın devamında mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından önem arz eden borcu sona erdirme sebeplerine değinilmiştir.

4.3.1.1. İfa

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde, taraflar arasındaki inanç sözleşmesi; sözleşmeden doğan bütün borçların ifasıyla birlikte sona ermektedir⁵⁵⁸. Taraflar arasındaki inançlı işleme konu amacın gerçekleşmesi, tek başına ifa anlamına gelmediğinden, borç ilişkisini de sona erdirmemektedir. İnanılanın aslî yükümlülüğü, inanç sözleşmesiyle belirlenen amacın gerçekleşmesi halinde işleme konu

⁵⁵³ EREN, Genel Hükümler, s. 21; OĞUZMAN/ÖZ, s. 3; ÖZDEMİR, s. 204-205.

⁵⁵⁴ Zamanaşımı, borcu sona erdiren bir sebep değildir; ancak borçlunun ifadan kaçınabilmesine imkân sağlamaktadır. Zamanaşımının söz konusu olduğu durumlarda, alacak hakkı ortadan kalkmadığından, alacaklının talep hakkı olmakla birlikte; dava ve takip imkânı bulunmamaktadır (KILIÇOĞLU, s. 1095-1096; OĞUZMAN/ÖZ, s. 618 vd.).

⁵⁵⁵ EREN, Genel Hükümler, s. 21; OĞUZMAN/ÖZ, s. 3; ÖZDEMİR, s. 205.

⁵⁵⁶ EREN, Genel Hükümler, s. 1020 vd; KILIÇOĞLU, s. 673 vd; KIZIR, s. 1; OĞUZMAN/ÖZ, s. 263 vd.

⁵⁵⁷ ALTAŞ/KURT, s. 21; AYANOĞLU MORALI, s. 289; EREN, Genel Hükümler, s. 1407; KILIÇOĞLU, s. 1058-1059; ÖZDEMİR, s. 205.

⁵⁵⁸ ALTAŞ/KURT, s. 22; AYANOĞLU MORALI, s. 290; BİLGİLİ, s. 141; ÖZDEMİR, s. 206; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 185; ÖZTÜRK, s. 156.

taşınır veya taşınmazı iade etmektir⁵⁵⁹. Bu sebeple, sözleşmenin sona erebilmesi için ifanın yanı sıra inanç konusunun da inanana iade edilmesi veya ifanın gerçekleşmemesi durumunda inanç konusunun satışından arta kalan kısmın iade edilmesi gerekmektedir⁵⁶⁰.

4.3.1.2. Belirlenen sürenin sona ermesi

İnanç sözleşmesinin tarafları, sözleşmenin devam edeceği süreyi belirleyebilmektedir. Belirlenen sürenin sona ermesinin inanç ilişkisini sona erdirip erdirmeyeceğine yönelik değerlendirme yapılırken, inançlı işlem türlerini ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

Saf inançlı işlemlerde, inanç konusu bir yönetim faaliyetinin gerçekleştirilmesi için devredilmektedir ve bu yönetim faaliyetinin süreyle sınırlandırılabilmesi mümkündür⁵⁶¹. Belirlenen sürenin sona ermesi ile birlikte inanç ilişkisi de sona ermektedir⁵⁶². Karma inançlı işlemlerin bir görünümü olan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde ise işlemin amacı gereği, bu yöntemin uygulama alanı yaygın değildir⁵⁶³. Zira teminatı belirli bir süreyle sınırlamak, alacaklı lehine sağlanmak istenen koruma ile bağdaşmamaktadır.

4.3.1.3. Tek taraflı olarak sona erdirme

İnançlı işlemlerin temel yapısı itibariyle; vekâlet sözleşmesinin sona erme sebeplerine ilişkin hükümler, inanç sözleşmeleri bakımından da kıyasen uygulanabilmektedir⁵⁶⁴. TBK m. 512 (BK m. 396) hükmünde vekâlet ilişkisinin tek taraflı olarak sona

⁵⁵⁹ AYANOĞLU MORALI, s. 290; BİLGİLİ, s. 141; GÜVENÇ, s. 180, dn. 164; ÖZTÜRK, s. 156.

⁵⁶⁰ AYANOĞLU MORALI, s. 290; GÜVENÇ, s. 180; ÖZDEMİR, s. 206. Doktrinde, inançlı işlemlerin sona ermesi için, sözleşme ile belirlenen amacın gerçekleşmesinin yeterli olacağı şeklinde görüşler de mevcuttur (ALTAŞ/KURT, s. 22).

⁵⁶¹ AYANOĞLU MORALI, s. 291; BİLGİLİ, s. 141; ÖZDEMİR, s. 207; ÖZTÜRK, s. 156; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 185.

⁵⁶² T.C. Yarg. 13. HD, E. 2018/6285, K. 2020/5110, T. 24.06.2020: “İnançlı sözleşmeler; inananın (itimat edenin) bir hakkını belirli bir süre veya amaçla inanılana (mutemedede) geçirmeyi, inanılanın da inananın emir ve talimatlarına göre kullanıp, amaç gerçekleşince veya süre dolunca hakkı tekrar inananı devretmeyi yüklediği sözleşmeler olarak tanımlanabilir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020). Ayrıca bkz. T.C. Yarg. 14. HD, E. 2016/15532, K. 2020/3694, T. 15.06.2020 (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁵⁶³ ALTAŞ/KURT, s. 22; AYANOĞLU MORALI, s. 290; ÖZDEMİR, s. 207.

⁵⁶⁴ BİLGİLİ, s. 142; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 187.

erdirilmesine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Vekâlet sözleşmeleri bakımından uygulama alanı bulan tek taraflı olarak sona erdirme yetkisinin inançlı işlemler bakımında uygulanabilirliği, inançlı işlemin amacına göre farklılık göstermektedir.

Saf inançlı işlemlerde taraflar arasındaki ilişkinin temel unsuru güven olduğundan, bu unsur ortadan kalktığında, inanan veya inanılan tarafından inanç sözleşmesinin tek taraflı olarak sona erdirilebilmesi mümkündür⁵⁶⁵. Karma inançlı işlemlerde ise işlemin teminat fonksiyonu ön planda olduğundan, inanç sözleşmesinin tek taraflı olarak sona erdirilme imkânı bulunmamaktadır⁵⁶⁶. Bu nedenle mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde, TBK m. 512 (BK m. 396) hükmü ile düzenlenen tek taraflı olarak sona erdirme yetkisinin kabulü söz konusu değildir⁵⁶⁷.

4.3.1.4. Ölüm

Vekâlet sözleşmelerinin sona erme sebeplerinde olan inanılanın ölümü, saf inançlı işlemler bakımından da bir sona erme sebebi olarak kabul edilmektedir (TBK m. 513/BK m. 397). Zira bu tür inançlı işlemlerde, inanılanın yönetim faaliyetini şahsen ifası önem arz etmektedir. İnanılanın ölümü ile birlikte, inanç konusunu inanana iade etme yükümlülüğü inanılanın mirasçılara intikal etmektedir⁵⁶⁸. Karma inançlı işlemler bakımından ise inanılanın ölümü, inanç ilişkisini sona erdirmemekte; inanç ilişkisi inanan ile inanılanın mirasçıları arasında devam etmektedir⁵⁶⁹. Böylece mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerde inanç konusu ile sağlanan teminat işlevi korunmaktadır.

İnananın ölümü ise her iki inançlı işlem türü bakımından da inanç ilişkisini sona erdirmemektedir⁵⁷⁰. İnananın borçları ve inanç konusunun iadesine ilişkin talep hakkı,

⁵⁶⁵ ALTAŞ/KURT, s. 22; AYANOĞLU MORALI, s. 292; GÜVENÇ, s. 180.

⁵⁶⁶ ALTAŞ/KURT, s. 22-23; AYANOĞLU MORALI, s. 292-293; GÜVENÇ, s. 181; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 678.

⁵⁶⁷ AYANOĞLU MORALI, s. 292-293; GÜVENÇ, s. 181; OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri, s. 678.

⁵⁶⁸ ALTAŞ/KURT, s. 23; AYANOĞLU MORALI, s. 293; BİLGİLİ, s. 143; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 116-117, 187; ÖZTÜRK, s. 157.

⁵⁶⁹ ALTAŞ/KURT, s. 23; AYANOĞLU MORALI, s. 293-295; GÜVENÇ, s. 181.

⁵⁷⁰ ALTAŞ/KURT, s. 23; AYANOĞLU MORALI, s. 296; GÜVENÇ, s. 181; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 187-188; ÖZTÜRK, s. 157.

mirasçılara intikal etmektedir⁵⁷¹. Tarafların, inanç sözleşmesi hükümleriyle; inananın ölümü halinde inanç ilişkisinin sona ereceğini kararlaştırmaları da mümkündür⁵⁷².

4.3.1.5. İflas

Vekâlet sözleşmelerinin sona erme sebeplerinden iflasın inanç ilişkisini sona erdirip erdirmeyeceği hususu, saf inançlı işlemler ve karma inançlı işlemler bakımından ayrı olarak değerlendirilmelidir.

Saf inançlı işlemlerde, sözleşmenin taraflarından birinin iflası ile inanç ilişkisinin sona erdiği kabul edilmektedir⁵⁷³. İnananın iflası halinde; inananın ait ücret ve tazminat ödeme borçları, iflas masasının pasifleri arasında yer alır⁵⁷⁴. İflas idaresinin, inanan sıfatı ile inanç sözleşmesine dâhil olabilmesi de mümkündür⁵⁷⁵. İnanılanın iflası halinde ise inananın alacakları, borçları ve inanç konusu iflas masasına girer ve inananın yükümlülükleri iflas idaresi tarafından yürütülür. Karma inançlı işlemlerde ise tarafların iflası inanç ilişkisini sona erdirmemektedir.

4.3.1.6. Ehliyetin kaybı

Vekâlet sözleşmelerinin sona erme sebeplerinden olan taraflardan birinin ehliyetini kaybetmesi; saf inançlı işlemlerde inanç ilişkisini sona erdirirken, karma inançlı işlemlerde inanç ilişkisine etki etmemektedir⁵⁷⁶. Zira taraflardan birinin ehliyetsiz hale gelmesi, saf inançlı işlemlerdeki şahsen ifa yükümlülüğü gereği, işlemin güven unsurunu zedelemektedir. Karma inançlı işlemlerde ise taşınır veya taşınmazın teminat işlevini korumasına engel bir durum söz konusu değildir. Taraflardan birine TMK m. 429 gereği vasi atanması halinde, inanç ilişkisinin devam edebilmesi için vasinin onayı gerekir⁵⁷⁷.

⁵⁷¹ ALTAŞ/KURT, s. 23; BİLGİLİ, s. 144; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 188.

⁵⁷² ALTAŞ/KURT, s. 23; BİLGİLİ, s. 143; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 188.

⁵⁷³ AYANOĞLU MORALI, s. 291; GÜVENÇ, s. 181; ÖZDEMİR, s. 215; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 187; ÖZTÜRK, s. 157.

⁵⁷⁴ ÖZDEMİR, s. 215.

⁵⁷⁵ ÖZDEMİR, s. 215.

⁵⁷⁶ ÖZDEMİR, s. 214.

⁵⁷⁷ ÖZDEMİR, s. 215.

4.3.1.7. Sözleşmenin hükümsüzlüğü

İnanç sözleşmelerinin, kurulduğu andan itibaren veya sonradan ortaya çıkan sebeplerle geçersiz hale gelebilmesi de mümkündür⁵⁷⁸. Taraflardan birinin hukuki işlem ehliyetine sahip olmaması veya temsilcisinin icazetinin olmaması, muvazaa, sözleşmenin konusundaki imkânsızlık, kanunlarla belirtilen şekil şartlarına aykırılık durumlarında inanç sözleşmeleri kuruldukları andan itibaren geçersizdir⁵⁷⁹. İnanç sözleşmesinde hile, ikrah, gabin veya hata nedeniyle sakatlık söz konusuysa; 1 yıllık kanuni süresi içinde sözleşmenin iptali yoluna başvurulabilmektedir⁵⁸⁰.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler açısından sebebe bağlılık ilkesi gereği, sözleşmenin temelinde geçerli bir hukuki sebep barındırması şartı aranmaktadır⁵⁸¹. Hukuki sebepten yoksunluk durumunda, inananın inanç konusunun iadesini talep etme ve iade mümkün değilse sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerden yararlanma hakkı bulunmaktadır⁵⁸².

4.3.2. Sona Ermenin Sonuçları

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerin sona ermesiyle birlikte; inanılan bakımından, inanç konusunun mülkiyetinin bütün semereleriyle inananın iadesi yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır⁵⁸³. İnanılan, teminat konusu taşınırı inananın teslim etmeli veya taşınmazın inananın devri için ilgili tapu sicil müdürlüğünde tescil talep etmelidir⁵⁸⁴. İnanç konusunun aynen iadesinin mümkün olmadığı ve inanılanın bu hususta bir kusuru bulunmadığı durumlarda, eğer mevcutsa inanç konusundan elde

⁵⁷⁸ ALTAŞ/KURT, s. 22; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 189; ÖZTÜRK, s. 156.

⁵⁷⁹ ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 189; ÖZTÜRK, s. 156.

⁵⁸⁰ EREN, Genel Hükümler, s. 462; OĞUZMAN/ÖZ, s. 124; ÖZTÜRK, s. 156-157.

⁵⁸¹ EREN, Genel Hükümler, s. 193 vd.; OĞUZMAN/ÖZ, s. 216; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 91; ÖZTÜRK, s. 157.

⁵⁸² ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 189; ÖZTÜRK, s. 157.

⁵⁸³ T.C. Yarg. 13. HD, E. 2018/6285, K. 2020/5110, T. 24.06.2020: “İnançlı sözleşmeler; inananın (itimat edenin) bir hakkını belirli bir süre veya amaçla inanılanın (mutemedede) geçirmeyi, inanılanın da inananın emir ve talimatlarına göre kullanıp, amaç gerçekleşince veya süre dolunca hakkı tekrar inananın devretmeyi yüklediği sözleşmeler olarak tanımlanabilir.” (Bkz. <http://www.kazanci.com>, E.T.: 29.09.2020).

⁵⁸⁴ AYANOĞLU MORALI, s. 296; GÜVENÇ, s. 181; ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler, s. 188.

edilen yararın iade edilmesi gerekmektedir⁵⁸⁵. Ayrıca doktrinde⁵⁸⁶ TMK m. 944 ile düzenlenen ve rehinli bir alacağa konu teminatın borcun sona ermesiyle birlikte iadesini düzenleyen hükmün, mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler bakımından da kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir.

⁵⁸⁵ **AYANOĞLU MORALI**, s. 297; **BİLGİLİ**, s. 144; **ÖZDEMİR**, s. 216; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 189.

⁵⁸⁶ **AYANOĞLU MORALI**, s. 297; **ESENER**, Muvazaalı Muameleler, s. 151; **ÖZSUNAY**, İnançlı Muameleler, s. 189.

5. SONUÇ

Kanunlarla düzenlenen teminat işlemleri, günümüz iktisadi hayatının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle bir borç ilişkisinin taraflarınca farklı hukuki işlemlere başvurma eğilimi gösterilmektedir. Kanuni bir düzenlemesi bulunmamasıyla birlikte, doktrin ve Yargıtay içtihatları ile hukuki görünümüne kavuşan inanlı işlemler, iktisadi hayatta yaygın olarak kullanılan işlemlerdendir.

Çalışmanın konusunu oluşturan mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanlı işlemlerde; inanan taşınır veya taşınmazının mülkiyetini, taraflar arasındaki temel borç ilişkisine teminat oluşturması amacıyla inanılana devretmektedir. İnanılan da edindiği mülkiyet hakkını inancı sözleşmesinin hükümleri kapsamında kullanarak, inancı ilişkisinin sona ermesiyle birlikte mülkiyeti inananı iade etmektedir.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inanlı işlemlerde, inancı konusu olarak genellikle taşınmazlara başvurulduğu görülmektedir. Taraflarca taşınırın inancı konusu olarak tercih edilmemesinin sebebi, TMK m. 766 ve m. 939 hükümlerinde yer alan düzenlemelerdir. TMK m. 766 hükmü gereği, mülkiyet devrinin taşınır rehnine ilişkin kurallardan kurtulmak amacıyla hükmen teslim yoluyla yapılması durumunda mülkiyet nakli bir sonuç doğurmamaktadır. TMK m. 939 hükmü ise taşınır rehninin kural olarak zilyetliğin fiilen nakli ile gerçekleştirilebileceğini öngörmektedir. Madde hükümleri taşınır bakımından inanlı işlemlerin işlevselliğini azaltmaktadır. Zira inancı konusunu elinde bulundurmak suretiyle gelir elde ederek borcunu karşılayabilecek borçlular, taşınır mülkiyetini fiilen nakletme nedeniyle zor durumda kalabilmektedir. Bu durum, taşınır mülkiyetinin teminat amacıyla devrine yönelik inanlı işlemlerin tercih edilmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Taraflar arasındaki inancı sözleşmesi, devir işleminin kaynağıdır. İnançı sözleşmesi yalnızca inananın devir borcunun değil, aynı zamanda inanılanın iade borcunun da kaynağını oluşturmaktadır. Hukukumuzda taşınırın devrine yönelik herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Taşınmazların devrinin ise resmi şekilde yapılması geçerlilik şartıdır. Taşınmazlar bakımından düzenlenen TMK m. 1024/II hükmünden hareketle; inanlı işlemlerde, hukuki sebep niteliğindeki inancı sözleşmeleri sayesinde sebebe bağlılık şartının sağlandığını söylemek mümkündür. Ancak kanuni bir düzenlemeye sahip olmayan inancı sözleşmeleri, tapu siciline şerh bakımından taşınmaz mülkiyetinin

devrine yönelik bir hukuki sebep teşkil etmemektedir. Uygulamada bu durum, tarafların satış sözleşmesi yoluna başvurusuyla aşılacaktır. Mülkiyetin devrinin hukuki sebebi olarak inanç sözleşmelerinin gösterilememesi ise işlemin muvazaalı bir görünüme sahip olup olmadığı tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Somut bir olaya ilişkin yapılacak değerlendirmeler hariç tutulmak kaydıyla, hukuki sebep olarak inanç sözleşmesinden farklı bir sebebe dayanılması durumu tek başına muvazaaya teşkil etmemektedir. Zira tarafların ortak amacı, devir konusunun nihai olarak inanılarda kalması değil, borç ilişkisine teminat sağlamaktır. Tarafların teminat amacı aynı zamanda inanç sözleşmesinin niteliği, sözleşmeye uygulanacak hükümler ve sözleşmenin sona ermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Pozitif hukukta kanuni bir düzenlemesi bulunmaması ve kanunda yer alan sözleşme tiplerinden farklı özelliklere sahip olması bakımından, inanç sözleşmelerinin sui generis nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Doktrindeki yaygın görüş de bu doğrultudadır. Bu nedenle inanç sözleşmesine uygulanacak hükümler belirlenirken, taraflar arasındaki somut hukuki ilişkinin dikkate alınması önem arz etmektedir. Uygulamada; taşıdıkları teminat amacı itibarıyla mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerle aralarında benzerlik bulunan ve TMK ile düzenlenen rehin kavramına ilişkin hükümlerden, mahiyetine uygun düştüğü ölçüde kıyasen yararlanıldığı görülmektedir. Rehin hükümlerine başvurulurken, sınırlı aynı haklara dair hükümlerin inanç sözleşmeleri bakımından uygulanamayacağı hususuna da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemlerle amaçlanan teminat işlevi, esasen temel bir borç ilişkisinin varlığını gerektirmektedir. İnanç sözleşmesi ile alacaklı konumundaki inanılan, borçlu konumundaki inanandan veya üçüncü kişiden tam bir mülkiyet hakkı edinmektedir. Alacaklının sahip olduğu bu teminat, rehinden farklı olarak fer'i nitelikte değildir. Bu nedenle inançlı işlem, temel borç ilişkisinden bağımsız olarak varlığını sürdürebilmektedir.

Mülkiyetin teminat amacıyla devrine yönelik inançlı işlemler, TBK ve diğer kanunlarla sözleşmeler için öngörülen geçerlilik şartlarını taşıdığı sürece geçerli işlemlerdir. Kural olarak öngörülen bir şekil şartı olmamakla birlikte; resmi şekil şartı bulunan işlemlerin inançlı işlemler ile gerçekleştirilebilmesi için bu şekil şartlarına uyulması

gerekmektedir. Taraflar arasında yaşanabilecek uyuşmazlıklar bakımından ise inanç sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması önem arz etmektedir. Buradaki yazılı şekil bir geçerlilik değil ispat şartıdır. Zira tarafların aralarındaki inanç ilişkisini ve bu ilişkiye uygulanacak hükümleri yazılı bir inanç sözleşmesiyle ispatlayabilmeleri, yaşanan hukuki problemin çözüme kavuşturulmasına yardımcı niteliktedir.

İnançlı işlemler, doktrinde çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutulmaktadır. Yaygın olarak kabul gören sınıflandırma inançlı işlemlerin hangi amaçla yapıldığını temel almaktadır. Bu sınıflandırmaya göre inançlı işlemler; yönetim amacıyla gerçekleştirilen saf inançlı işlemler ve teminat amacıyla gerçekleştirilen karma inançlı işlemler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Saf inançlı işlemler bakımından inanç sözleşmesinin bir sürekli borç ilişkisi doğurduğunu söylemek mümkündür. Zira inanılan tarafından gerçekleştirilen yönetim faaliyeti belli zamana yayılmış bir şekilde devam etmektedir. Karma inançlı işlemlerdeyse; hem devir hem de iade işlemlerinde, tarafların zamana yayılmış ifaları bulunmamaktadır. Bu nedenle karma inançlı işlemlerin ani edimli nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. İnançlı işlemler bakımından yapılan diğer sınıflandırmalar; tarafların menfaatlerinin durumu, üçüncü kişilerin durumu ve işlemin kaynağı bakımından farklılık göstermektedir.

İnançlı işlemlerin hukuki yapısı bakımından da farklı teoriler mevcuttur. Doktrinde yaygın olarak kabul gören ve tarafımızca da benimsenen teori, hakkın bütün olarak devri teorisidir. Teoriye göre; inanç sözleşmesi gereği gerçekleştirilen devir işlemi ile birlikte inanç konusu üzerindeki bütün yetkiler inanılana ait olmaktadır. Bunun yanı sıra inanılan, kazandığı mülkiyet hakkını inanç sözleşmesine uygun olarak kullanmakla ve teminata konu borcun ifasıyla birlikte inanana iade etmekle yükümlüdür. İnanç sözleşmesinden kaynaklanan bu yükümlülükler ve sınırlamalar yalnızca sözleşmenin tarafları bakımından geçerlidir; üçüncü kişilere karşı ileri sürülememektedir. Bu nedenle inanç konusunun mülkiyet hakkını inanılandan edinen üçüncü kişinin kazanımı, iyiniyetine bakılmaksızın geçerli olmaktadır. Böyle bir durumda inananın üçüncü kişiye karşı bir talep hakkı mevcut değildir; ancak TBK m. 112 vd. hükümleri uyarınca inanılandan uğradığı zararların tazminini talep etme hakkı bulunmaktadır. İnananın TBK m. 49/II hükmünden hareketle üçüncü kişiye başvurabilmesi için, üçüncü kişinin bir zarara uğratma kastının bulunduğu ispat edilebilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, inananın böyle bir zarara maruz kalmasını önlemek amacıyla; özellikle

taşınmazlar bakımından gerçekleştirilecek devir işleminde, tapu siciline inanç konusunun inanana iadesine yönelik bir şerh konulabilmesine imkân tanınması gerekmektedir.

İnançlı işlemler bakımından karşılaşılan temel sorunlardan bir diğeri de inanç konusunun inanılanın şahsi malvarlığına dâhil olmasıdır. İnanılanın malvarlığında yer alan inanç konusunun haczi veya iflas masasına girmesi durumunda, inanan bakımından bir mağduriyet doğacağı aşikârdır. Doktrinde bu soruna çözüm olarak; inanç konusunun inanılanın şahsi alacakları için haczedilememesi, iflas masasına girmemesi ve terekeye dâhil olmaması için inançlı işlemde kaynaklanan ayrı bir malvarlığını oluşturulması durumları gösterilmektedir. Kanaatimizce; hukuk sistemimizde kanuni bir düzenleme yapılmadıkça anılan çözümlerin hayata geçirilmesi söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle doğacak ihtilafların, mevcut kanuni düzenlemelerle çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Mevcut düzenlemeler ise inançlı işlemlere yönelik bir çözüm getirmekte yetersiz kalabilmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelerden hareketle; günümüz şartlarında özellikle bir borç ilişkisinin taraflarınca sıkça başvuru alan inançlı işlemlerin, hukuk sistemimizde kanuni bir düzenlemeye kavuşturulmasının önem arz ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öncelikle, yapılacak kanuni düzenlemeler ile inanç sözleşmelerinin devir işlemleri bakımından geçerli bir hukuki sebep olarak kabul edilmesinin önü açılacaktır. İşlemin kanuni bir düzenlemeye sahip olmasının en önemli gerekliliklerinden biri de, uygulamada inanan tarafın inanılan ve üçüncü kişiler karşısında yeterince korunamaması problemidir. İnançlı işlemlerin sahip olacağı kanuni düzenleme ile tarafların, özellikle de inananın menfaatlerinin korunmasının yanı sıra üçüncü kişilere karşı da aleniyet sağlanmış olacaktır. Böylece inanç sözleşmesine aykırılık durumunda, taraflar hem birbirlerine hem de üçüncü kişilere karşı inanç sözleşmesinden doğan haklarını talep etme yoluna başvurabilecektir. Ayrıca kanuni bir düzenlemeye sahip olmayan inançlı işlemler, uygulamada muvazaa ve kanuna karşı hile gibi kavramlarla karıştırılabilmektedir. Bu durum da esasen geçerli olarak kurulan bir inançlı işlemin geçersizlik yaptırımıyla karşılaşması sonucunu doğurabilmektedir. İnançlı işlemlere ilişkin yapılacak kanuni düzenlemeler, anılan problemlerin çözümüne de katkı sağlar nitelikte olacaktır.

KAYNAKLAR*

- Akbıyık, Cem (2016). Fransız Hukukunda İnançlı İşlemlerin Genel Anlamda Düzenlenmesi. MÜHFHAD, 22 (3), 111-121.
- Akıncı, Şahin (2017). Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler. Konya: Sayram Yayınları (AKINCI, Borçlar Hukuku).
- Akıncı, Şahin (2018). Roma Borçlar Hukuku. Konya: Sayram Yayınları (AKINCI, Roma Borçlar Hukuku).
- Akıncı, Şahin (2017). Roma Hukuku Dersleri. Konya: Sayram Yayınları (AKINCI, Roma Hukuku).
- Akipek, Jale G. (1972). Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar) Zilyetlik ve Tapu Sicili. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Altaş, Hüseyin, & Kurt, Leyla Müjde (2011). İnançlı İşlemler. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2), 1-29.
- Altay, Sabah (2010). Borca Katılma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altun, Abdurrahim (2019). Gelecekteki Alacakların Devri. NEÜHFD, 2 (2) , 160-183.
- Antalya, Osman Gökhan (2019). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1,1. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Antalya, Osman Gökhan, & Topuz, Murat (2019). Eşya Hukuku, Cilt: IV/1. Ankara: Seçkin Yayıncılık (ANTALYA/TOPUZ, Eşya Hukuku).
- Antalya, Osman Gökhan, & Topuz, Murat (2019). Medeni Hukuk, Cilt: I. Ankara: Seçkin Yayıncılık (ANTALYA/TOPUZ, Medeni Hukuk).
- Aral, Fahrettin (1991-1992). Topyekün Temlik. AÜHFD, 42 (1), 93-140.
- Aral, Fahrettin, & Ayrancı, Hasan (2012). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Arkan, Sabih (2013). Ticari İşletme Hukuku. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Atamulu, İsmail (2017). Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ayanoğlu Moralı, Ahu (2016). Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler (Yayımlanmamış doktora tezi). Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydıncık, Şirin (2006). Bir İnançlı İşlem Türü Olarak Alacağın Teminat Amacıyla Temlik. İÜHFM, 64 (1), 131-194.

* Dipnotlarda yer alan eserler, yazarların soyadları ile belirtilmiştir. Aynı yazarın farklı eserlerine yapılan atıflarda, eser isimleri kısaltılarak parantez içerisinde gösterilmiştir.

- Aytuğar, Bilge (2020). Çekte Rehin Ciroosu ve Teminat Çeki Uygulaması. THD, 15 (163), 481-501.
- Bağdatlı, Selahattin (2011). Hukuk Sözlüğü. İstanbul: Derin Yayınları.
- Başpınar, Veysel (1996). Taşınmaz Satımında Vekâlet. AÜHFD, 45(1), 483-504.
- Berger, Adolf (1991). Encyclopedic Dictionary of Roman Law. Philadelphia: The American Philosophical Society.
- Berk, Z. Bengi (2012). Roma Hukuku'nda Mülkiyet Hakkının Kazanılması. Ankara: Adalet Yayınları.
- Bilgili, Fatih, & Demirkapı, Ertan (2018). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bilgili, İbrahim Oğuz (2019). Taşınmazların Teminat Amaçlı İnançlı İşleme Devri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boztaş, Nevzat (2017). Lex Commissoria Yasağının İnançlı İşlemler ve İcra Sözleşmeleri Bağlamında Değerlendirilmesi, İMÜHFD, 4 (2), 209-252.
- Buckland, William W. (1921). A Text-Book of Roman Law from Augustus to Justinian. Cambridge: Cambridge University Press.
- Can, Funda (2018). Muvazaa ve Muris Muvazaası. KBD, 1, 41-77.
- Canbolat, Ferhat (2008). Def'i ve İtiraz Arasındaki Farklar ve İleri Sürülmesinin Hukuki Sonuçları. EÜHFD, 3 (1), 255-270.
- Cansel, Erol, & Özel, Çağlar (2017). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt - 1. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çelik, Aytekin (2013). Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçek, Banu (2010). Türk Borçlar Hukukunda İradi Temsil Yetkisinin Sona Ermesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dalcı, Nurcihan (2009). Alacağın Toptan Temliki (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Remzi (2013). Factoring Sözleşmesi, Journal of Yaşar University, 8 (Özel), 877-902.
- Doğan, Murat (2008). Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni. EBYÜHFD, 12 (3-4), 181-207.
- Dural, Mustafa & Sarı, Suat (2009). Türk Özel Hukuku Cilt I. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Edis, Seyfullah (1997). Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Endes, Nurtaç (2018). Roma Hukukunda Rehin Sözleşmesi ve Lex Commissoria Yasağı. SÜHFD, 26 (2), 533-561.
- Erbek, Özge (2013). Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık (İllilik) - Soyutluk (Mücerretlik) Meselesi, Journal of Yaşar University, 8 (Özel), 937-985.

- Ercoskun Şenol, Kübra (2016). Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27. İÜHFM, 74 (2), 709-737.
- Erdoğan, İhsan (1997). Hukuki Muamelelerde Şekle Aykırılığın Sonuçları. GÜHFD, 1 (1), 114-123.
- Erdoğan, Belgin (2010). Roma Borçlar Hukuku Dersleri. İstanbul: Der Yayınları (ERDOĞMUŞ, Borçlar Hukuku).
- Erdoğan, Belgin (2010). Roma Eşya Hukuku. İstanbul: Der Yayınları (ERDOĞMUŞ, Eşya Hukuku).
- Erel, Şafak N. (1982). Eşyaya Bağlı Borç. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Eren, Fikret (2019). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Yetkin Yayınları (EREN, Genel Hükümler).
- Eren, Fikret (2017). Borçlar Hukuku Özel Hükümler. Ankara: Yetkin Yayınları (EREN, Özel Hükümler).
- Ergün, Ömer (2009). Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Esener, Turhan (1961). Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk - İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salahiyete Müstenit Temsil. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları (ESENER, Temsil).
- Esener, Turhan (1956). Türk Hususî Hukukunda Muvazaalı Muameleler. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları (ESENER, Muvazaalı Muameleler).
- Günel, A. Nadi (1998). Roma Hukuku'nda Kazandırıcı Zamanaşımı ile Mülkiyetin İktisabının Yeri ve Önemi. AÜHFD, 47 (1-4), 119-136.
- Gürpınar, Damla (2017). Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri. DEÜHFD, 19 (1), 111-159.
- Güvenç, Özgür (2014). Taşınmazların İnançlı İşleme Devri. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Hatemi, Hüseyin, & Gökyayla, K. Emre (2015). Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Helvacı, Serap, & Erlüle, Fulya (2018). Medeni Hukuk, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Jhering, Rudolf von (1866). Geist der Römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, C. II. Leipzig. Erişim Adresi: <http://archive.org/details/geistdesrmische06jhergoog>. Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2020.
- Karadeniz Çelebican, Özcan (2008). Roma Eşya Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Karakuş Erbaş, Burcu (2018). Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. (2019). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kızır, Mahmut (2011). Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kocayusufpaşaoğlu, Necip (2017). Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. I. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Koessler, James (2012). Is There Room for the Trust in a Civil Law System? The French and Italian Perspectives. Erişim Adresi: Social Science Research Network eLibrary, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2132074. Erişim Tarihi: 20 Ocak 2020.
- Kohler Josef (1906). Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts: Allgemeiner Teil, C. I. Berlin. Erişim Adresi: Digitale Bibliothek von Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte, http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/ kleioc/ 0010/exec/ bigpage/% 22161851_00000510.gif%22. Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2020.
- Korkmaz, Fırat (2016). Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Bir İstisnâsı Olarak Önsözleşme. KTO KÜHFD, 1 (2), 281-296.
- Kuntalp, Erden (2002). Finansal Kiralama Sözleşme Tipinin Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından FKK m. 25/1'in Değerlendirilmesi (Finansal Kiralama Konusu Malın Teminat İşlevi). GÜHFD, 1 (1), 253-271.
- Kuru, Baki (2013). İcra ve İflas Hukuku El Kitabı. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Küçük, Eşref (2007). XII. Yüzyıl Rönesansı ve "Yeniden Doğan" Roma'yı Günümüze Bağlayan Son Halka: Pandekt Hukuku. AÜHFD, 56 (4), 111-122.
- Küçükgüngör, Erkan (2005). Anglo Amerikan Hukukunda Trust Kavramı, Trust'ın Tarihi Gelişimi Ve Roma Hukukuna Dayanan Kıta Avrupası Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. BATİDER, 23 (2), 5-28.
- Lale, Muktedir (2014). Özetli - İctihatlı - Karıştırmalı Yargıtay Uygulamasında Türk Borçlar Kanunu (Genel Hükümler) ve Yürürlük Kanunu, 1. Cilt. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lewis, Charlton Thomas (1895). An Elementary Latin Dictionary. American Book Company.
- Mete, Cansu (2017). Taşınır Rehni. DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, 19 (Özel Sayı) 1439-1471.
- Meyer, Hermine Herta (2012). Trust ve İsviçre Hukuku (Apaydın, Eylem, Çev.), KBÇHD, 2 (6), 5-8.
- Nomer, Hâluk N. (2012). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: Beta Yayıncılık (NOMER, Borçlar Hukuku).
- Nomer, Hâluk N (2016). Teminat Amaçlı Vefalı Satışlar İle İnanç Sözleşmeleri ve Lex Commissoria Yasağı, MÜHFHAD, 22 (3) , 2007-2015 (NOMER, Lex Commissoria).
- Oğuz, Arzu (1998). Roma Hukuku'nda Mülkiyetin Devir İşlemlerinden Biri Olan Traditio'nun Sebebe Bağlılığı. AÜHFD, 47 (1), 49-83 (OĞUZ, Traditio).
- Oğuz, Arzu (1991). Roma ve Türk Hukuku'nda İnançlı İşlem ve Vekâlet Sözleşmelerinin Karşılaştırılması. AÜHFD, 41 (1-4), 225-284 (OĞUZ, İnançlı İşlem).

- Oğuzman, M. Kemal (1965). Eşyaya Bağlı Haklar ve Borçlar. İÜHFM, 31 (1-4), 209-219.
- Oğuzman, M. Kemal, & Öz, Turgut (2019). Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Oktay Özdemir, Saibe (1999). Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik Sözleşmeleri. İÜHFM, 57 (1-2), 265-299 (OKTAY ÖZDEMİR, Alacak Devri).
- Oktay Özdemir, Saibe (1999). Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri. MHB, 19 (1-2), 657-683 (OKTAY ÖZDEMİR, Mülkiyet Devri).
- Oktay, Saibe (1996). İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması. İÜHFM, 55 (1-2), 263-296.
- Okur, Sinan (2019). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu & 818 Sayılı Borçlar Kanunu - İsviçre Borçlar Kanunu (OR). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Oral, Bahar (2019). Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin (2001). Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine. GÜHFD, 5 (1-2), 20-35.
- Özbek, Mustafa (2001). İflas Masasından Çıkarılabilecek Mal ve Haklar. TBB, 2001 (3), 997-1028.
- Özdemir, Furkan (2019). İnanç Konusunun Üçüncü Kişilerden Elde Edildiği İnançlı İşlemler. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özkaya, Eraslan (2017). İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özsunar, Erdal (2005). Roma Hukukunda Rehin Hakkı (Pignus- Hypotheca). DEÜHFD, 7 (2), 137-164.
- Özsunay, Ergun (1977). Saf İnançlı Muamelelerde Vekâlet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Uygulanması, Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu içinde (99-125). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (ÖZSUNAY, Saf İnançlı Muameleler).
- Özsunay, Ergun (1968). Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (ÖZSUNAY, İnançlı Muameleler).
- Öztaş, Fırat (2013). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Öztürk, Gülay (1998). İnançlı İşlemler. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Parlak Börü, Şafak (2017). Mülkiyetin Teminat Amacıyla İnançlı İşleme Devri. TBB, 2017 (128), 231-272.
- Peter, Hans (1964). Roma ve Pandekt Hukukunda Fiducia ve Güvenli Kazandırıcı Hukuki Muameleler (Karadeniz, Özcan, Çev.), AÜHFD, 21 (1-4), 529-539.
- Poroy, Reha, & Tekinalp, Ünal (2019). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Postacıoğlu, İlhan E. (1947). Namı Müstear Meselesi: Vekâlet ve İtimat Mukaveleleri ile Muvazaanın Karşılıklı Münasebetleri. İÜHFM, 13 (3), 1011-1037.

- Pulaşlı, Hasan (2019). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Rado, Türkan (2018). Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Reisoğlu, Safa (2012). Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ruhi, Ahmet Cemal (2013). Sözleşmeler Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Saatcioğlu, Onur Can (2010). Uluslararası Özel Hukukta “Trust” Kurumu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sayıcı, Elif (2019). Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sayın Korkmaz, Bengi Sermet (2017). Roma Hukuku’nda Hile (Dolus) Kavramı. KÜSBD, 7 (2), 425-438.
- Smith, William, & Wayte, William, & Marindin, G. E. (1859). A Dictionary of Greek and Roman Antiquities. London: Little, Brown and Company.
- Şafak, Ali (2017). Bir İnançlı İşlem Türü Olarak Teminat Amaçlı Alacağın Temliki. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şeker, Melih (2019). Roma Hukuku’nda Fiducia (İnançlı İşlem) ve Türk Hukuku Üzerindeki Etkisi Kurumu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tandoğan, Hâluk (2008). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi (1971). Borçlar Hukuku. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Thévenoz, Luc (2001). Ratification of The Hague Convention on Trusts and Codification of Fiduciary Transfers, Zurich. Erişim Adresi: Archive ouverte UNIGE, <http://archive-ouverte.unige.ch/unige:4817>. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2020 (THÉVENOZ, Fiduciary Transfers).
- Thévenoz, Luc (2014) Trusts: The Rise of A Global Legal Concept, (Bussani, Mauro, & Werro, Franz, Ed.) European Private Law: A Handbook (Volume II) içinde (3-39), Bern. Erişim Adresi: Archive ouverte UNIGE, <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:35055>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2020 (THÉVENOZ, Trusts).
- Thévenoz, Luc, & Dunand, Jean-Philippe (1999). The Swiss Fiducie: A Subtle Conceptual Blend of Contract And Property, (Cantin Cumyn, Madeleine, Ed.), Fiducie face au trust dans les rapports d'affaires içinde (309-339), Brüksel. Erişim Adresi: Archive ouverte UNIGE, <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:8302>. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2020.
- Tiryaki, Betül (2006). Factoring İşlemi ve Factoring İşleminin Hukuki Niteliği. DEÜHFD, 8 (2), 189-214.
- Tuncer Kazancı, İdil (2004). İnançlı İşlemden İşlemin Taraflarının İflâsı ve İflâsın İnançlı İşleme Etkisi. DEÜHFD, 16 (Özel), 2811-2834.

- Türkoğlu, Halide Gökçe (2017). Roma Hukukunda Suç ve Ceza. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uygur, Atiye B. (2006). Teminat Amaçlı İnançlı İşlemler. *GÜHFD*, 10 (1-2), 171-195.
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah (2008). Taşınmaz Mülkiyetinin İnançlı İşleme Devri ve Buna İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(1), 87-120.
- Von Tuhr, Andreas (1952). Borçlar Hukuku Birinci Cilt (Edege, Cevat, Çev.). İstanbul (VON TUHR, Borçlar Hukuku).
- Von Tuhr, Andreas (1948). İsviçre Hukukuna Göre Mülkiyetin Nakli (Ayiter, Kudret, Çev.). *AÜHFD*, 5 (1), 154-166 (VON TUHR, İsviçre Hukuku).
- Yavuz, Nihat (2018). Borçlar Hukuku El Kitabı. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yıldırım, Serhan (2018). 19. YY. Alman Hukuk Teorisinin Tarih Bilinci Bağlamında Oluşumu ve Etkileri. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Yılmaz Süleyman, & Pınar Hamdi (2019). İnançlı İşlemlerin Muvazaalı İşlemlerle Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme. *AÜHFD*, 68 (4), 959-998.
- Yılmaz, Alper Çağrı (2013). 6302 Sayılı Kanun Hükümleri Uyarınca Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye’de Taşınmaz Edinimi. *GÜHFD*, 17 (1-2), 1095-1126.
- Yung, Walter (1959). Muvazaa, İnançlı Muamele ve Kanuna Karşı Hile (Reisoğlu, Safa, Çev.). *AD*, 50 (3), 326-344.
- Yüce, Halil Ahmet (2017). Lex Commissoria Yasağı. *KHÜHFD*, 5 (2), 191-203.
- Zevkliler, Aydın, & Gökyayla, K. Emre (2017). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Zimmermann, Reinhard (1996). The Law of Obligations: Roman Foundations of The Civilian Tradition. Oxford: Juta & Co, Ltd.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Archive ouverte UNIGE. (2020). Erişim Adresi: <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:8302>.
- Kararara İçtihat Arama Motoru. (2020). Erişim Adresi: <https://www.kararara.com>.
- Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası. (2020). Erişim Adresi: www.kazanci.com.
- Official Journal of The European Union. (2020). Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.
- Resmi Gazete. (2020). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr>.
- Social Science Research Network eLibrary. (2020). Erişim Adresi: <https://www.ssrn.com>.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İrem SİLAY
Doğum Yeri - Tarihi : Konya - 1993
E-Posta Adresi : av.iremsilay@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2015, KTO Karatay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : 2020, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2015-2016, Stajyer Avukat, Ünsal Hukuk Bürosu
Çalıştığı Kurumlar : 2016-2019, Avukat, Ünsal Hukuk Bürosu
2019 (Devam Ediyor) Avukat, Öztaylan - Silay Hukuk ve Danışmanlık Bürosu
Tarih : 08 Eylül 2020